

LIITE 3 Arkeologiset inventoinnit

Kooste sisältää kaikki Neittävänvaara-Honkalankankaan tuulivoimahankkeen yhteydessä laaditut arkeologiset inventoinnit ja niiden täydennykset:

- 1) Vaala Honkalankangas tuulipuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2022 (Mikroliitti Oy)
- 2) Siikalatva Neittävänvaara tuulipuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2023 (Mikroliitti Oy)
- 3) Vaala Honkalankangas Siikalatva Neittävänvaara Tuulivoimahankkeitten v. 2022 ja 2023 arkeologisten inventointien täydennysselvitys 2025 (Mikroliitti Oy)
- 4) Vaala Honkalankankaan ja Neittävänvaaran tuulipuistojen voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi 2023 (Mikroliitti Oy)

Vaala Honkalankangas tuulipuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2022

Antti Bilund ja Ville Hemminki

Tilaaaja: Megatuuli Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Inventointi.....	4
Tulos	6
Muinaisjäännökset	7
1 Vaala Möykkäänkankaat 1.....	7
2 Vaala Möykkäänkankaat 2.....	8
3 Vaala Leppäpuronkangas.....	9
4 Vaala Vanhanhaudankangas 2.....	10
5 Vaala Hautakaarto.....	11
6 Vaala Latvaneva.....	12
Poistettava Kohde.....	13
7 Vaala Hautakangas	13
Lähdeluettelo.....	15

Kansikuva: Inventointialueelle tyypillistä, melko kivistä, mutta tasaista kangasmaastoa voimalan numero 3 (16 voimalan vaihtoehto) paikalla. Kuvattu koilliseen. Kuva: Antti Bilund.

Perustiedot

Alue: Megatuuli Oy:n tuulivoimapuiston hankealue Vaalan kunnan eteläosassa.

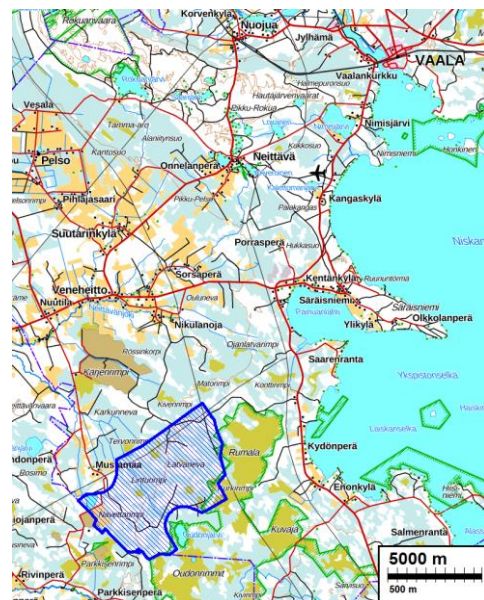
Tarkoitus: Selvittää hankealueen kiinteät muinaisjäännökset ja muut arkeologiset suojelukohdet – selvittää hankkeen vaikutus muinaisjäännöksiin.

Työaika: Maastotyö 25.-26.7.2022.

Tilaaja: Megatuuli Oy.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Antti Bilund ja Ville Hemminki.

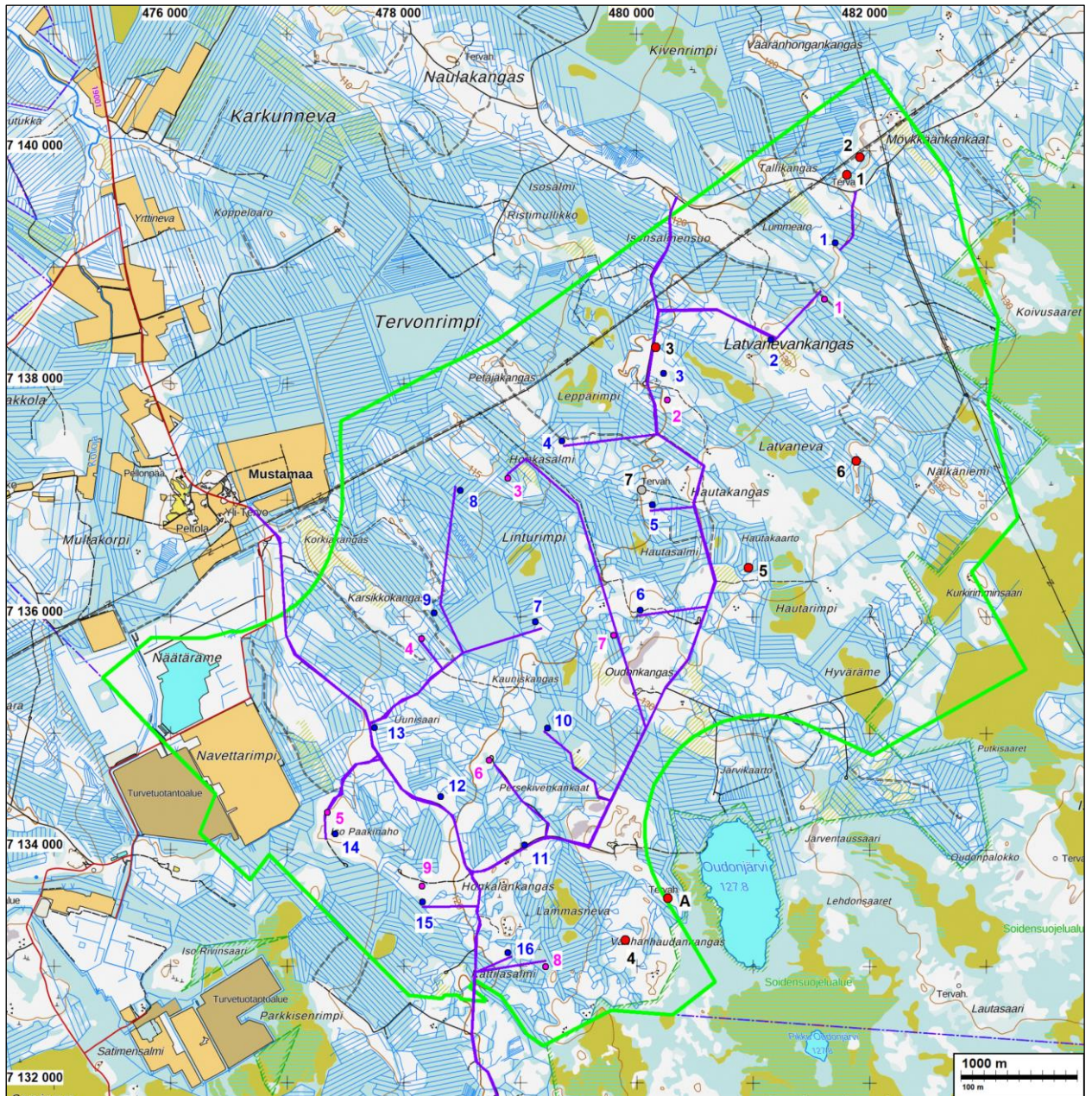
Tulokset Alueelta tunnettiin ennestään yksi muinaisjäännösrekisterissä oleva arkeologinen kohde, rekisterissä kiinteänä muinaisjäännöksenä nimellä Hautakangas oleva tervahauta. Maastotarkastuksessa todettiin, että kyseinen kohde ei ole tervahauta tai muukaan ihmisen toiminnan tuloksena syntynyt kohde vaan luontainen kivikossa oleva kuoppa. Inventoinnissa löytyi kuusi aiemmin dokumentoitua arkeologista kohdetta, kaikki tervahautoja. Alueella on siis kuusi muinaisjäännöstä, kaikki tervahautoja. Suunnitelmien mukainen voimaloiden ja teiden rakentaminen ei uhkaa muinaisjäännösten säilymistä.

Inventointialue merkittynä tummansinisellä viivoituksella.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta kesäkuussa 2022. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 9/2022. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään koelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla, joissa myös raporttitiedostot ja materiaali alkuperäisenä.

Kartat

Yleiskartta Honkalankankaan inventointialueesta. Tutkimusalueen raja on merkitty vihreällä viivalla. Tuuli-voimaloiden paikat 16 voimalan vaihtoehdossa on merkitty tummansinisillä pallοilla ja numeroilla (1-16). Tuuli-voimaloiden paikat yhdeksän voimalan vaihtoehdossa on merkitty violetinpunaisilla pallοilla ja numeroilla (1-9). Rakennettavat ja parannettavat tiet molemmissa vaihtoehdoissa on merkitty violetilla viivalla. Inventointikohteista kiinteät muinaisjäännökset on merkitty mustilla numeroilla ja isoilla punaisilla pallοilla (inventointikohteet 1-6, kaikki tervahautoja). Inventointikohde 7, jonka todettiin olevan luonnonmuodostuma (aiemmin tervahautaana pidetty ja muinaisjäännöskisteriin kiinteänä muinaisjäännökseenä merkitty kohde 1000031769 Hautakangas), on merkitty harmaalla pallolla. Karttaan on lisäksi merkitty punaisella pallolla ja kirjaimella A pari kymmentä metriä inventointialueen rajan ulkopuolella oleva tervahauta (kiinteä muinaisjäännos, 1000031770 Vanhanhaudankangas), jonka todettiin olevan aikaisemman kuvauksen mukaisessa kunnossa.

Inventointialue 1800-luvun puolivälin pitäjänkartoilla (Pitäjänkartta 1849, Säräisniemi, lehdet 3414 04, 3414 05, 3414 07 ja 3414 08). Lähin asutus on Mustamaassa alueen länsipuolella kuten nykyisinkin. Nykyisen Honkalankankaan kohdalle ja siitä itään on merkitty paikannimi Hongalanhautakangas. Rumalan suoalueutta idässä valtion maalla ei ole kartoitettu.

Inventointi

Megatuuli Oy on suunnittelemassa tuulivoimalapuistoa Vaalaa Honkalankankaalle ja sen koillispuoliselle alueelle. Megatuuli Oy tilasi hankealueen arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Antti Bilund ja Ville Hemminki tekivät maastotyön 25. – 26.7.2022 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Hankealue sijaitsee yli 20 km Vaalan keskustaajamasta lounaaseen, kunnan eteläosassa, rajoituen osittain kunnan lounaisrajaan noin 30 km päässä keskustaajamasta. Alue on lounaasta koilliseen enimmillään yli kahdeksan kilometriä pitkä ja neljästä viiteen kilometriä leveä. Se on korkeustasoilla 110–135 m meren pinnan yläpuolella. Korkein kohta on alueen itälaidalla ja matalin lännessä. Yleensä maasto laskee luoteeseen. Topografia alueella on hyvin loivapiirteistä, ja useamman metrin korkeuserot lyhyellä matkalla ovat harvinaisia. Suuri osa alueesta on suo- maastoa. Suot ovat suurelta osin ojitettuja ja kasvavat vaihtelevasti metsää, mutta joitakin suhteellisen pienialaisia avosoitakin alueella on jäljellä. Kuivan maan alueet ovat kangasmaastoa, jossa maaperä on enimmäkseen kivistä tai hyvin kivistä, paikoin suorastaan louhikkoa. Korkeimpien maastonkohtien tienoilla on joitakin pienialaisia avokallioita. Alueen itä- ja pohjoisosassa on pienillä alueilla nähtävissä lajittunutta, vähäkivistä hiekkamaata, joka yleensä esiintyy yleismuodoltaan kaarevina matalina harjanteina. Nämä näyttävät olevan muinaisia rantavalleja. Selvimät tällaiset muodostumat ovat alueilla, joiden niminä peruskartalla ovat Hautakaarto ja Möykäänkankaat. Hiekkamaata saattaa olla alueella laajemminkin tasaisten suoalueiden turveker-

rosten alla. Varsinaisia harjumuodostumia alueella ei näytä olevan. Hankealue on lähes kokonaan talousmetsää. Länsikulmassa on turvetuotantoaluetta. Alueella ei ole asutusta. Alueelle tulee kaksi metsäautotietä, eteläosaan Oudonjärventie lännestä Mustamaan kautta ja pohjoisosaan Möykkääntie pohjoisesta, Veneheiton kylältä.

Alue on jääkauden jälkeen paljastunut veden alta maankohoamisen seurauksena Itämeren Ancylus-järvivaiheen loppupuolella, jokseenkin samaan aikaan kuin Oulujärvi on kuroutunut merestä erilliseksi järveksi. Oulujärven pinnan tason määräävä kynnyks (noin 120 m mpy) Vaalassa on samalla tasolla kuin maasto inventointialueen keskiosassa, joka on likimain samalla maankohoamisen isobaasilla (lounaaseen kynnyksestä), joten alueen korkeimmat maastonkohdat ovat paljastuneet hiukan ennen Oulujärven kuroutumista ja alimmat osat vähän sen jälkeen. Tämä rantavaihe alueella on kuitenkin nopean maankohoamisen vuoksi ollut kaiken kaikkiaan lyhyt, muutamia satoja vuosia. Periaatteessa tältä ajalta alueella on saattanut säilyä jäänteitä meren rannalla olleesta asutuksesta, mutta sellaisten löytymistodennäköisyys ei ole suuri. Meren rannan loitottua maankohoamisen jatkuessa ei alueella tasaisesti luoteeseen laskevasta maan pinnasta johtuen ole ollut ainakaan suurempia altaita, joissa olisi voinut olla muinaisjärviä. Joitakin pieniä lampia on aluksi saattanut olla nykyisten suoalueiden kohdalla. Koska alue on sen jälkeen koko esihistoriallisen ajan ollut kaukana merkittävämmistä vesistöistä, asutusjäänteiden löytäminen on epätodennäköistä. Historiallisella ajalla alue on ollut syrjäistä takamaata. Vanhimmissa kohtalaisen tarkkoissa kartoissa eli 1800-luvun puolivälin pitäjänkartoissa alueelle ei ole merkitty asutusta, viljelyksiä tai muitakaan ihmistoimintaan viittaavia kohteita. Tuon aikaisesta alueen käytöstä tervanpolttoon kuitenkin kertoo pitäjänkarttaan merkitty paikannimi Hongalanhautakangas, joka kattaa nykyisen Honkalankankaan ja sen itäpuolisen alueen nykyisen Vanhanhaidankankaan suuntaan.

Vaalassa on suoritettu vuonna Vaalan kunnan arkeologiseen päivitysinventointi (Schulz ja Itäpalo 2017), joka on kattanut koko kunnan lukuun ottamatta eräitä äskettäin muissa yhteyksissä inventoituja alueita. Inventointialueella on sen yhteydessä rekisteröity kiinteänä muinaisjäännöksenä yksi tervahauta (Hautakangas, muinaisjäännöstunnus 1000031769, tämän inventoinnin inventointikohde numero 7) sekä toinen tervahauta juuri tämän kertaisen inventointialueen rajan ulkopuolella idässä (Vanhanhaidankangas, muinaisjäännöstunnus 1000031770). Nämä ovat ainoat muinaisjäännösrekisterissä olevat kohteet inventointialueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Muutamat viimeisen kymmenen vuoden aikana suoritettujen tuulivoimapuistojen suunnitteluun liittyneet inventoinnit ovat ulottuneet lähelle inventointialuetta, lähimpinä Naulakankaan tuulivoimapuiston inventointi luoteessa (Kieleväinen 2015) ja Painuan kanavan tuulivoimapuiston inventointi pohjoisessa (Itäpalo 2021).

Valmisteluvaiheessa tutkittiin aluetta kuvaavaa maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta laadittua maastomallia (rinnevarjostetta), josta paikallistettiin arkeologisesti mielenkiintoisia kohteita ja maastoja. Yleisimpiä ja selvimmän erottuvia maastokohteita tällaisessa tarkastelussa ovat tervahaudat. Pienialaisempiakin kohteita voidaan havaita, mutta niiden tunnistaminen on vaikeampaa ja epävarmempaa. Mahdollisia muinaisjäännöksiä etsittiin pitäjänkartoilta, jotka alueella ovat arkistotietojen mukaan vuodelta 1849, sekä vanhoilta peruskartoilta (1973). Vanhoilla kartoilla ei ole merkittynä kohteita, jotka ovat potentiaalisia muinaisjäännöksiä, vaikka muutamat laaja-alaiset paikannimet selvästi liittyvätkin vanhempaan historiallisen ajan maankäyttöön.

Maastotyössä tarkastettiin inventointialueen ainoa tunnettu muinaisjäännös, tervahautana rekisteröity kohde Hautakangas (muinaisjäännöstunnus 1000031769), jonka todettiin olevan muodoltaan tervahautaa muistuttava luontainen kivikko. Myös toinen tervahautana peruskarttaan merkitty maastokohde Petäjäkankaalla (N 7138051 E 478848) todettiin luontaiseksi kivikoksi. Inventoinnissa löytyi kuusi tervahautaa, joista viisi on merkitty myös peruskarttaan. Muut rinnevarjosteissa havaitut potentiaaliset muinaisjäännökset osoittautuivat tuoreiksi kaivelujäljiksi tai luon-

nonmuodostumiksi. Alueella harvinaisia hiekkaisia rantamuodostumia (rantavalleja) tarkastettiin alueen pohjoisosassa, mutta merkkejä muinaisjäännöksistä ei havaittu. Voimalapaikkoja ja tielinjauksia tarkastettiin maaston mukaan valikoidusti kuivan maan alueilla, joilla muinaisjäännösten esiintyminen on periaatteessa mahdollista.

Tulos

Maastotarkastuksessa todettiin, että ainoa alueella aiemmin rekisteröity muinaisjäännös, Hautakangas (muinaisjäännöstunnus 1000031769), ei ole tervahauta tai muukaan ihmisen toiminnan tuloksena syntynyt kohde vaan luontainen kivikossa oleva kuoppa. Inventoinnissa löytyi kuusi aiemmin dokumentoimatonta arkeologista kohdetta, kaikki tervahautoja. Inventoinnin perusteella ei ole syytä olettaa, että suunnitelmien mukainen voimaloiden ja teiden rakentaminen uhkaa muinaisjäännösten säilymistä.

3.10.2022

Antti Bilund

Ville Hemminki

Vasemmanpuoleisessa kuvassa inventointialueella melko harvinaista kuivaa kangasmaastoa voimalan 2 paikalla (9 voimalan vaihtoehto). Kuvattu kaakkoon. Oikeanpuoleisessa kuvassa tyypillistä suoksi vaihtuvaa kangasmaastoa voimalan 8 paikalla (9 voimalan vaihtoehto). Kuvattu kaakkoon. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmanpuoleisessa kuvassa suopursua kasvavaa soistunutta kangasta voimalan 16 paikalla (16 voimalan vaihtoehto). Kuvattu etelään. Oikeanpuoleisessa kuvassa harvinaisen rehevää ojitettua suomaastoa voimalan 5 paikalla (16 voimalan vaihtoehto). Kuvattu kaakkoon. Kuvat: Antti Bilund.

Muinaisjäännökset

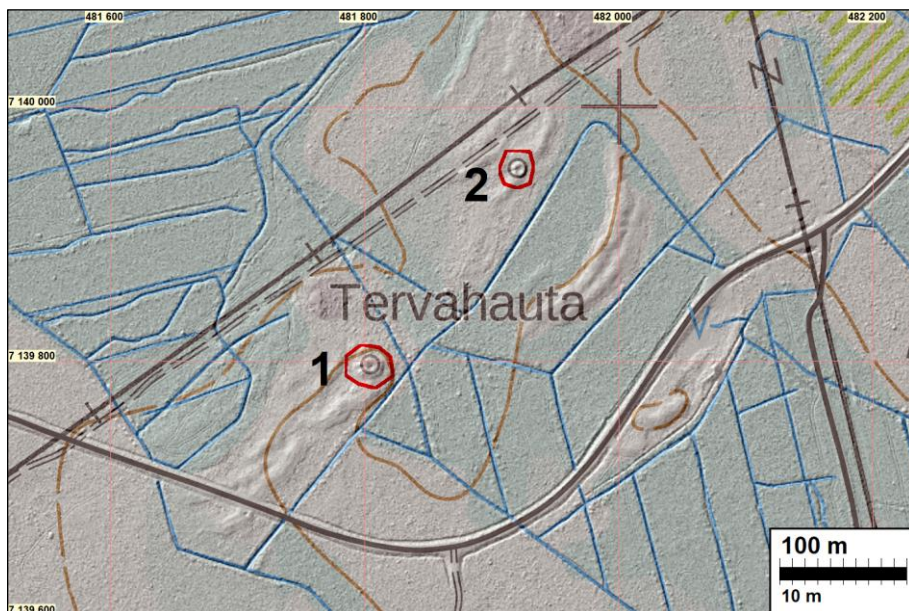
1 Vaala Möykkäänkankaat 1

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7139793 E 481805

Tutkijat: Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Bilund: Tervahauta sijaitsee koilliseen suuntautuvan hiekkaharjanteen laella sen koillispäässä. Tervahaudan kuopan halkaisija on 9-10 m. Kuopan ulkoreunat ovat loivat, mutta keskellä on jyrkemmin suppilomainen osa. Kuopan syvyys on enimmäkseen 1,8 m, mutta länsilounaassa halssin puolella vain 1,2 m, koska halssin kohdalla on painanne, joka ulottuu jonkin verran vallin harjan sisäpuolelle. Kuoppaa ympäröivä valli on leveä ja kohoaa selvästi, vähimmilläänkin metrin verran harjanteen laen yläpuolelle. Kokonaisläpimitta vallin ulkoreunasta on 20-22 m. Tervanlaskukuoppa on rinteessä ja siten lyhyt. Se avautuu pohjan tasossa suoraan laskevaan rinteeseen. Laskukuopan kohdalla, noin 10 m päässä haudan ulkoreunasta, hiekkaharjanteiden välisessä suossa on noin 2 m x 2 m kokoinen ja puolisen metriä syvä neliömäinen kuoppa, joka on ehkä kaivettu veden ottoa varten.

Inventointikohteet Möykkäänkankaat 1 ja Möykkäänkankaat 2 ja niille ehdotetut muinaisjäännös-
 rajaukset merkittynä peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausai-
 neistosta muodostettu rinnevarjoste.

Vasemmanpuoleisessa kuvassa tervahaudan Möykkäänkangas 1 keski- ja itäosaa kuvattuna kaakkoisvalilta luoteeseen. Oikeanpuoleisessa kuvassa on tervahaudan keski- ja länsiosaa. Oikealla pensaikon alla on tervahaudan länteen avautuva halssi. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

2 Vaala Möykkäänkankaat 2

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7139946 E 481917

Tutkijat: Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Hemminki 2022: Kohde on tyypillinen keskikokoinen tervahauta laskukuoppineen. Haudan reunat ovat haudan pohjalta noin kahden metrin korkeudessa ja reunat ovat yli metrin paksuiset. Tervahauta on halkaisijaltaan ulkoreunoista noin 10 metriä. Kohde sijaitsee suon reunasta nousevalla pienellä kukkulalla maastokarttaan merkityssä paikassa. Kukkula tervahaudan ympärillä on tasalaatuista hiekkaa ja joka puolella kukkulaa haudan ympäristössä on hyvin vanhoja täysin sammaltuneita kantoja, jotka vaikuttavat tervahaudan käytön aikaisilta. (Kohdekartta edellisellä sivulla.)

Tervahauta Möykkäänkangas 2 kuvattuna koilliseen. Kuva: Ville Hemminki.

3 Vaala Leppäpuronkangas

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7138311 E 480164

Tutkijat: Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Bilund: Tervahauta sijaitsee kangasmaastossa, hyvin loivapiirteisellä pohjoiskoilliseen suuntautuvalla harjanteella. Käytännössä haudan lähiympäristö on lähes tasamaata. Maaperä on hiekkamoreenia, jossa on melko runsaasti kiviä ainakin pintakerroksessa. Haudan rakennustyössä esiin tulleita kiviä on nähtävissä reunavallin ulkopuolella ja tervanlaskukuopan reunoilla. Haudan lähiympäristö on ehjää aluetta. Noin 20 m päässä lännessä on metsäautotie ja 60 m päässä etelässä sen varrella raivattua, mutta nyt jo metsittynyttä aluetta, jossa on edelleen jäänteinä aiemmasta toiminnasta muun muassa kasa varastoitua sepeliä (näkyvät sirpin muotoisena muodostumana rinnevarjosteissa). Tervahaudan kuopan halkaisija on 7-8 m. Kuoppa on yleismuodoltaan laakea ja hyvin matala, alle metrin ja pohjoiskoillisessa halssin puolella alle puoli metriä. Kuoppaa ympäröivä valli on kapea ja kohoaa enimmillään puolisen metriä ulkopuolella olevan maan pinnan yläpuolelle. Haudan kokonaisläpimitta vallin ulkoreunasta mitattuna on 12 m. Pohjoiskoillisessa olevan tervanlaskukuopan pituus on 3 m, leveys 2 m ja syvyys 1,5 m. Kuoppa jatkuu kivien reunustamana mataloituvana ojana noin 8 m päähän tervahaudan vallista.

Inventointikohde numero 3 Leppäpuronkangas ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

Vasemmanpuoleisessa kuvassa on tervahauta Leppäpuronkangas kuvattuna pohjoisluoteeseen. Se sijaitsee varsin tasaisessa mastossa melko kivisellä moreenikankaalla. Oikeanpuoleisessa kuvassa tervahaudan laskukuoppa ja halssi sekä sen takana itse tervahauta. Kuvattu etelälounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

4 Vaala Vanhanhaudankangas 2

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

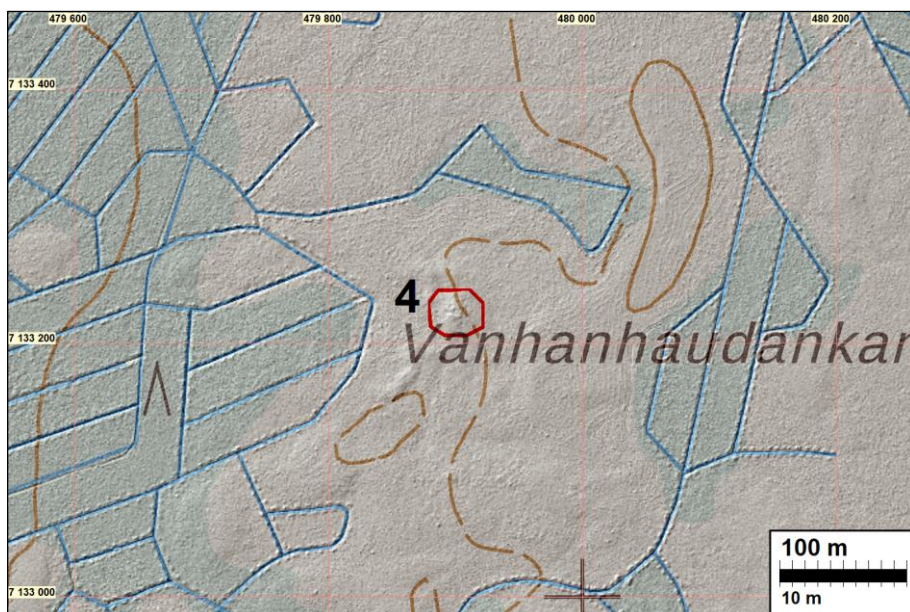
Koordin: N 7133222 E 479905

Tutkijat: Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Hemminki 2022: Kohde on tyypillinen keskikokoinen tervahauta laskukuoppineen. Haudan reunat ovat haudan pohjalta noin kahden metrin korkeudessa ja reunat ovat yli metrin paksuiset. Tervahauta on halkaisijaltaan ulkoreunoista noin 9 metriä. Jokin luolia kaivava eläin on kaivanut laajan pesäkolon tervahaudan alle ja ympärille. Pesäkolon suuaukoista näkyy selkeä hiilikerroks. Tervahauta sijaitsee nuoren hakkuun (tarkastettu 2022) reunassa, suolle viettävässä rinteessä.

Tervahauta Vanhanhaudankangas 2 kuvattuna pohjoisluoteeseen. Kuva: Ville Hemminki.

Inventointikohde numero 4 Vanhanhaudankangas 2 ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

5 Vaala Hautakaarto

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

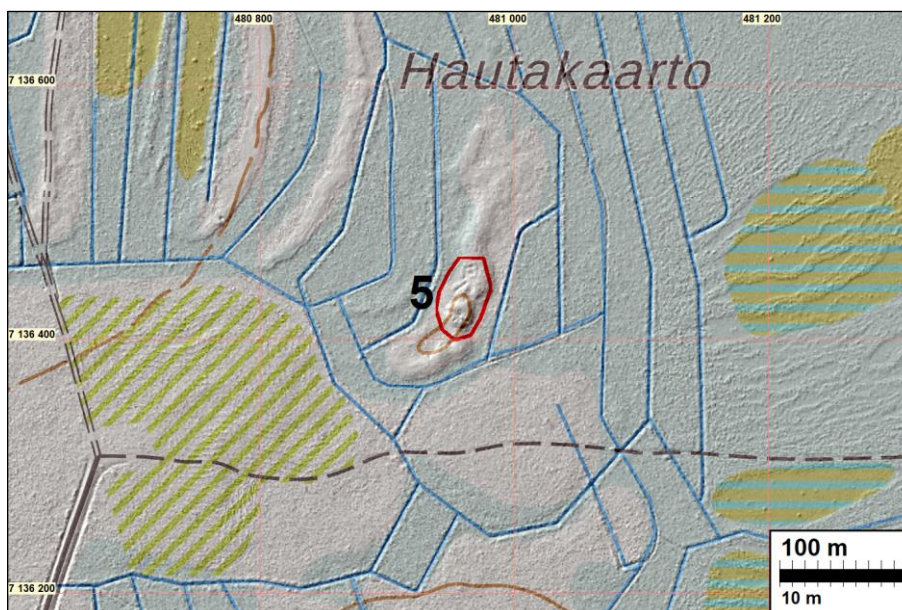
Koordin: N 7136419 E 480959

Tutkijat: Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Hemminki 2022: Kohde on suhteellisen suuri tervahauta. Tervahauta on vahvareunainen tai reunat ovat romahtaneet osin usean metrin paksuisiksi. Hauta on noin 2 metriä syvä ja halkaisijaltaan ulkoreunoista noin 15 metriä. Selkeää laskukuoppaa ei havaittu. Jokin luolia kaivava eläin on kaivanut pesäluolaston tervahaudan alle ja ympäristöön. Pesäkolojen aukoista havaittavissa vahva hiilikerros. Kohde sijaitsee avohakkuun (tarkastettu 2022) reunasta nousevan pienen kukkulan laella.

Eläimen kaivama kolo tervahaudassa ja esiin tullutta hiilipitoista maata. Kuvattu luoteeseen. Kuva: Ville Hemminki.

Inventointikohde numero 5 Hautakaarto ja sille ehdotettu muinaisjäännösraja-
 merkitseminen peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu
 rinnevarjoste.

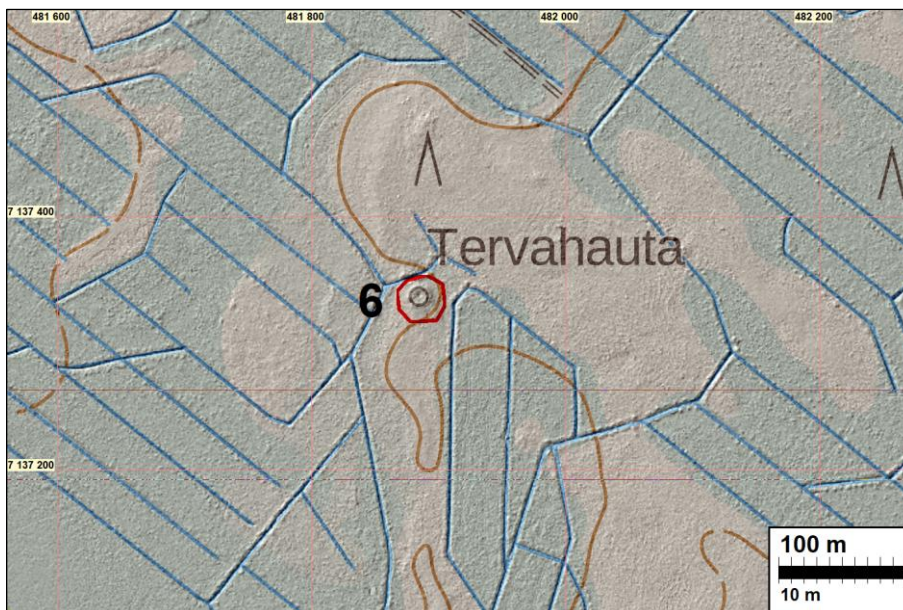
6 Vaala Latvaneva

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7137338E 481884

Tutkijat: Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Hemminki 2022: Kohde on suhteellisen suuri tervahauta. Tervahauta on vahvareu-
 nainen tai reunat ovat romahtaneet osin usean metrin paksuisiksi. Hauta on yli
 kaksi metriä syvä ja halkaisijaltaan ulkoreunoista noin 17 metriä. Selkeää lasku-
 kuoppaa ei havaittu mahdollisesti uuden lähelle kaivetun ojan vuoksi. Jokin luolia
 kaivava eläin on kaivanut laajan pesäluolaston tervahaudan alle ja ympäristöön.
 Pesäkolojen aukoista näkyi hyvin säilynyttä haudan reunojen puista rakennetta,
 sekä paksu hiilikerros. Kohde sijaitsee maastokarttaan merkityssä paikassa laa-
 jemmän suon reunasta nousevalla kankaalla.

Inventointikohde numero 6 Latvaneva ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

Eläimen kaivama kolo tervahaudassa ja esiin tullutta hiilipitoista maata. Kuvattu kaakkoon. Kuva: Ville Hemminki.

Poistettava Kohde

7 Vaala Hautakangas

Mjtunnus: 1000031769
 Status: poistettu muinaisjäännös (ehdotetaan poistettavaksi, ollut kiinteä muinaisjäännös)
 Ajoitus: - (ollut aiemmin historiallinen)
 Laji: luonnonmuodostuma (ollut aiemmin tervahauta)

Koordin: N 7137088 E 480044

Tutkijat: Hans-Peter Schulz ja Jaana Itäpalo inventointi 2017
 Antti Bilund ja Ville Hemminki inventointi 2022

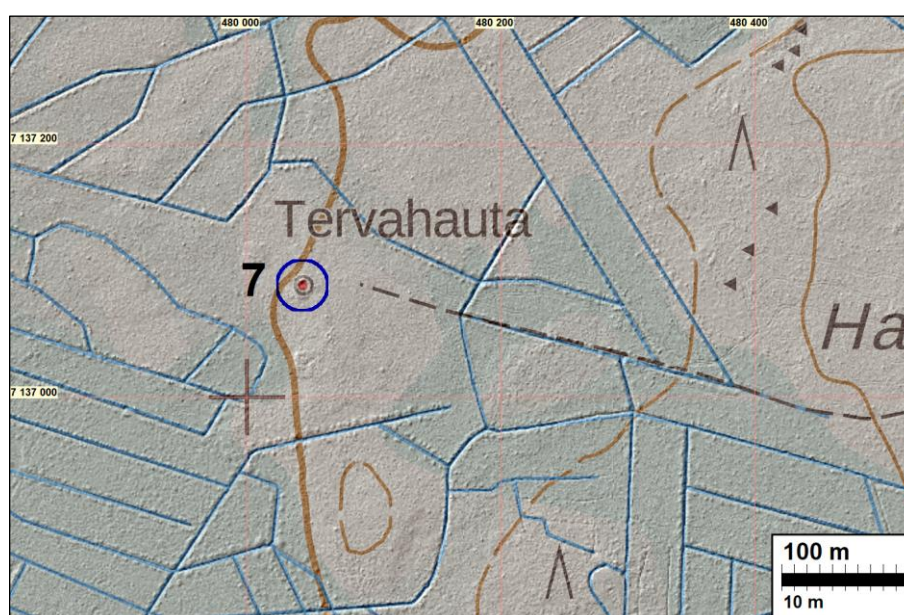
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Halkaisija 13 m.

Bilund 2022: Muinaisjäännösrekisterin tiedot tervahaudasta (koordinaatit ja ilmoitettu läpimitta) perustuvat Vaalan kunnan arkeologiseen päivitysinventointiin (Schulz ja Itäpalo 2017) Tervahauta on kohdenumerolla 157 inventointiraportissa olevassa taulukossa, jossa on 99 tervahaudan tai useita tervahautoja sisältävää kohdetta (inventointiraportin osa 2, s. 71-72). Läpimitan ja koordinaattien lisäksi tervahaudasta ei ole muita tietoja. Siitä ei myöskään ole raportissa valokuvaa.

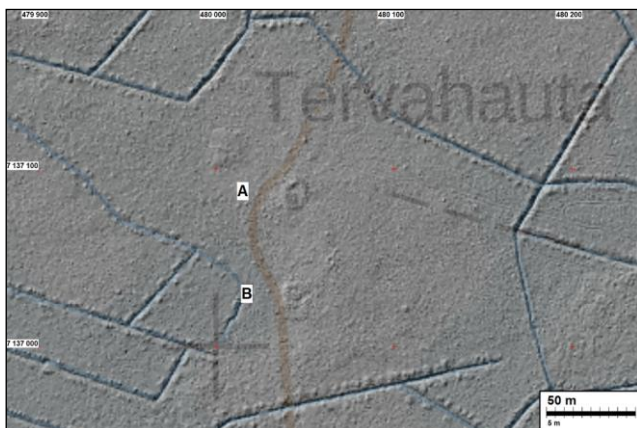
Paikalla näkyy laserkeilausaineistosta muodostetussa rinnevarjosteessa suuren tervahaudan kokoinen pyöreä tai soikea kumpare, jonka keskellä on kuoppa. Muodostuma ulkonee jonkin verran muuten suorasta luoteeseen laskevasta rinteestä sen alaosassa, suon reunassa. Sijainti on siis hyvin tyypillinen tervahaudalle. Paikalle on merkitty tervahauta myös nykyiseen peruskarttaan.

Maastotarkastuksessa todettiin, että paikalla on kivinen moreenikumpare. Sen keskiosa on louhikkoa, jossa kivien välissä ei ole juurikaan maa-ainesta. Kumpareen keskellä louhikossa on kuoppa, jota rajaavat kivet varsinkin sen eteläpuoliskossa ovat suuria, yli kuutiometrin kokoisia lohkareita. Kivikossa ei ole havaittavissa merkkejä ihmistoiminnasta, vaan koko kivikkomuodostuma näyttää luonnontilaiselta. On pelkästään sattuma, että laserkeilausaineistosta laaditussa rinnevarjosteessa muodostuma näyttää jossain määrin tervahaudalta.

Kohteen ympäristöä tarkastettiin jonkin verran. Maasto on 120 m korkeuskäyrän itäpuolella kivistä moreenikangasta ja käyrän länsipuolella suota. Rinnevarjosteessa näkyvä ja kohdetta jossain määrin muistuttava toinen muodostuma kohteesta noin 50 m etelään todettiin samanlaiseksi kivikoksi. Koska paikalla ei todettu tervahautaa tai muutakaan ihmistoiminnan tuloksena syntynyttä arkeologista kohdetta, ehdotetaan kohde poistettavaksi muinaisjäännösrekisteristä.

Inventointikohde numero 7 Hautakangas rajattuna sinisellä viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

Vasemmanpuoleisessa kuvassa maan pinnan muotoja rinnevarjosteissa on korostettu. Kirjaimen A oikealla puolella näkyy aiemmin tervahaudaksi tulkittu luontainen kivikkomuodostelma. Kirjaimen B oikealla puolella näkyy toinen sitä muistuttava muodostuma, joka tarkastuksessa todettiin samanlaiseksi luontaiseksi kivikoksi. Oikeanpuoleisessa kuvassa näkyy aiemmin tervahaudaksi tulkittu kivikkoinen kumpare, jonka keskellä louhikossa on kuoppa. Kuopan syvin kohta on kuvan keskellä, isojen kivien oikealla puolella. Kuvattu länteen. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmanpuoleisessa kuvassa kivisen kumpareen keskellä louhikossa olevan kuopan syvin kohta on vasemmalla, isojen kivien edessä. Etualalla ja oikealla koivujen alla on kuoppaa suon puolelta rajaavaa vallimaista kivikkoa. Kuvattu etelälounaaseen. Oikeanpuoleisessa kuvassa on kivikkomuodostuma suolta koilliseen kuvattuna. Kivikon suon puolelta varsin jyrkkä vallimainen reuna kaartuu oikealta keskellä olevan koivuryhmän alle ja edelleen kuvanottosuuntaan koivujen taakse. Kuvat: Antti Bilund.

Lähdeluettelo

Itäpalo, Jaana 2021. Vaala. Painuan kanavan tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi 2021.
 Kieleväinen, Marika 2015. Vaala. Naulakankaan tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi 2015.
 Peruskartta 3414 04 Rivinperä 1973.
 Peruskartta 3414 05 Veneheitto 1973.
 Peruskartta 3414 07 Enonkylä 1973.
 Peruskartta 3414 08 Säräisniemi 1973.
 Pitäjänkartta 1849. 3414 04 Säräisniemi. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänpöytä 1849. 3414 05 Säräisniemi. Maanmittauslaitoksen historiallinen pöytä-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänpöytä 1849. 3414 07 Säräisniemi. Maanmittauslaitoksen historiallinen pöytä-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänpöytä 1849. 3414 08 Säräisniemi. Maanmittauslaitoksen historiallinen pöytä-arkisto, Kansallisarkisto.

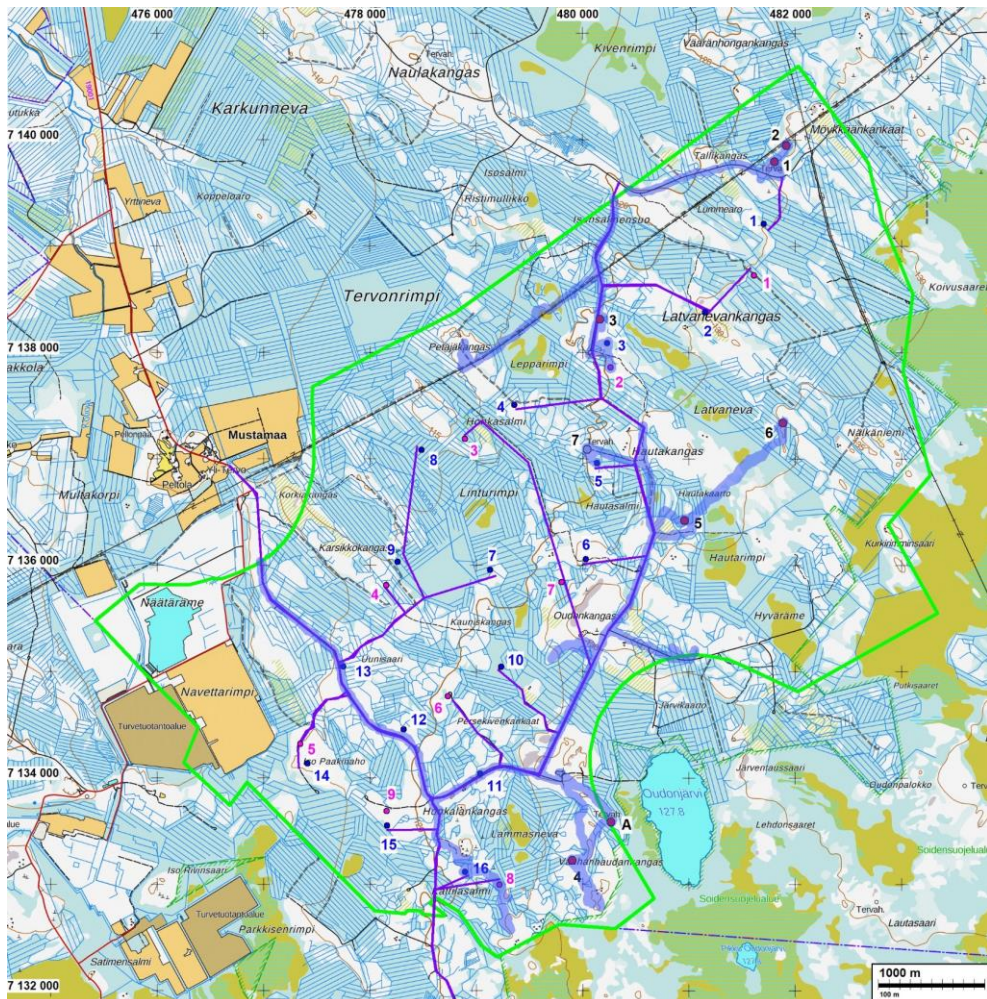
Schulz, Hans-Peter & Itäpalo, Jaana 2017. Vaala. Kunnan arkeologinen päivitysinventointi 2017.

Liite raporttiin: Vaala Honkalankangas tp arkeologinen inventointi 2022

Maastossa katsotut (tarkastetut) alueet

Sinisellä on merkitty ne alueet mitkä voi tulkita katsotuksi eli tarkastetuksi (riippuen termin määritelmästä – termillä ei ole yleistä eikä standardoitua määritystä, joten ”tarkastettu alue” käsite on subjektiivinen). Paikoin katse on voinut osua kauemmaksi ja haravoida maastoa tarkemmin, paikoin lähemmäksi ja epätarkemmin, pahimmissa maastoissa vain enimmän ajan jalkojen juureen. Paikoin aikaa käytettiin jollain maastonkohdalla ja taipaleella enemmän, paikoin kuljettiin ripeästi maastoa katsellen. Joissain maastonkohdissa tehtiin koekuoppia tai kairanpistoja ja intensiivistä silmänvaraista havainnointia, ja joissain paikoin, kuten tiheissä vesakoissa ja louhikoissa, keskitettiin etenemiseen, laajemman havainnoinnin ollessa mahdotonta. Karttaa on siis tulkittava suuri- ja pienimuotoisesti. Sitä ei voi tulkita niin, että kaikki tarkastetuksi merkittyjen alueiden jäännökset on havaittu. Kartta on tehty museoviranomaisten vaatimuksesta, heidän hallinnolliseen käyttöönsä eikä sitä saa julkaista ilman tekijän lupaa.

Koko alue on tarkastettu laserkeilausaineiston, maastokarttojen ja ilmakuvien avulla. Maastossa on katsottu tunnettujen kohteiden lisäksi ne kohdat ja alueet, joista on arvioitu mahdolliseksi joltain arkeologisesti mielenkiintoista löydettävän, sekä maastot matkalla sellaisille kohdille ja sellaisia maastoja etsittäessä.

Siikalatva Neittävänvaara tuulipuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2023

Antti Bilund ja Jesse Keskinen

Tilaaaja: Enersense Wind Oy

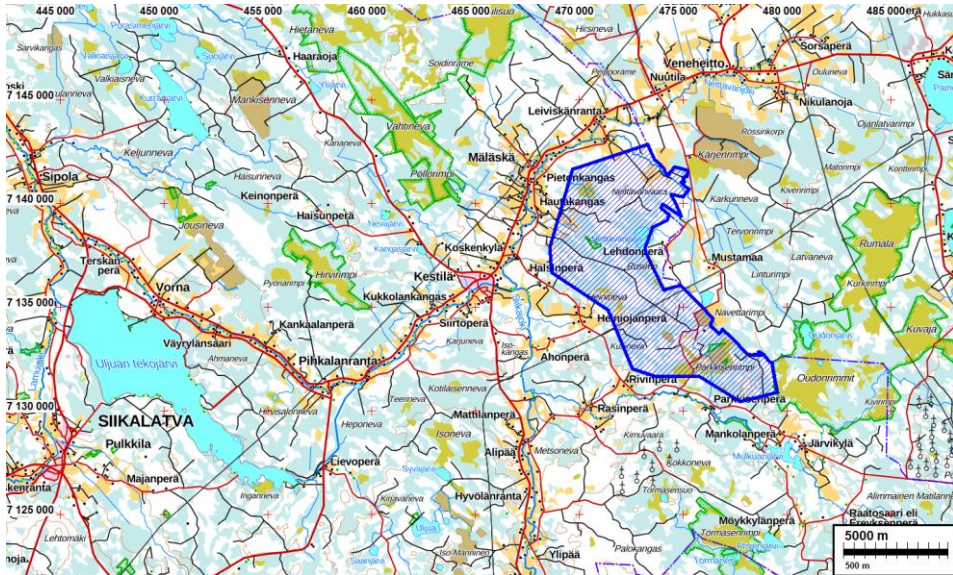
Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Inventointi.....	6
Tulos	9
Lähdeluettelo.....	9
Muinaisjäännökset	10
1 Siikalatva Kuoppakangas 1.....	10
2 Siikalatva Kuoppakangas 2.....	12
3 Siikalatva Neittävänvaara	13
4 Siikalatva Myllyrimminkangas	14
5 Siikalatva Latvaneva.....	16
6 Siikalatva Matalakaarto.....	17
7 Siikalatva Pirtinsalmenkankaat	18
8 Siikalatva Iso Teerivaara.....	20
9 Siikalatva Hautakangas	21
10 Siikalatva Kusineva 1.....	23
11 Siikalatva Kusineva 2.....	24
12 Siikalatva Pienenpirtinkangas	25
13 Siikalatva Tuohimaa 1.....	26
14 Siikalatva Tuohimaa 2.....	27
Luonnonmuodostuma	29
15 Siikalatva Tuohimaa 3.....	29

Kansikuva: Muinaisjäännöksiä inventointikohteessa 7 Pirtinsalmenkankaat. Tervapirtin kiuas näkyy kumpareena keskellä olevan männyn rungon edessä, etualalla olevan sammalpintaisen alueen reunassa. Tervahauta näkyy taustalla saman männyn kohdalla. Kuvattu pohjoiseen.
Kuva: Antti Bilund.

Perustiedot

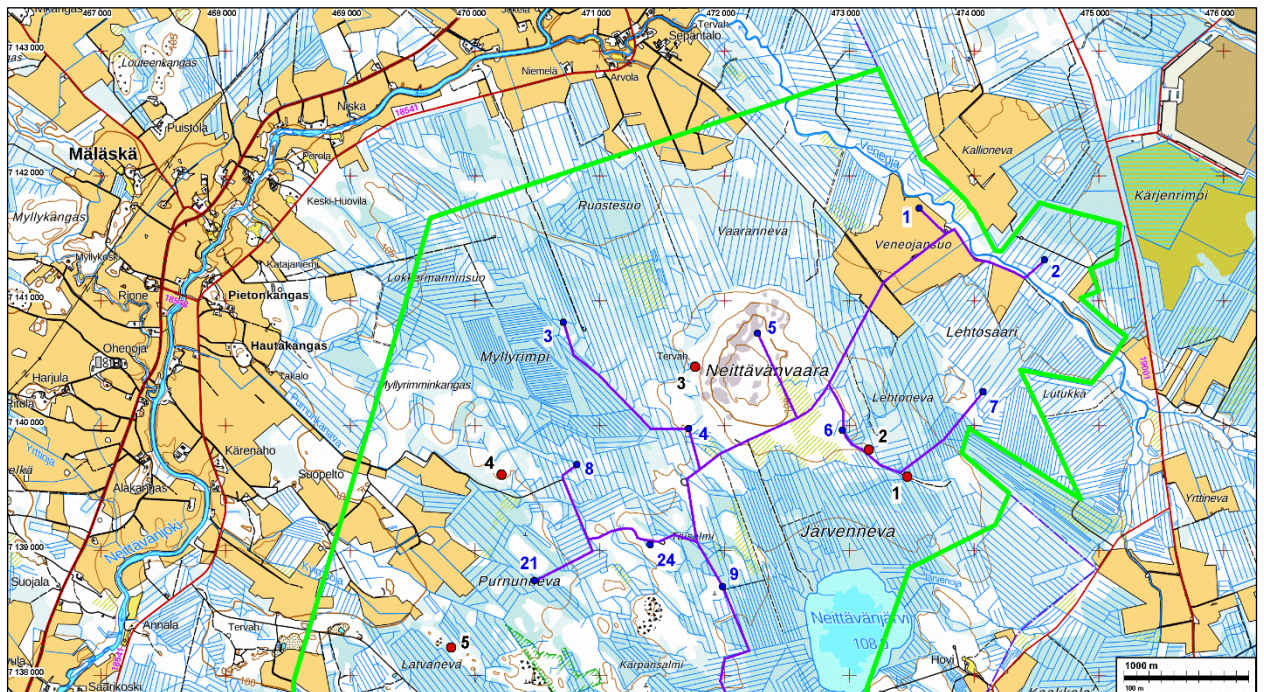
Alue: Neittävänvaaran tuulivoimapuiston hankealue Siikalatvan kunnan itäosassa.
Tarkoitus: Selvittää hankealueen kiinteät muinaisjäännökset ja muut arkeologiset suojelukohdet – selvittää hankkeen vaikutus muinaisjäännöksiin.
Maastotyö: Elokuun loppu 2023.
Tilaaja: Enersense Wind Oy.
Tekijät: Mikroliitti Oy, Antti Bilund ja Jesse Keskinen.
Tulokset Alueelta ei tunnettu ennen inventointia yhtään muinaisjäännösrekisteriin merkittyä arkeologista kohdetta. Inventoinnissa löytyi 14 kohdetta, jotka ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Yksi niistä on kivikautinen asuinpaikka, muut 13 tervahautoja. Tervahautakohteista yhdessä on kaksi tervahautaa ja kolmessa myös tervapirtin kiuas. Yksi peruskarttaan merkitty tervahauta todettiin luontaiseksi kivikossa olevaksi kuopaksi, eikä siis ole suojelukohde. Se on dokumentoitu statuksella luonnonmuodostuma.

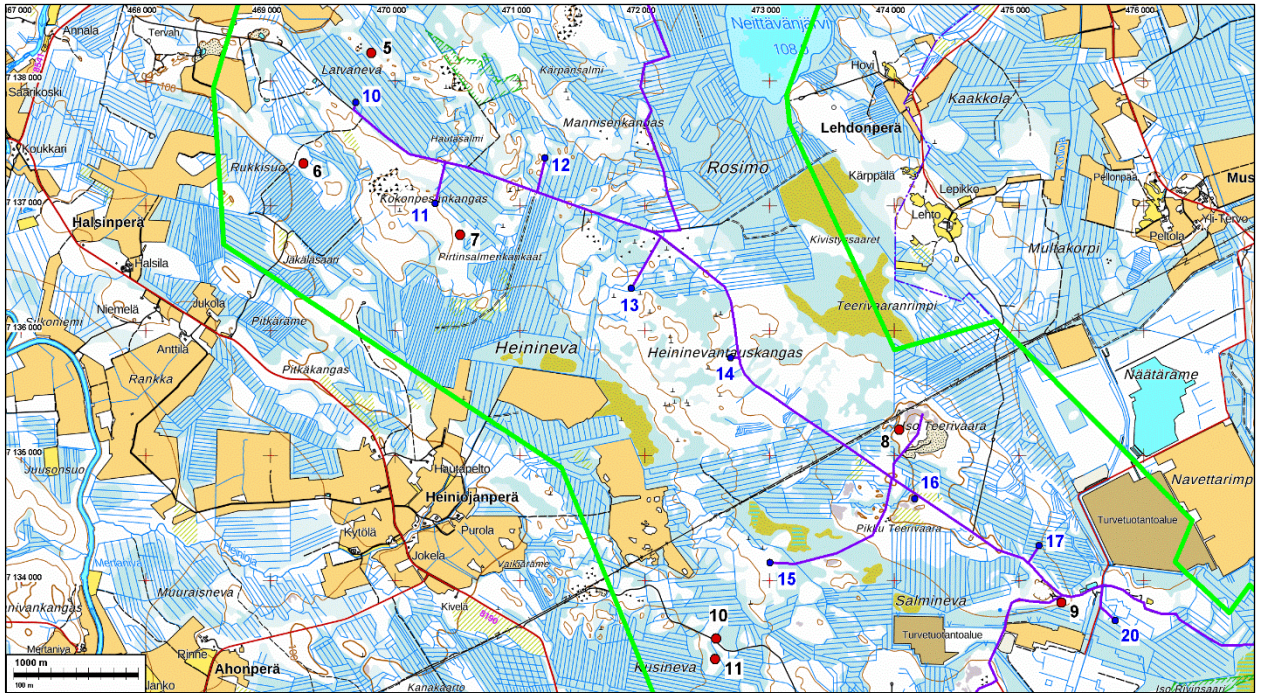
Inventointialue on merkitty tummansinisellä viivoituksella. Siikalatvan kunnan keskustaajama Pulkkila on lähimmillään noin 25 km päässä lännessä, ja Oulujärven ranta 12 km päässä idässä Painuanlahdessa (kartan oikeassa yläkulmassa). Kestilän kirkonkylä on hankealueen länsipuolella Siikajoen varrella.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 12/2023. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 12/2023. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmamateriaalia. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikrolin Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla, joissa myös raporttiedostot ja materiaali alkuperäisenä.

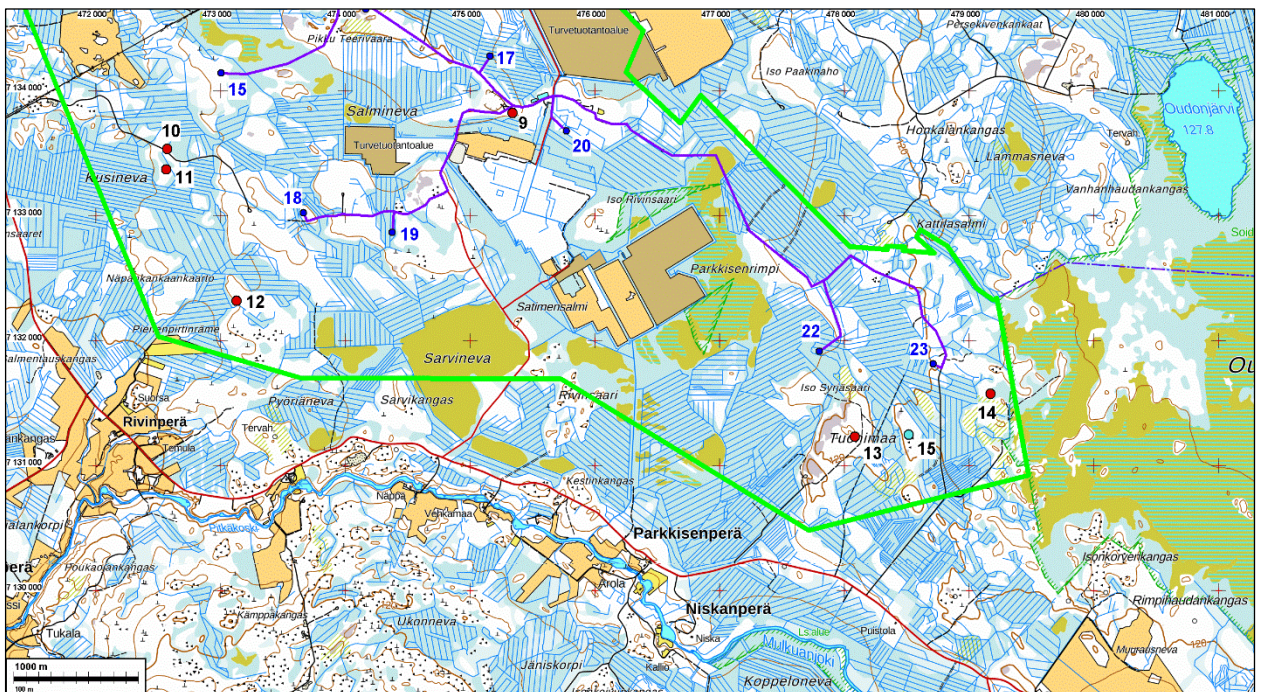
Kartat

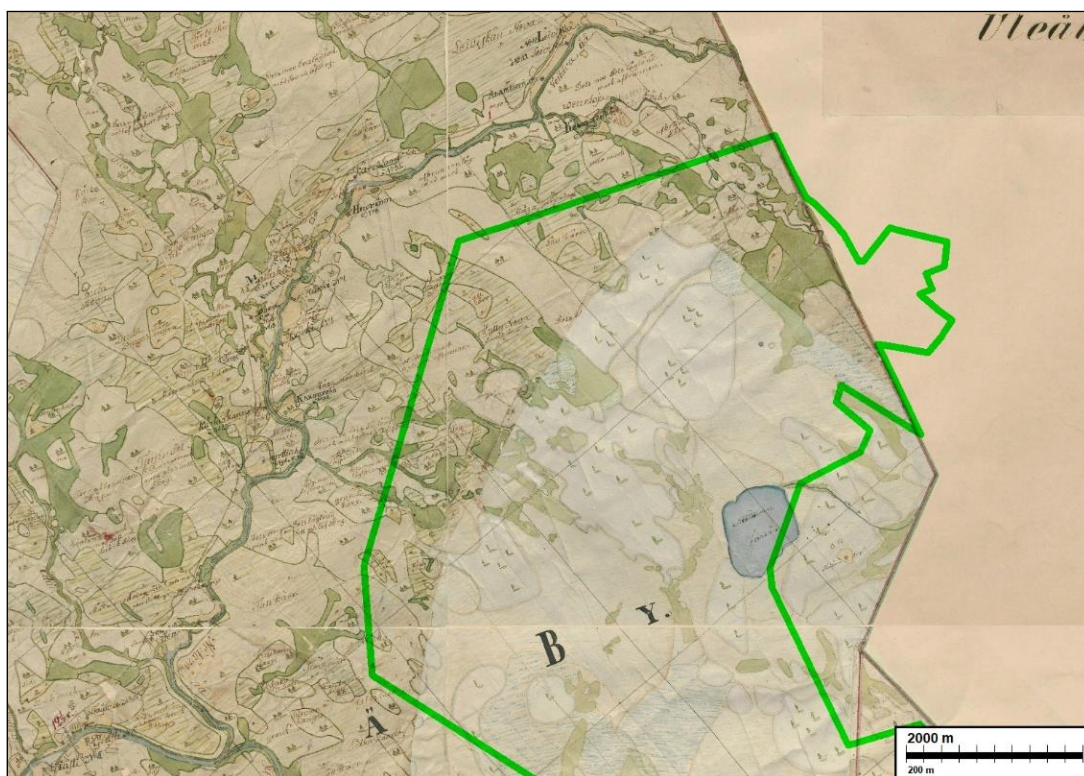

Neittävänvaaran tuulipuiston luoteisosa. Hankealueen raja on merkitty vihreällä viivalla. Tuulivoimaloiden paikat on merkitty tummansinisillä palloilla ja numeroilla (1-24). Rakennettavat ja parannettavat tiet on merkitty violetilla viivalla. Inventointikohteista kiinteät muinaisjäännökset on merkitty mustilla numeroilla ja isoilla punaisilla palloilla (inventointikohteet 1-14). Inventointikohde 15, jonka kohdalla peruskartassa on tervahauta, todettiin luonnonmuodostumaksi (ei suojelukohde). Se on merkitty isolla turkoosilla pallolla.

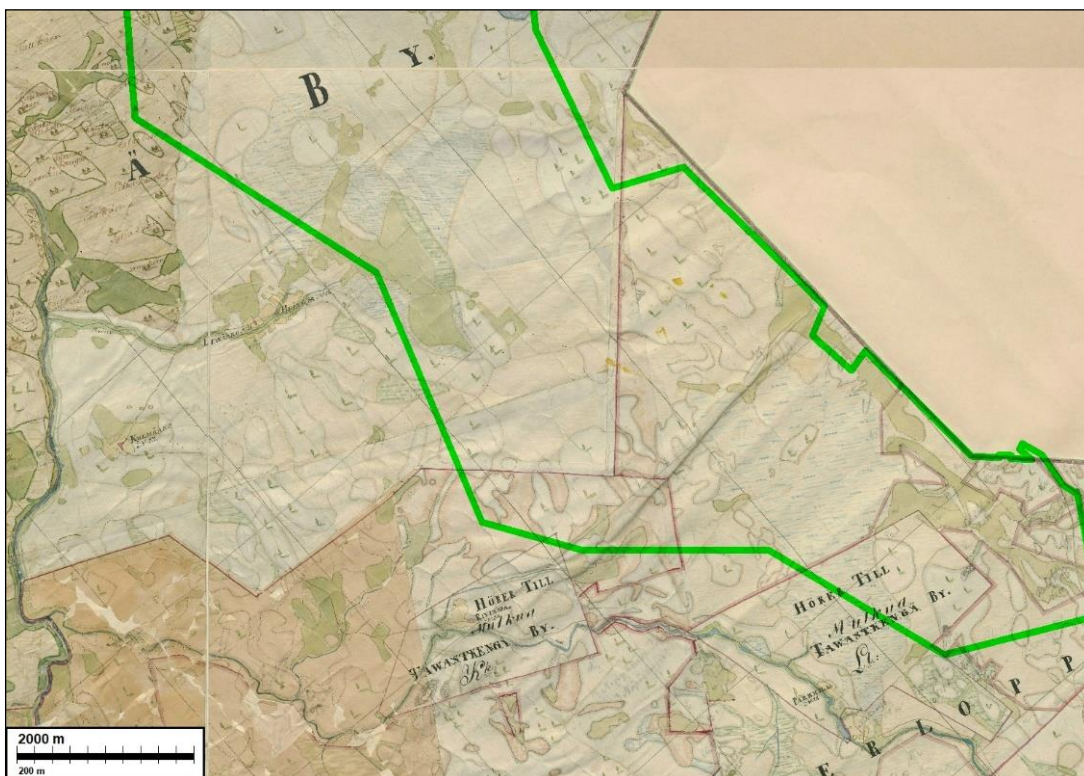

Ylhäällä: Neittävänvaaran tuulipuiston keskiosa. **Alhaalla:** Neittävänvaaran tuulipuiston kaakkoisosaa. Hankealueen raja on merkitty vihreällä viivalla. Tuulivoimaloiden paikat on merkitty tummansinisillä palloilla ja numeroilla (1-24). Rakennettavat ja parannettavat tiet on merkitty violetilla viivalla. Inventointikohteista kiinteät muinaisjäännökset on merkitty mustilla numeroilla ja isoilla punaisilla palloilla (inventointikohteet 1-14). Inventointikohde 15, jonka kohdalla peruskartassa on tervahauta, todettiin luonnonmuodostumaksi (ei suojelukohde). Se on merkitty isolla turkoosilla pallolla.

Hankealueen pohjoisosa 1800-luvun puolivälin Kestilän pitäjänkartalla (Pitäjänkartta 1846). Kartoittamaton alue oikealla on Säräisniemen pitäjää (nykyisin Vaalan kuntaa). Hankealueen rajan poikkeamat pitäjän rajasta johtuvat osittain siitä, että hankealueen raja seuraa nykyistä kunnan rajaa. Kartoittamaton alue pitäjän rajan itäpuolella on suota, nykyisin osittain peltoa. Asutus ja pellot ovat Neittävänjoen varrella hankealueen länsipuolella. Kestilän kirkko on kartan vasemmassa alakulmassa Siikajoen pohjoispuolella.

Hankealueen eteläosa 1800-luvun puolivälin Kestilän pitäjänkartalla (Pitäjänkartta 1846). Lähimmät asutukset ovat Heiniojan talo lounaassa sekä Rivinojan ja Parkkilan talot etelässä, Mulkuanjoen varrella. Suuri osa hankealueen eteläosasta on kruununmaata. Mulkuanjoki laskee kartan vasemmassa laidassa pohjoiseen virtaavaan Siikajokeen.

Inventointi

Enersense Wind Oy on suunnittelemassa tuulivoimalapuistoa Siikalatvan Neittävänvaaraan ja sen kaakkoispuoliselle alueelle, joka monilla kohdilla koillisessa rajautuu Vaalan kuntaan. tuulivoimapuistoon suunnitellaan 24 tuulivoimalaa. Enersense Wind Oy tilasi Neittävänvaaran tuulivoimapuiston hankealueen arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Antti Bilund ja Jesse Keskinen tekivät maastotyön elokuun lopulla 2023 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Hankealue sijaitsee Siikalatvan kunnan itäosassa, Kestilän kirkonkylän itäpuolella ja kokonaan entisen Kestilän kunnan alueella. Alue on luoteesta kaakkoon enimmillään noin 14,5 km pitkä ja kolmesta viiteen kilometriä leveä. Se on korkeustasoilla 100–128 mmpy (metriä meren pinnan yläpuolella). Korkeimpia kohtia ovat 120 mmpy taso yläpuolelle ulottuvat Neittävänvaara alueen luoteispäässä, Iso Teerivaara keskiosassa ja Tuohimaa kaakkoispäässä. Ne ovat kaikki melko pienialaisia ja loivapiirteisiä kankaita, joiden lakialueilla on paljon avokalliota. Topografia alueella on hyvin loivapiirteistä, ja useamman metrin korkeuserot lyhyellä matkalla ovat harvinaisia. Yleensä maasto laskee lännessä olevan Siikajoen laakson ja siihen koillisesta laskevan Neittävänjoen laakson suuntaan. Alueen lounaispuolella on Siikajokeen laskeva Mulkuanjoki ja koillispuolella Neittävänjokeen laskeva Veneoja. Veneojaan laskee Järvenojan kautta myös alueen koillisrajalla sijaitseva Neittävänjärvi, joka on ainoa alueella oleva luontainen avovesialue. Neittävänjärvi (108 mmpy) on noin kilometrin läpimittainen lampi, jonka rannat ovat tasaista suota. Suuri osa koko inventointialueesta on suomaastoa. Suot ovat suurelta osin ojitettuja ja kasvavat vaihtelevasti metsää, mutta joitakin avosoitakin alueella on jäljellä. Soilla on useita entisiä ja myös käytössä olevia turvetuotantoalueita sekä joitakin pienialaisia peltoja. Kuivan maan alueet ovat kangasmaastoa, jossa maaperä on enimmäkseen kivistä hiekkamoreenimaata, paikoitellen pelkkää louhikkoa. Korkeimpien maastonkohtien tienoilla on joitakin pienialaisia avokallioita. Alueen eri osissa on pienillä alueilla nähtävissä lajittunutta, vähäkivistä hiekkamaata, joka yleensä esiintyy yleismuodoltaan kaarevina matalina harjanteina. Näitä muinaisia rantavalleja on näkyvillä muutamilla kankailla alueen keskiosassa ja myös ohutturpeisilla suoalueilla. Hiekkamaata saattaa olla alueella laajemminkin tasaisten suoalueiden turvekerrosten alla. Varsinaisia harjumuodostumia alueella ei näytä olevan. Hankealue on lähes kokonaan talousmetsää. Alueen läpi kulkee luoteesta kaakkoon Teerivaarantie Navettakankaalle ja Navettakankaantie sieltä etelään. Lisäksi alueen reunaosiin tulee eri suunnista useita metsäautoteitä. Alueella ei ole asutusta.

Alue on jääkauden jälkeen paljastunut veden alta maankohoamisen seurauksena Itämeren Ancylus-järvivaiheen loppupuolella, jokseenkin samaan aikaan kuin Oulujärvi on kuroutunut merestä erilliseksi järveksi. Oulujärven pinnan tason määräävä kynnys (noin 120 m mpy) Vaalassa on samalla tasolla kuin maasto inventointialueen keskiosassa, joka on likimain samalla maankohoamisen isobaasilla (lounaaseen kynnystä), joten alueen korkeimmat maastonkohdat ovat paljastuneet hiukan ennen Oulujärven kuroutumista ja alimmat osat vähän sen jälkeen. Tämä rantavaihe alueella on kuitenkin nopean maankohoamisen vuoksi ollut kaiken kaikkiaan lyhyt, muutamia satoja vuosia. Periaatteessa tältä ajalta alueella on saattanut säilyä jäänteitä meren rannalla olleesta asutuksesta, mutta sellaisten löytymistodennäköisyys ei ole suuri. Meren rannan loitottua maankohoamisen jatkuessa hankealueelle on muodostunut järvi ainakin nykyisen Neittävänjärven kohdalle ja ehkä muitakin pieniä järviä, jotka ovat myöhemmin kokonaan soistuneet umpeen. Näiden järviäntaiden reunoilla ei nykyisin suoksi muuttuneessa maastossa ole nähtävissä rantasidonmaiselle esihistorialliselle asutukselle sopivia maastonkohtia. Koska alue on sen jälkeen koko esihistoriallisen ajan ollut kaukana merkittävämmistä vesistöistä, asutusjäänteiden löytäminen on epätodennäköistä.

Historiallisella ajalla hankealue on ollut syrjäistä takamaata. Vanhimmassa kohtalaisen tarkassa kartassa eli pitäjänkartassa 1800-luvun keskivaiheilla alueelle ei ole merkitty asutusta, viljelyksiä.

Tuon aikaisesta alueen käytöstä kertovat pitäjänkartalle merkityt suoniityt ja nykyisen peruskartan tervahaudat.

Pitäjänkartassa hankealueen maat kuuluvat pääasiassa Kestilän kylään. Hankealueen kaakkoisosassa on kruunun metsämaata ja joitakin kauempana etelässä olevaan Tavastkengän kylään kuuluvia suoniittyjä. Lähinnä hankealuetta olevat talot ovat lännessä Neittävänjoen itäranalla Kestilän kylään kuuluneet Keränen (Kestilä N:o 9), Huovinen (Kestilä N:o 8), Kärki (Kestilä N:o 1) ja Karhunnäpää (Kestilä N:o 30). Lounaassa lähinnä on ollut Heiniojan talo (Kestilä N:o 18) ja etelässä Mulkuanjoen varrella aiemmin Tavastkengän kylään, myöhemmin Mulkuan kylään kuuluneet Rivinoja (Mulkua N:o 13) ja Parkkila (Mulkua N:o 12). (Pitäjänkartta 1846) Kaikki edellä mainitut talot ovat olleet noin kilometrin päässä hankealueen rajasta. Maanmittauslaitoksen uudistusarkiston Uudistushakemistossa luetelluista maanmittaustoimituksista on nähtävissä, että tämän jälkeen uudistaloja Kestilän ja Mulkuan kyliin on perustettu runsaasti 1800-luvulla ja 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä, mutta tämä uusi asutuskin on syntynyt hankealueen ulkopuolelle, lähemmäs vanhaa asutusta. Samasta lähteestä ilmenee myös, että pitäjänkartassa näkyvä pitäjän raja Säräisniemen pitäjää (nykyisin Vaala) vastaan on käyty vasta vuosina 1838–1840.

Ilmeisesti ainoa Neittävänvaaran hankealueella sijainnut asutus on ollut Navettakankaan talo. Se on perustettu asutustilana valtion maalle 1930-luvulla Kestilän Mulkuan kylään talona numero 56 (MH Uudistusarkisto). Vuoden 1973 peruskartassa talon ympärillä on peltoja. Taloon silloin tullut vain polkuja etelästä Mulkuanjoen varren asutulta alueelta ja pohjoisesta Vaalan puolelta Lehdon talosta. Lähin tie on ollut noin kahden kilometrin päässä koillisessa soiden takana. Nykyisin Navettakankaan talonpaikalla on jäljellä kaksi pientä ulkorakennusta. Pellot ovat lähes kokonaan metsittyneet.

Siikalatvan alueella on suoritettu vain vähän arkeologista inventointia. Kestilän kunnan perusinventointi on Mika Sarkkisen tekemä ja vuodelta 1996. Inventoinnissa on tarkastettu aiemmin tunnetut muinaisjäännökset ja löytöpaikat sekä löydetty jonkin verran uusiakin kohteita. Nyt inventoitavalle alueelle ei ole paikannettu yhtään arkeologista kohdetta. (Sarkkinen 1996, s. 8, kartta) Sarkkinen (s. 111) kuvaa lyhyesti myös muutamia historiallisen ajan jäännöksiä, joita ei inventoinnin tekoaikana ole vielä pidetty muinaisjäännöksinä. Näistä hankealueelle osuu paikallisen asukkaan Sarkkiselle ilmoittama tervahauta ja kiukaansija Heiniojanperällä, Pirttisalmenkankailla. Sarkkinen ei ole käynyt paikalla. Ilmoitetut koordinaatit ovat likimääräiset, mutta todennäköisesti ilmoitus on tarkoittanut inventointikohdetta [7 Pirtinsalmenkankaat](#). Toinen alueelle jossain määrin kohdistunut aiempi inventointi on Metsälamminkankaan ja Kestilän välisen voimajohtolinjan inventointi vuonna 2019. Siinä on tarkastettu muutamia alueita Neittävänvaaran hankealueen eteläosassa (Schulz & Itäpalo 2019, s. 12 kartta). Aiempien tutkimusten perusteella hankealueella ei vuoteen 2023 mennessä ollut dokumentoitu yhtään maastossa tarkastettua arkeologista kohdetta.

Valmisteluvaiheessa tutkittiin aluetta kuvaavaa maanmittauslaitoksen 5p-laserkeilausaineistosta laadittua maastomallia eli rinnevarjostetta, josta paikallistettiin arkeologisesti mielenkiintoisia kohteita ja maastoja. Yleisimpiä ja selvimmin erottuvia maastokohteita tällaisessa tarkastelussa ovat tervahaudat. Pienialaisempiakin kohteita voidaan havaita, mutta niiden tunnistaminen on vaikeampaa ja epävarmempaa. Mahdollisia muinaisjäännöksiä etsittiin pitäjänkartoilta, jotka alueella ovat arkistotietojen mukaan vuodelta 1846, sekä vanhoilta peruskartoilta (1973).

Vanhoilla kartoilla ei ole merkittynä kohteita, jotka ovat potentiaalisia muinaisjäännöksiä. Rinnevarjosteessa näkyviä kohteita, yleensä erilaisia kuoppia, tarkastettiin maastossa 33 kappaletta. Näistä 14 todettiin tervahautoiksi (kohteet 2–14). Kolmesta tervahautakohteesta löytyi myös tervapirtin kiuas. Pyyntikuoppia ei löytynyt, vaikka rinnevarjosteessa kahdessa kohdassa havait-

tiin kooltaan ja maastosijainniltaan sellaisiksi sopivia kuoppia. Muut rinnevarjosteen perusteella tarkastetut kuoppajäänteet olivat luontaisia kivisessä moreenimaastossa olevia kuoppia tai modernin ihmistoiminnan tuloksia. Rinnevarjosteen avulla paikannettiin myös kivistien asuinpaikkojen kannalta sopivia muinaisia rantamuodostumia. Näitä tarkastettiin varsinkin Teerivaaroen ja Hautakankaan välisellä alueella, mutta myös muutamissa muissa paikoissa. Tällaiselta muinaiselta rantavallilta löytyi asuinpaikka [1 Kuoppakangas 1](#).

Maastossa tarkastettiin myös yksi nykyiselle peruskartalle merkitty tervahauta, jota ei ole kartan osoittamalla paikalla. Kohde on raportoitu luonnonmuodostumana, [15 Tuohimaa 3](#).

Vasemmalla: Kalliomaastoa voimalapaikalla numero 5 Neittävänvaaran laella. Kuva: Jesse Keskinen.

Oikealla: Hankealueelle tyypillistä kivistä moreenimaastoa voimalapaikalla numero 11. Kuvattu länteen.

Kuva: Antti Bilund.

Vasemmalla: Tasaista, mutta pinnalta kivistä, kuivaa kangasmaastoa voimalapaikalla numero 24. Taus-

talla maasto muuttuu suoksi ilman selvää rajaa. Kuvattu länteen. Kuva: Antti Bilund. **Oikealla:** Eräs rinnevarjosteessa mielenkiintoiselta kuopalta näyttänyt kohde voimalapaikan 19 itäpuolella. Kuva: Jesse Keskinen.

Vasemmalla: Louhikkoista, mutta tasaista kangasta voimalapaikan 18 länsipuolella. Rinnevarjosteessa paikalla näkyi useita pieniä kuoppia noin 20 m läpimittaisella alueella. Nämä osoittautuivat metsänuudistuksen yhteydessä syntyneiksi moderneiksi jäljiksi. Kuvattu itään. **Oikealla:** Osa rinnevarjosteesta näkyvistä säännöllisistä, tervahautaa muistuttavista kuopista oli pieniä hiekkakuoppia, kuten tämä kohteen 13 Tuohimaa 1 kaakoispuolella. Kuvat: Jesse Keskinen.

Tulos

Alueelta ei tunnettu ennen inventointia yhtään muinaisjäännösrekisteriin merkittyä arkeologista kohdetta. Inventoinnissa löytyi 14 kohdetta, jotka ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Yksi niistä on kiveä asuinpaikka, muut 13 tervahautoja. Tervahautakohteista yhdessä on kaksi tervahautaa ja kolmessa myös tervapirtin kiuas. Yksi peruskarttaan merkitty tervahauta todettiin luontaiseksi kiveä olevaksi kuopaksi, eikä siis ole suojelukohde. Se on dokumentoitu statuksella luonnonmuodostuma.

23.12.2023

Antti Bilund
Jesse Keskinen

Lähdeluettelo

- MH uudistusarkisto. *Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Uudistushakemisto: Kestilä Mul-
kua*. Kansallisarkisto. Verkossa:
<https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5721496255&aineistoid=2509794063>.
- Pitäjänkartta 1846. *Lehdet 3414 01 Kestilä, 3414 02 Kestilä, 3414 04 Kestilä, Kestilä, 3414 05
Kestilä*. Kansallisarkisto. Verkossa:
https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2386950493,
https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2386950983,
https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2386957704,
https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2386959721.
- Sarkkinen, Mika 1996. *Kestilä. Inventointi 1996*. Pohjois-Pohjanmaan liitto/Museovirasto.
- Schulz, Hans-Peter & Itäpalo, Jaana 2019. *Siikalatva, Vaala, Metsälamminkangas-Kestilä 110
kV voimajohtolinjan arkeologinen inventointi 24.-25.10.2019*. Keski-Pohjanmaan
arkeologiapalvelu.

Muinaisjäännökset

1 Siikalatva Kuoppakangas 1

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7139591 E 473467 Z 113–114

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

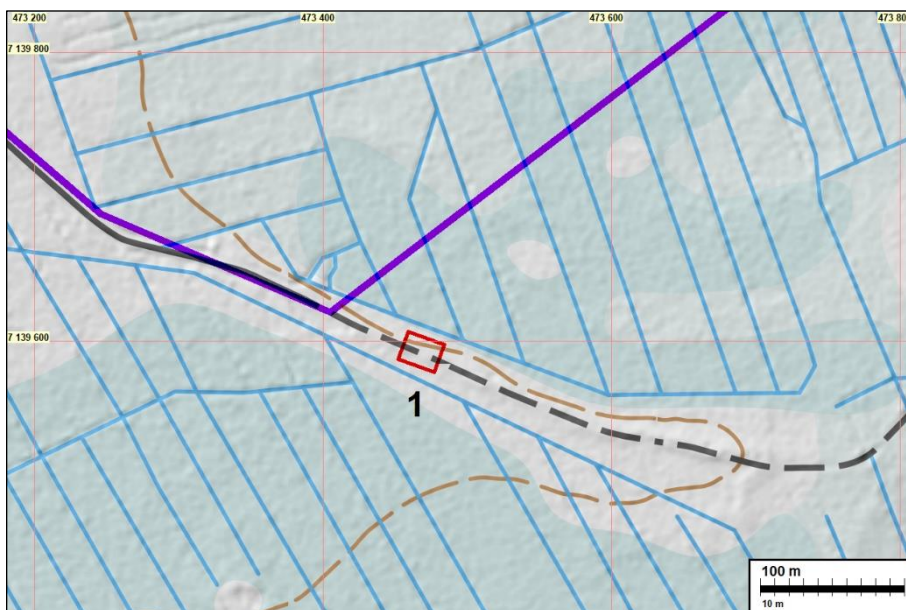
Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on noin 40 m päässä kohteen luoteessa.

Huomiot: Bilund 2023: Neittävänvaara jatkuu kaakossa loivasti kaakkoon laskevana Kuoppakankaana. Kuoppakankaan kaakkoiskulmasta itäkaakkoon suuntautuu matala, kapea hiekkaharjanne, joka noin puolen kilometrin päässä päättyy hieman muuta harjannetta korkeampaan ja leveämpään kumpareeseen. Harjannetta ympäröivät laajat suot. Harjanne on selvästi vallimainen rantamuodostuma, joka on syntynyt Ancyclusjärven rannalle veden pinnan ollessa sen juuren tasalla. Samanlaisia, mutta matalampia ja heikommin suomaastosta erottuvia valleja on hieman alemmilla korkeustasoilla etelässä, idässä ja pohjoisessa. Valli on poikkileikkaukseltaan laakean kupera, noin kymmenen metriä leveä ja kohoaa puolesta metristä metriin nykyisen suon pinnan yläpuolelle. Suo on silmämääräisesti arvioiden ja myös korkeuskäyrien perusteella hieman, ehkä muutamia kymmeniä senttimetrejä alempana vallin pohjoispuolella, joten avovesi on ehkä ollut sillä puolella vallin syntymisen aikaan. Aivan varmana tätä ei kuitenkaan voi pitää, koska mineraalimaan pinnan profiili suon alla ja suokerrostumien paksuus vallin eri puolilla ei ole tiedossa.

Maaperä vallilla on rantavoimien lajittamaa hiekkaa, jonka seassa on vähän soraa ja pieniä kiviä. Vallilla kasvaa harvaa mäntymetsää. Vallin laella kulkee tie, joka on ainakin jossain määrin kunnostettua ja rakennettua metsäautotietä kohteesta noin 50 m luoteeseen olevalle kääntöpaikalle asti. Kääntöpaikalta vallin itäkärkeen asti ja siis myös kohteen kohdalla tie on tasaiselle hiekkamaalle kulumalla syntynyt ajoura. Tielle ei ole tuotu maa-ainesta muualta eikä tietä ole muutenkaan rakennettu. Vallin kärjessä ja joissakin kohdissa ajouran reunoilla on pieniä kaivantoja, joista on otettu hiekkaa. Kohteen kohdalla maaperä on kuitenkin luonnontilainen.

Koska valli on hyvin rantasidonlaiseksi asuinpaikaksi sopivaa maastoa, se tarkastettiin koko matkalta kääntöpaikalta vallin itäkärkeen eli noin 350 m pituudelta. Havaintomahdollisuudet ajouralla olivat melko hyvät. Karikkeen peittämän ja paljaan, sadeveden huuhtoman, hiekkapinnan osuus ajouralla vaihteli paikallisesti, mutta oli keskimäärin samanlainen koko matkalla. Ajouralta löytyi noin kymmenen kvartsi-iskosta ja kaksi pientä palaneen luun murua noin 20 m matkalta kohteen koordinaattipisteen N 7139591 E 473467 ympäristöstä. Muualta ei löytynyt mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa. Havaintojen perusteella paikalla on pienialainen asuinpaikka, joka todennäköisesti ajoittuu aikaan, jolloin paikka on ollut rannalla, eli varhaismesoliittiseen kauteen. Paikan ollessa rannalla ainakin toisella puolella nykyisen suon paikalla on ollut avovettä ja toisellakin todennäköisesti alavaa kosteikkoa

tai suota. Siten asuinpaikka rajoittuu todennäköisesti vallille. Kohde on rajattu tämän mukaisesti.

Inventointikohde numero 1 Kuoppakangas 1 ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Suunniteltu tie on merkitty violetilla viivalla.

Vasemmalla: Asuinpaikan Kuopakangas 1 maastoa soiden ympäröimällä muinaisella rantavallilla, jonka päällä kulkee ajoura. Asuinpaikka on kuvan keskellä. Kuvattu kaakkoon. **Oikealla:** Asuinpaikkalöydöt kerättiin 20 m matkalta ajouralta, vasemmalla olevasta monihaaraisesta koivusta 5–20 m kuvaussuuntaan. Kuvattu kaakkoon. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: Asuinpaikan Kuopakangas 1 maastoa soiden ympäröimällä muinaisella rantavallilla, jonka päällä kulkee ajoura. Asuinpaikka on kuvan keskellä. Kuvattu luoteeseen. **Oikealla:** Rantavallilla ajouran varrella on joitakin pieniä hiekkakuoppia, mutta asuinpaikan kohdalla maasto on ehjä. Kuvattu itäkaakkoon asuinpaikan kaakkoispuolelta, samasta kohdasta kuin edellinen kuva. Kuvat: Antti Bilund.

2 Siikalatva Kuoppakangas 2

Mjtnnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

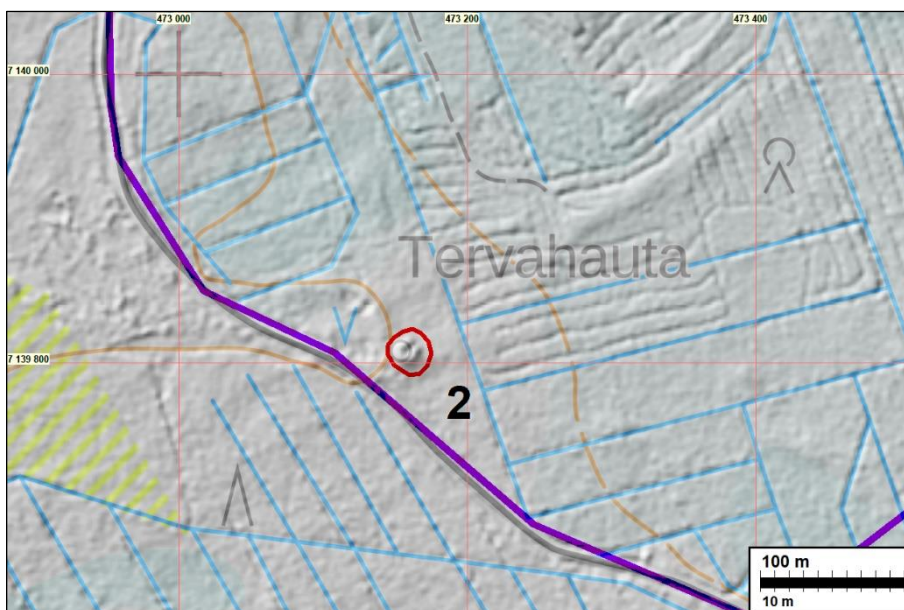
Koordin: N 7139807 E 473158

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on noin 20 m päässä lounaassa.

Huomiot: Bilund 2023: Kohde sijaitsee Kuoppakankaan laidasta kaakkoon ulkonevalla matalalla hiekkaharjanteella, jota muilla suunnilla ympäröi suo. Maaperä on vähäkivistä hiekkaa. Tervahaudassa ja sen ympäristössä kasvaa sekametsää. Kohteen lounaispuolella kulkee metsäautotie luoteesta kaakkoon. Se on lähimmillään 20 m päässä tervahaudasta. Tervahaudan ympäristössä on lounaassa, lännessä ja luoteessa on joitakin pienialaisia kasvillisuuden peittämiä kaivantoja. Lähimmät lounaassa saattavat olla tervahaudan rakentamiseen liittyviä kuoppia, joista on otettu maata haudan valliin. Metsäautotien varrella ja kauempana luoteessa sijaitsevat ovat myöhempiä hiekkakuoppia, joita on myös kauempana lännessä, metsäautotien lounaispuolella.

Paikalla on tervahauta, joka on merkitty peruskarttaan. Haudan läpimitta vallin ulkoreunasta mitattuna on noin 20 m. Tervahaudan kuopan läpimitta on noin 11 m ja syvyys noin 150 cm. Kuopan muoto on jonkin verran epämääräinen, sillä sen sisällä ja valleissa on paljon eläinten kaivamia koloja ja niistä kaivetusta maasta muodostuvia kasoja varsinkin haudan itäpuoliskossa. Vallin korkeus ulkopuolelta on noin 1 m, koillisessa 1,5 m. Halssi on koillisessa. Halssin kohdalla reunavallissa on painuma. Tervanlaskukuoppa vallin ulkopuolella on 6 m pitkä, 2 m leveä ja avautuu koillisessa suolle.

Inventointikohde numero 2 Kuoppakangas 2 ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Suunniteltu tie on merkitty violetilla viivalla.

Vasemmalla: Tervahaudan Kuoppakangas 2 lounaispuolisko, keskellä valli ja oikealla haudan kuoppa. Kuvattu luoteeseen. **Oikealla:** Tervahauta kuvattuna ulkopuolelta. Etualalla tervanlaskukuoppa ja sen takana haudan valli, jossa on halssin kohdalla matala painuma. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

3 Siikalatva Neittävänvaara

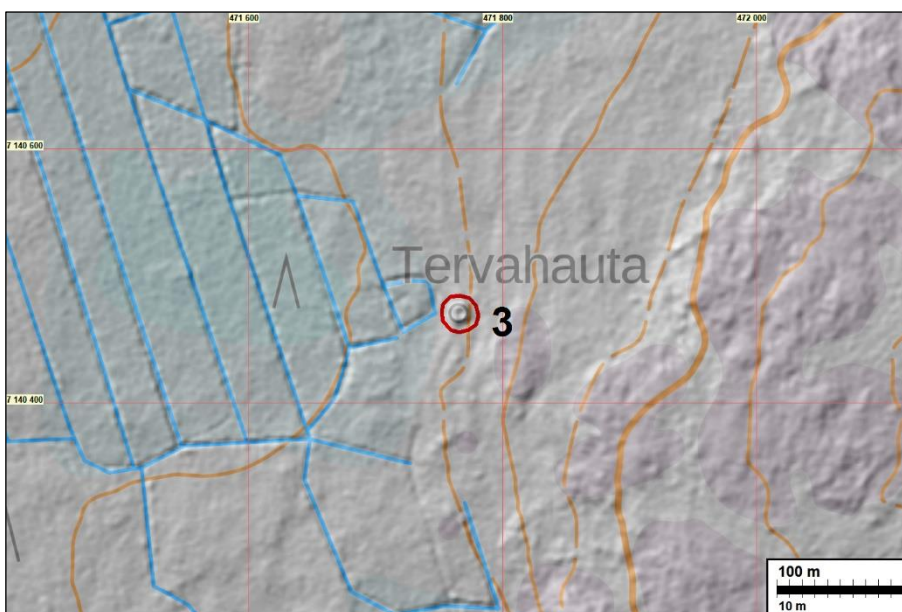
Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7140469 E 471766

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 4) on 500 m päässä etelässä.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee Neittävänvaaran korkeimman huipun länsipuolella suhteellisen loivassa rinteessä. Tervahaudan länsipuolella on ojitettua metsämaastoa ja itäpuolella kohoaa Neittävänvaaran korkein huippu. Tervahaudan kuoppa on suhteellisen loivareunainen, halkaisijaltaan noin 6 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Tervahautaa ympäröi leveä valli, joka kohoaa noin 0,5 metriä ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 16 metriä. Tervahaudan vallissa ei ole havaittavissa selkeää halssin jäännöstä tai las-kukuoppaa.

Inventointikohde numero 3 Neittävänvaara ja sille ehdotettu muinaisjäännösraja- ja merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste.

Vasemmalla: Tervahaudan Neittävänvaara etelä- ja keskiosaa kuvattuna eteläisen vallin ulkopuolelta kaakosta luoteeseen. **Oikealla:** Tervahaudan Neittävänvaara keskiosaa kuvattuna pohjoisvallilta etelään.

Kuvat: Jesse Keskinen.

4 Siikalatva Myllyrimminkangas

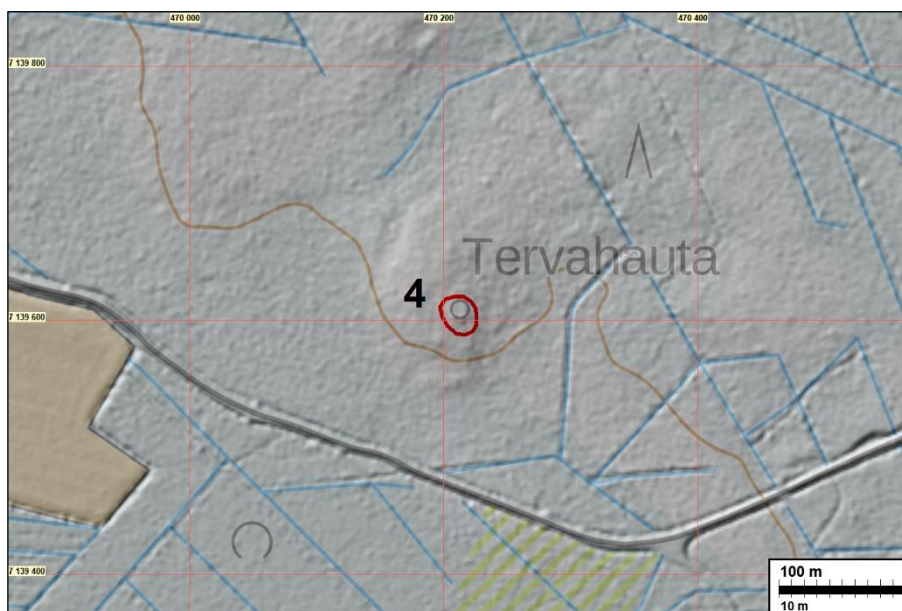
Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7139604 E 470214

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on noin 500 m päässä idässä.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee Myllyrimmen eteläpuolella, noin 120 metriä Myllyrimmen eteläpuolelta kulkevalta metsäautotieltä pohjoiseen. Maasto on koi-vua ja mäntyä kasvavaa suhteellisen tasaista metsäkangasta. Tervahaudan kuop-pa on suhteellisen loivareunainen, halkaisijaltaan noin 7 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Tervahautaa ympäröi matala valli, joka kohoaa vajaan puoli metriä ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 10 metriä. Eteläisessä vallissa on havaittavissa halssin jäännöspainanteena ja vallin ulkopuolella pohjois-eteläsuuntainen laskuoja, joka on pituudeltaan noin 7 metriä ja syvyydeltään noin 0,5 metriä. Sekä tervahaudan valleilla, että kuopassa kasvaa puustoa, joka vaikeuttaa tervahaudan havaitsemista maastossa.

Inventointikohde numero 4 Myllyrimminkangas ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittyinä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste.

Vasemmalla: Tervahaudan Myllyrimminkangas keskiosaa kuvattuna pohjoisvallilta etelälounaaseen. **Oikealla:** Tervahaudan laskuoja kuvattuna etelävallilta lounaaseen. Kuvat: Jesse Keskinen.

5 Siikalatva Latvaneva

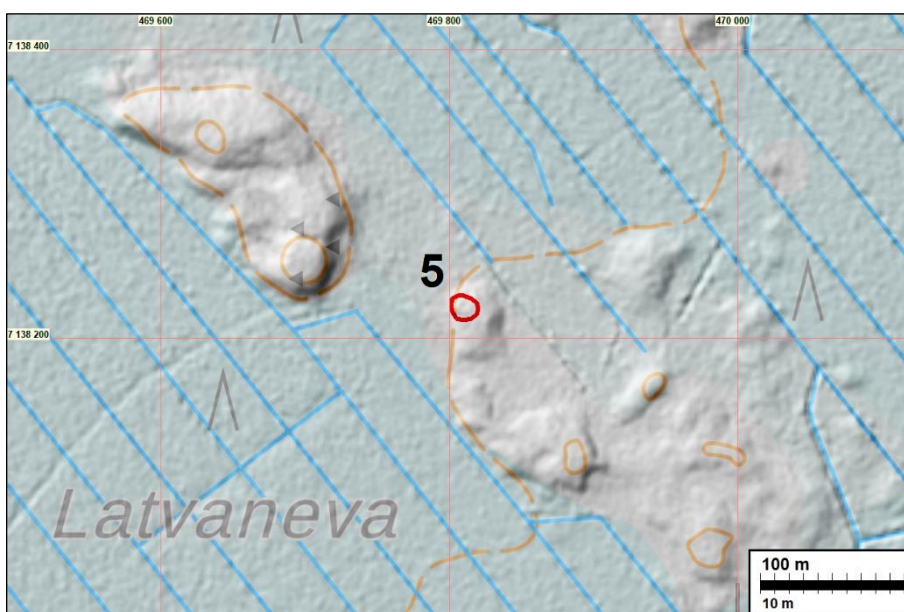
Mjtnnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7138222 E 469811

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 10) on noin 400 m päässä etelälounaassa.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee Latvanevan koillisosassa, noin 450 metriä Teerivaarantiestä koilliseen. Tervahauta sijaitsee ojitettujen kosteiden metsämaasto-
 tojen välisellä kuivemmalla saarekkeella, joka kasvaa pääasiassa nuorta koivikkoa. Tervahaudan kuoppa on reunoiltaan suhteellisen loiva, halkaisijaltaan noin 8 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Tervahaudan vallit ovat suhteellisen matalat ja ko-
 hoavat alle puoli metriä ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 14 metriä. Lounaisessa vallissa on havaittavissa halssin jäännö
 ja vallin ulkopuolella laskuoja suunnassa koillinen-lounas, pituus noin 3 metriä ja syvyys noin 0,5 metriä. Sekä tervahaudan kuoppa, että vallit kasvavat nuorta koi-
 vua.

Inventointikohde numero 5 Latvaneva ja sille ehdotettu muinaisjäännösraja-
 ssa merkittynä punai-
 sella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste.

Vasemmalla: Tervahaudan Latvaneva keski- ja pohjoisosaa kuvattuna kaakkoisvallilta luoteeseen. **Oikealla:** tervahaudan Latvaneva keski- ja eteläosaa kuvattuna pohjoisvallin ulkopuolelta etelään. Kuvat: Jesse Keskinen.

6 Siikalatva Matalakaarto

Mjtnnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

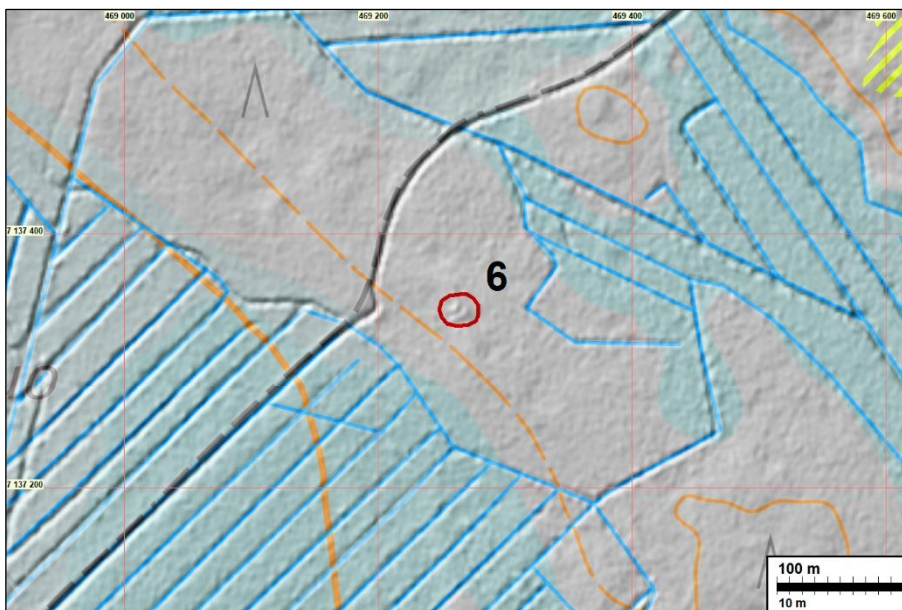
Koordin: N 7137338 E 469264

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on noin 600 m päässä koillisessa.

Huomiot: Bilund 2023: Kohde hyvin loivasti lounaaseen laskevalla moreenikankaalla Rukki-suon koillispuolella, noin 50 m päässä suon reunasta. Maaperä on vaihtelevasti kivistä moreenia. Rinteellä on rinnevarjosteessa näkyviä, mutta maastossa heikosti havaittavia rantamuodostumia, kuten kankaan nimessä olevan osan kaarto perusteella voi olettaa. Kankaalla on pienialaisia luontaisia painanteita, jotka ovat jonkin verran soistuneita. Tervahaudassa ja sen ympäristössä kasvaa sekametsää. Kohteen länsipuolella on metsäautotie lähimmillään 60 m päässä tervahaudasta.

Paikalla on tervahauta, joka ei ole merkitty peruskarttaan. Haudan läpimitta vallin ulkoreunasta mitattuna on noin 15 m. Tervahaudan kuopan läpimitta on 8–9 m ja syvyys 120–150 cm. Kuoppa on reunoiltaan profiililtaan laakea. Haudan keskellä jyrkkäreunaisempi osa, halkaisijaltaan noin 2 m. Vallin korkeus ulkopuolelta on vähimmillään 0,5 m koillisessa, enimmillään 1,5 m lounaassa. Halssi suuntautuu länsilounaaseen. Halssin kohdalla reunavallissa on syvä painuma tai kaivanto, joka ulottuu selvästi vallin sisäpuolelle. Se vaikuttaa kaivannolta erityisesti, koska sen pään ja haudan keskellä olevan syvän kuopan välissä haudan pohjalla on maa-kasa. Tervanlaskukuoppa vallin ulkopuolella on, matala, 6 m pitkä ja 1,5 m leveä.

Inventointikohde numero 6 Matalakaarto ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste.

Vasemmalla: Tervahauta Matalakaarto kuvattuna ulkopuolelta. Etualalla oikealla näkyy haudan pohjoispuolella olevia matalia kaivantoja. Niiden takana on tervahaudan valli ja taaempana tervahaudan kuoppa, johon aurinko paistaa. Kuvattu etelään. **Oikealla:** Tervahaudan eteläpuoliskoa, oikealla haudan kuoppa ja etualalla valli, joka kaartaa kuopan taakse oikealle. Keskellä, koivun takana on halssin paikka, jonka kohdalla vallissa on painuma. Kuvattu länteen. Kuvat: Antti Bilund.

7 Siikalatva Pirtinsalmenkankaat

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7136768 E 470520

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

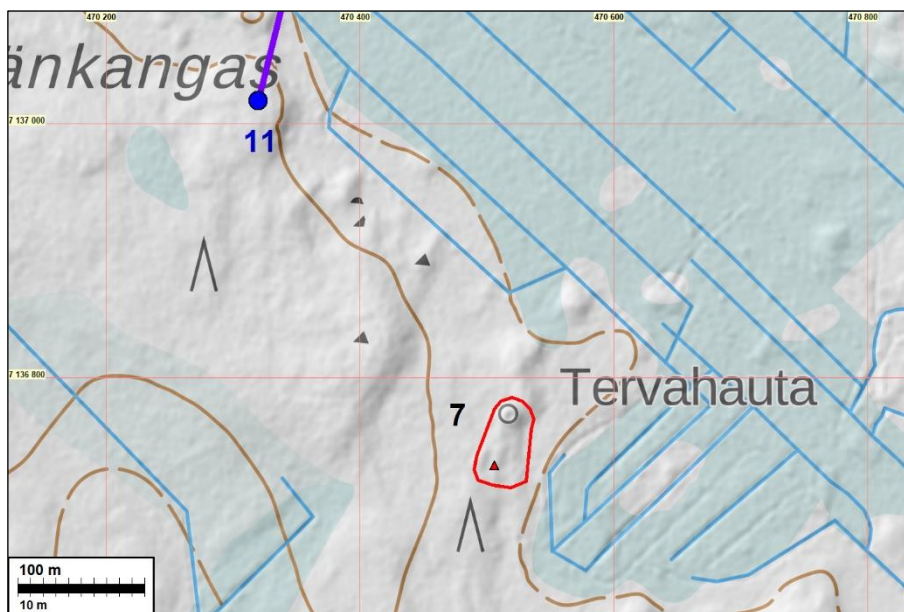
Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 11) on noin 300 m päässä luoteessa.

Huomiot: Bilund 2023: Kohde sijaitsee laajan moreenikankaan reunalla. Maaperä on kankaalla kivistä hiekkamoreenia, mutta kankaan reunalla on paikallisesti vähäkivistä rantavoimien lajittamaa hiekkamaata, osittain vallimaisina muodostumina. Idässä on suota. Alueella kasvaa mäntyvaltaista metsää.

Kohteen pohjoisosassa on tervahauta. Sen kokonaisläpimitta on noin 18 m. Kuopan läpimitta on 8–9 m ja syvyys 1,7 m. Valli on tasalakinen ja leveä. Sen korkeus ulkopuolelta vähimmillään 1 m lännessä ja enimmillään 2 m kaakossa, suolle laskevan rinteiden puolella. Halssi on kaakossa. Tervahauta on yleensä hyväkuntoinen. Eri puolilla on kuitenkin pienialaisia eläinten kaivelun jälkiä, eniten halssin suunnalla, missä tervanlaskukuoppa on osittain täyttynyt eläinten kaivamasta maasta.

Tervahaudan eteläpuolella, vallin ulkoreunasta 32 m etelälounaaseen (N 7136731 E 470506), on kankaalla kiukaan jäännös, joka on todennäköisesti kuulunut tervapirttiin. Aivan sen vieressä, luoteispuolella on noin 3 m läpimittainen pyöreä tai kulmista pyöristyneen neliön muotoinen, noin 20 cm syvä painanne. Kiuasröykkiö on pohjoisesta etelään noin 2,5 m pitkä, 1,5 m leveä ja 30–50 cm korkea. Se on muodoltaan soikea tai hieman kaareva niin, että korkein kohta on painanteen kulman reunalla ja matalammat päät kaartuvat painanteen reunan mukaisesti sen kummallakin puolella. Röykkiön kivet ovat särmikkäitä, läpimitaltaan noin 20 cm. Kairauksissa röykkiössä todettiin noin 20 cm syvyydellä nokista hiekkaa ja yhdessä kohdassa noin 5 cm paksu hiilikerros, jonka alla oli puhdasta hiekkaa.

Röykkiön ympärillä on tiheää varvikkoa, paitsi eteläpuolella, missä on noin aarin kokoinen sammalpeitteinen alue. Tämä tasanne ("piha") saattaa liittyä tervapirttiin. Kiukaan itä- ja koillispuolella suon reunaan laskevalla rinteellä on myös maarakenteita (ihmisen muotoilemista näyttäviä tasanteita ja matalia painanteita), jotka saattavat liittyä muinaisjäännöskokonaisuuteen. Ne on sisällytetty kohteen rajaukseen.

Inventointikohde numero 7 Pirtinsalmenkankaat ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajausta merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Tervahaudan eteläpuolella olevan kiukaan jäännöksen sijainti N 7136731 E 470506 on merkitty punaisella kolmiolla. Suunniteltu voimalapaikka numero 11 on noin 300 m päässä kohteen luoteispuolella.

Vasemmalla: Tervahauta kohteessa Pirtinsalmenkankaat näkyy laajana kumpareena kuvan keskellä. Tervahaudan kuopassa kasvaa lehtipuita. Kuvattu pohjoiseen. **Oikealla:** Tervahaudan halssi ja tervanlas-kukuoppa haudan kaakkoisreunalla, suolle laskevassa rinteessä. Kuvattu etelään. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: Tervapirtin kiukaan jäännös kohteessa Pirtinsalmenkankaat on kuvassa etualalla keskellä. Kairauksessa syvemmällä kiviroykissä todettiin tulen pidon jälkiä. Taustalla oikealla näkyy tervahauta kohteen pohjoisosassa. Kuvattu pohjoisluoteeseen. **Oikealla:** Kiukas on kuvassa etualalla oikealla. Sen takana oikeassa reunassa näkyy tummana aivan kiukaan vieressä ole painanne. Kuvan keskellä on varvikon keskellä sammalpintainen tasanne kiukaan eteläpuolella. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

8 Siikalatva Iso Teerivaara

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

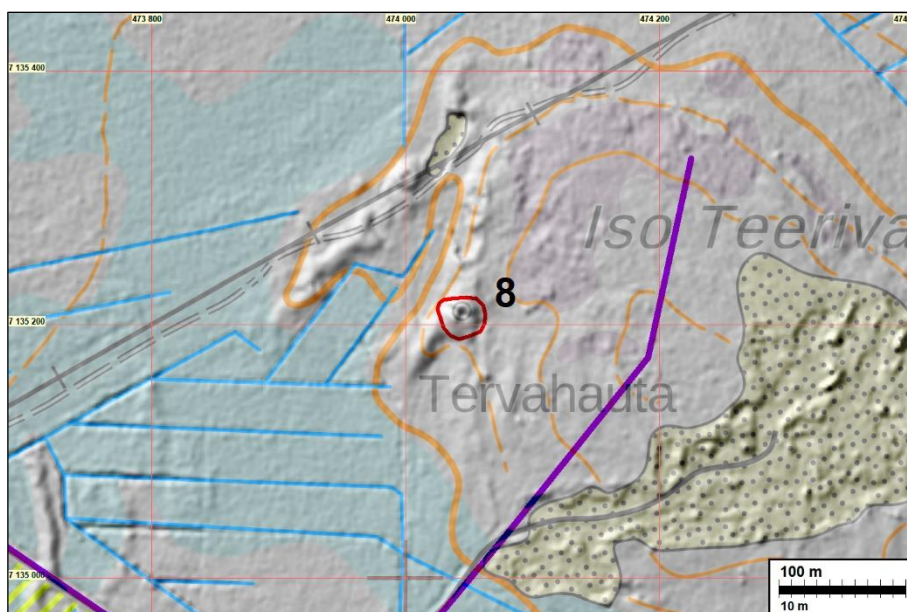
Koordin: N 7135207 E 474044

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

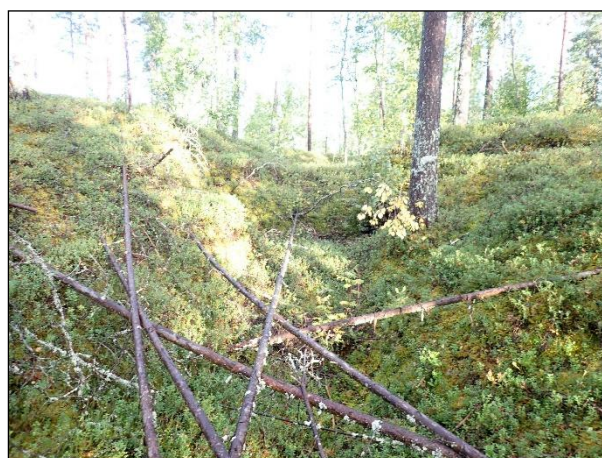
Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on 110 m päässä kaakossa.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee Iso Teerivaaran läntisessä rinteessä loivasti länteen laskevassa sekametsässä. Tervahaudan kuoppa on halkaisijaltaan noin 15 metriä ja syvyydeltään noin 2 metriä. Kuopan reunat ovat jyrkät. Kuoppaa ympäröi korkea valli, joka kohoo yli metrin ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 20 metriä. Läntisessä vallissa on havaittavissa

halssin jääne, joka ilmenee painaumanä. Vallin ulkopuolella on itä-länsisuuntaisen laskuojan jääne, jonka leveys on noin 2 metriä, pituus noin 7 metriä ja syvyys vajaan metrin. Tervahaudan vallit kasvavat koivua ja mäntyä.

Inventointikohde numero 8 Iso Teerivaara ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Suunniteltu tie on merkitty violetilla viivalla.

Vasemmalla: Tervahaudan Iso Teerivaara keskiosaa kuvattuna pohjoisvallilta eteläkaakkoon. **Oikealla:** Tervahaudan Iso Teerivaara laskuoja kuvattuna lännestä kohti tervahautaa. Kuvat: Jesse Keskinen.

9 Siikalatva Hautakangas

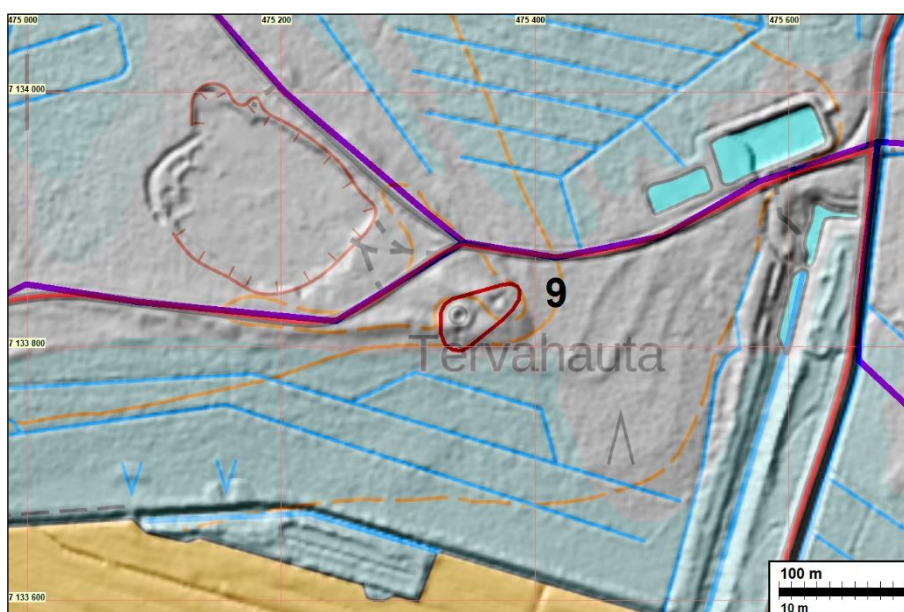
Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7133823 E 475342

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on 20 m päässä pohjoisessa.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahaudat sijaitsevat Hautakankaan eteläpuolella, noin 50 metriä Navettakankaantiestä etelään. Maasto on suhteellisen tasaista mäntyä kasvavaa metsäkangasta. Lounaisemman tervahaudan kuoppa on muodoltaan suhteellisen laakea ja loivapiirteinen, halkaisijaltaan noin 11 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Kuoppaa ympäröi leveä valli, joka kohoaa vajaan metrin ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 22 metriä. Eteläisessä vallissa on havaittavissa halssin jäännöksiä ja vallin ulkopuolella on pohjois-eteläsuuntaisen laskuojan jäännöksiä. Toinen tervahauta sijaitsee lounaisesta tervahaudasta noin 20 metriä koilliseen. Koillisemman tervahaudan kuoppa on muodoltaan suhteellisen jyrkkäreunainen, halkaisijaltaan noin 9 metriä ja syvyydeltään noin 1,5 metriä. Kuoppaa ympäröi valli, joka kohoaa noin metrin ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 16 metriä. Koillisessa vallissa on havaittavissa halssin ja lounas-koillisen suuntaisen laskuojan jäänteet.

Inventointikohde numero 9 Hautakangas ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajausta merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Muinaisjäännökseen kuuluu kaksi tervahautaa, koordinaatit N 7133823 E 475342 ja N 7133836 E 475371. Suunnitellut tiet on merkitty violetilla viivalla.

Vasemmalla: Hautakankaan lounaisemman tervahaudan keskiosaa kuvattuna pohjoisvallilta eteläkaakkoon. **Oikealla:** Hautakankaan lounaisemman tervahaudan keski- ja itäosaa kuvattuna länsivallilta itään.

Kuvat: Jesse Keskinen.

Vasemmalla: Hautakankaan koillisemman tervahaudan keskiosaa kuvattuna länsivallilta itäkaakkoon.

Oikealla: Hautakankaan koillisemman tervahaudan keski- ja pohjoisosaa kuvattuna etelävallilta pohjoiseen. Kuvat: Jesse Keskinen

10 Siikalatva Kusineva 1

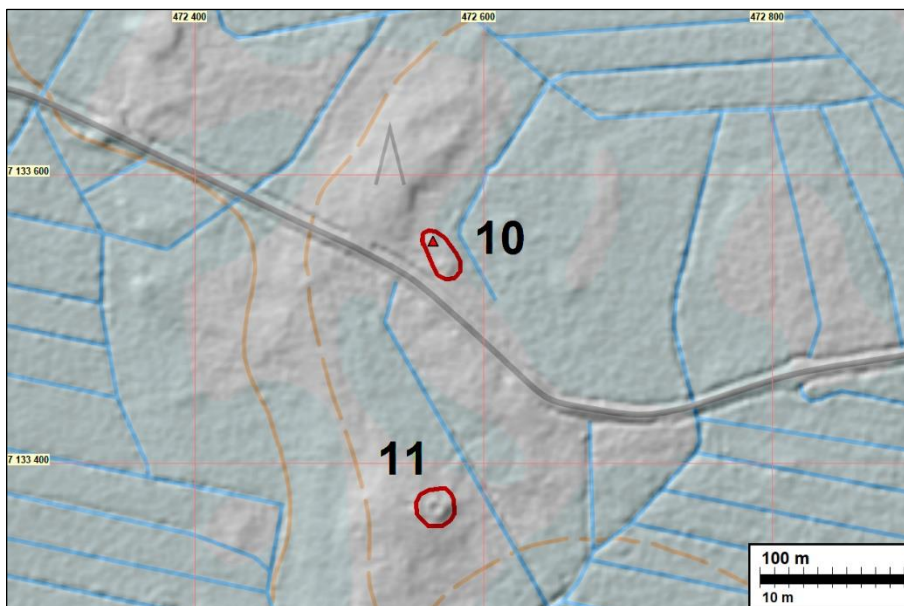
Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7133536 E 472574

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 15) on yli 700 m päässä koillisessa.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee noin 20 metriä Kusinevantiestä pohjoiseen suhteellisen aukealla mäntyä ja koivua kasvavalla metsäkankaalla. Tervahaudan kuoppa on muodoltaan suppilomainen, halkaisijaltaan noin 5 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Kuoppaa ympäröi leveä ja matala valli, joka kohoaa noin puoli metriä ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 12 metriä. Lounaisessa vallissa on halssin jäännös, joka ilmenee painaumanäköisyytenä. Tervahaudasta noin 20 metriä koilliseen sijaitsee kivistä ladotun tulisijan jäännös, joka liittyy tervahaudan yhteydessä sijainneeseen tervapirttiin. Tulisijan mitat ovat noin 2 x 2 x 0,5 metriä.

Inventointikohteet 10 Kusineva 1 ja 11 Kusineva 2 sekä niille ehdotetut muinaisjäännösrajaukset merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Kohteessa 10 tervahauta näkyy rinnevarjosteessa kohteen kaakkoisosassa. Sen luoteispuolella olevan kiu-kaan jäännöksen sijainti N 7133554 E 472564 on merkitty punaisella kolmiolla.

Vasemmalla: Tervahaudan Kusineva 1 keski- ja eteläosaa kuvattuna pohjoisvallilta etelään. **Oikealla:** Tervahaudan Kusineva 1 koillispuolella sijaitseva tulisijan jäännös kuvattuna etelästä pohjoiseen. Kuvat: Jesse Keskinen.

11 Siikalatva Kusineva 2

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7133369 E 472567

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 15) on yli 800 m päässä koillisessa.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahaudan kuoppa on muodoltaan hyvin laakea, halkaisijaltaan noin 7 metriä ja syvyydeltään vajaan metrin. Tervahautaa ympäröi matala valli, joka kohoaa noin 0,5 metriä ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 15 metriä. Vallin koillisosassa on halssin ja laskukuopan jäännö, joka ilmenee matalana painaumanana.

Kartta kohteen [10 Kusineva 1](#) yhteydessä.

Vasemmalla: tervahauta Kusineva 2 kuvattuna koillisesta lounaaseen. **Oikealla:** tervahaudan Kusineva 2 keskiosaa kuvattuna länsivallilta itään. Kuvat: Jesse Keskinen.

12 Siikalatva Pienenpirtinkangas

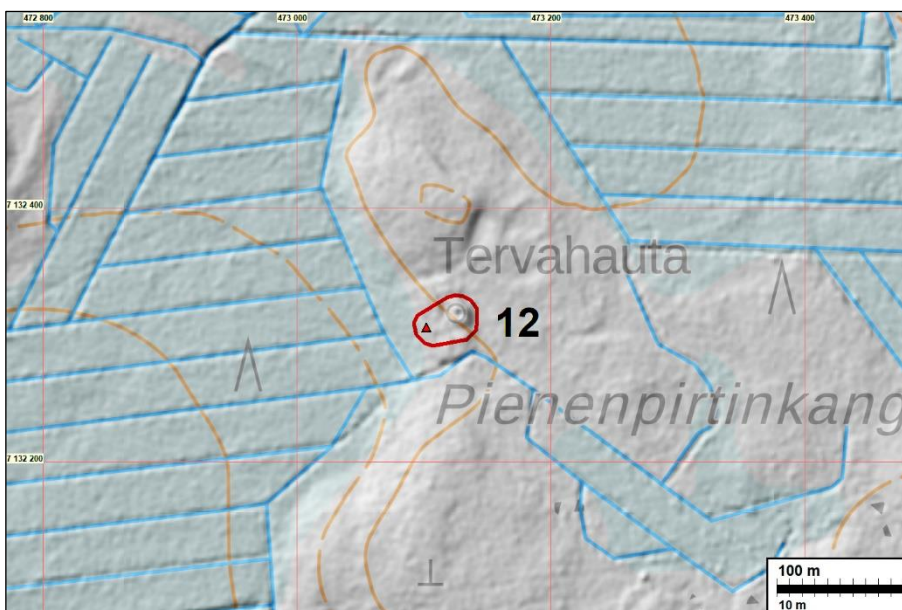
Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7132316 E 473128

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 18) on yli 800 m päässä koillisessa.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee Pienenpirtinkankaan luoteisosassa noin 1,4 km Vuolijoentiestä pohjoiseen. Tervahauta sijaitsee suhteellisen tasaisella koivua ja mäntyä kasvavalla metsäkankaalla. Tervahaudan kuoppa on suhteellisen jyrkkäreunainen, halkaisijaltaan noin 7 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Kuoppaa ympäröi matala valli, joka kohoaa noin puoli metriä ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 15 metriä. Vallissa ei ole havaittavaa halssin tai laskukuopan jäännettä. Tervahaudasta noin 20 lounaaseen sijaitsee kivistä ladotun tulisijan jäännö, joka on mitoiltaan noin 3 x 3 x 0,5 metriä, ja liittyy todennäköisesti paikalla sijainneeseen tervapirttiin.

Inventointikohde numero 12 Pienenpirtinkangas ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Tervahaudan länsipuolella olevan kiukaan jäännöksen sijainti N 7132306 E 473101 on merkitty punaisella kolmiolla.

Vasemmalla: Tervahauta Pienenpirtinkangas kuvattuna pohjoisvallilta eteläkaakkoon. **Oikealla:** Tervahaudan Pienenpirtinkangas lounaispuolella sijaitseva kivistä ladotun tulisijan jäännöksiä kuvattuna luoteesta kaakkoon. Kuvat: Jesse Keskinen.

13 Siikalatva Tuohimaa 1

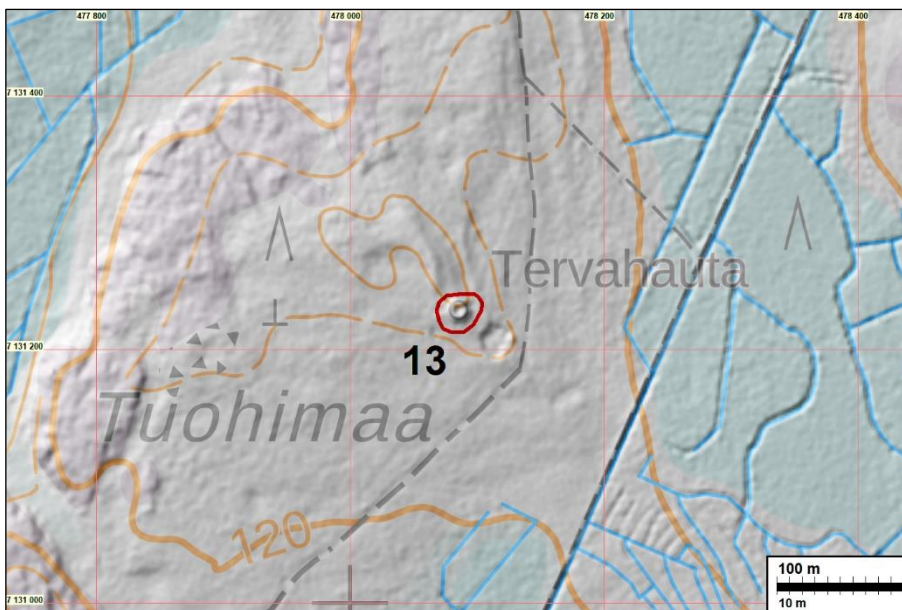
Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

Koordin: N 7131229 E 478086

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu voimalapaikka (voimala 22) on yli 700 m päässä pohjoisluoteesta.

Huomiot: Keskinen 2023: Tervahauta sijaitsee Tuohimaan korkeimman kohdan kaakkoispuolella noin 1,1 km Vuolijointiestä pohjoiseen. Maasto on koivua ja mäntyä kasvavaa metsäkangasta. Tervahaudan kuoppa on muodoltaan suppilomainen ja suhteellisen jyrkkäreunainen, halkaisijaltaan noin 9 metriä ja syvyydeltään noin metrin. Tervahautaa ympäröi leveä valli, joka kohoaa noin metrin ympäröivän maaston yläpuolelle. Valleineen tervahaudan halkaisija on noin 16 metriä. Koillisessa vallissa on havaittavissa halssin ja laskuojan jäännö. Laskuoja on lounas-koillinen suuntainen, noin metrin leveä ja 10 metriä pitkä.

Inventointikohde numero 13 Tuohimaa 1 ja sille ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste.

Vasemmalla: Tervahaudan Tuohimaa 1 keski- ja pohjoisosaa, kuvattuna eteläiseltä vallilta luoteeseen.
Oikealla: tervahaudan Tuohimaa 1 laskuoja kuvattuna koillispäästä lounaaseen. Kuvat: Jesse Keskinen.

14 Siikalatva Tuohimaa 2

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ ja valmistuspaikat, tervahauta

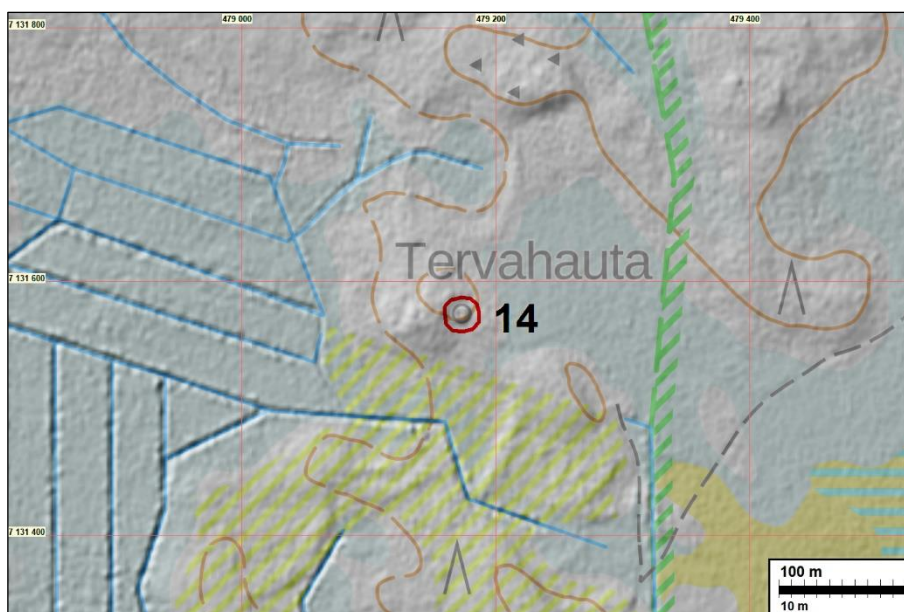
Koordin: N 7131573 E 479173

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Lähin suunniteltu tie on yli 400 m päässä luoteessa.

Huomiot: Bilund 2023: Kohde sijaitsee noin 50 m läpimittaisen matalan moreenikumpareen kaakkoisreunalla, loivasti kaakkoon viettävällä rinteellä. Ympäristössä on laajalti suomaastoa ja samanlaisia moreenikumpareita ja harjanteita. Maaperä kohteessa on hiekkamoreenia, joka on pinnalta kivikkoista varsinkin luoteessa kumpareen laella. Alue on äestetty muutamia kymmeniä vuosia sitten hakkuun jälkeen. Kumpareella kasvoi inventoinnin aikaan nuorta mäntymetsää. Harvennuksen jäljiltä maassa oli paljon kaadettuja puita.

Tervahaudan läpimitta vallin ulkoreunasta mitattuna on 16–18 m (vähän soikea, pitempi lounaasta koilliseen). Kuopan läpimitta on noin 8 m ja syvyys 100–120 cm. Kuopan profiili reunoilta hyvin loiva, keskellä on noin 2 m läpimittainen ja puoli metriä syvä jyrkkäreunaisempi osa. Valli on leveä ja ulkopuolelta matala, korkeus 50–80 cm. Tervahaudan ympärillä on joka puolella paitsi kaakossa vähintään 5 m leveä matala kaivanto, josta on ilmeisesti otettu maata tervahaudan valliin. Kaivannon ja myös tervahaudan vallin yksityiskotien havaitsemista vaikeuttaa se, että alue on hakkuun jälkeen äestetty. Äestysjäljet ulottuvat muutamissa kohdissa tervahaudan vallille. Kuoppa on kuitenkin ehjä. Tervahaudan ulkopuolella ei voi tunnistaa tervanlaskukuoppaa eikä halssin paikkaa. Tervahauta on niin vähän idässä ja etelässä olevan suon pinnan yläpuolella, että veden tulo kuoppaan on saattanut rajoittaa näiden syvyyttä. Myös maan kerääminen valliin haudan ympäristöstä kertoo tarpeesta korottaa haudan rakenteita ylöspäin. Rakenteen perusteella tervahauta on saattanut olla pohjasäiliöllinen.

Inventointikohde numero 14 Tuohimaa 2 ja sille ehdotettu muinaisjäännettönsrajaus merkittynä punaisella viivalla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste.

Vasemmalla: Tervahauta Tuohimaa 2 kuvattuna haudan ulkopuolelta. Etualalla näkyy haudan vallia ja turpeen jo peittämiä äestysjälkiä vallissa vasemmalla. Kuvattu etelälounaaseen. **Oikealla:** Tervahaudan kuoppa kuvattuna lounaisvallilta. Oikealla näkyy vallia rikkoneita äestysjälkiä. Kuvattu koilliseen. Kuvat: Antti Bilund.

Luonnonmuodostuma

15 Siikalatva Tuohimaa 3

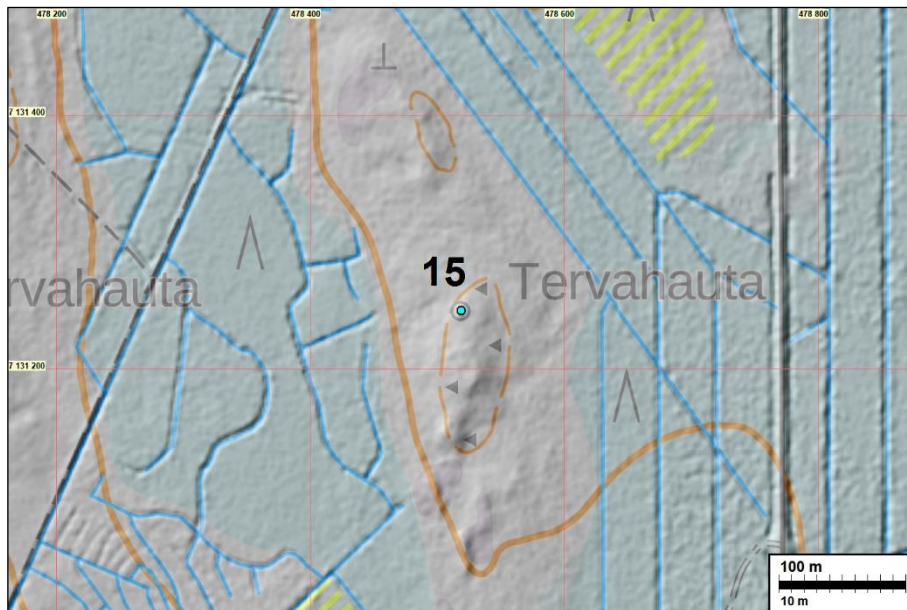
Mjtunnus: 1000031769
 Status: luonnonmuodostuma
 Ajoitus: -
 Laji: luontainen kuoppa kivikossa (peruskartassa tervahauta)

Koordin: N 7131246 E 478519

Tutkijat: Antti Bilund ja Jesse Keskinen inventointi 2023

Vaikutus hankkeeseen: Ei suojelukohde. Ei vaikutusta hankkeeseen.

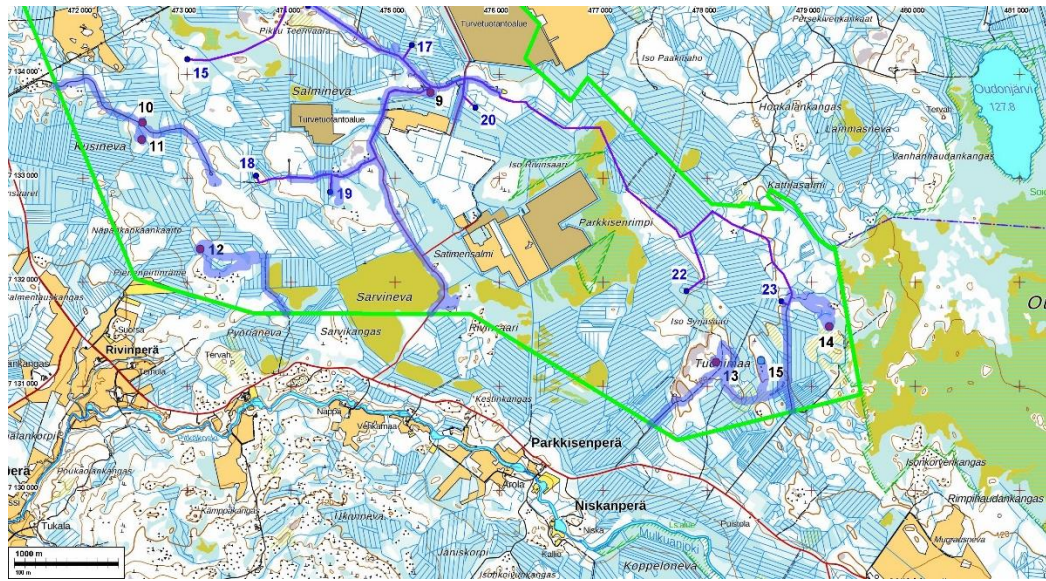
Huomiot: Keskinen 2023: Tarkastettiin peruskarttaan tervahaudaksi merkitty kohde, jota ei ollut merkitty muinaisjäännösrekisteriin. Kohde sijaitsee Tuohimaan itäosassa noin 250 metriä Kattilasalmentiestä länteen. Kohde koostui kuopasta louhikossa ja suurista luonnonkivistä. Tarkastuksen perusteella on perusteltua sanoa, että kohde ei ole tervahauta, eikä sillä vaikuta olevan muutakaan arkeologista relevanssia.

Inventointikohde numero 15 Tuohimaa 3 (luonnonmuodostuma, ei suojelukohde) merkittynä turkoosilla pallolla peruskarttapohjalle, johon on lisätty rinnevarjoste. Paikalle on peruskartassa merkitty tervahauta, jota ei ole olemassa.

Kuvassa peruskartalla tervahaudaksi merkitty kohde, joka osoittautui suurista kivistä ja louhikossa sijaitsevista kuopista koostuvaksi luonnonmuodostumaksi. Kuvaussuunta kaakosta luoteeseen. Kuva: Jesse Keskinen.

Vaala Honkalankangas Siikalatva Neittävänvaara Tuulivoimahankkeitten v. 2022 ja 2023 arkeologisten inventointien täydennysselvitys 2025

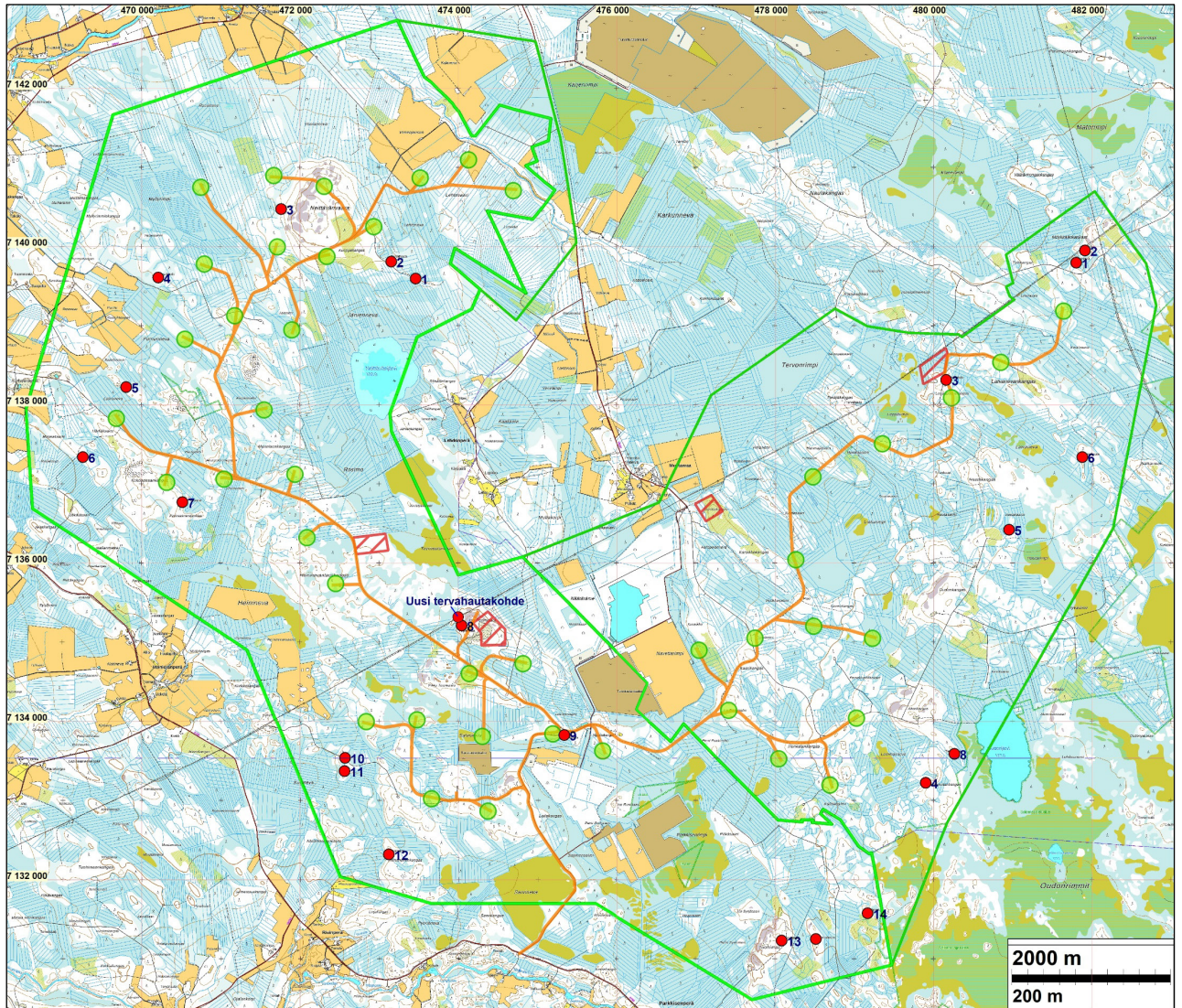
Timo Jussila

Tilaaaja: VALOREM Energies Finland Oy

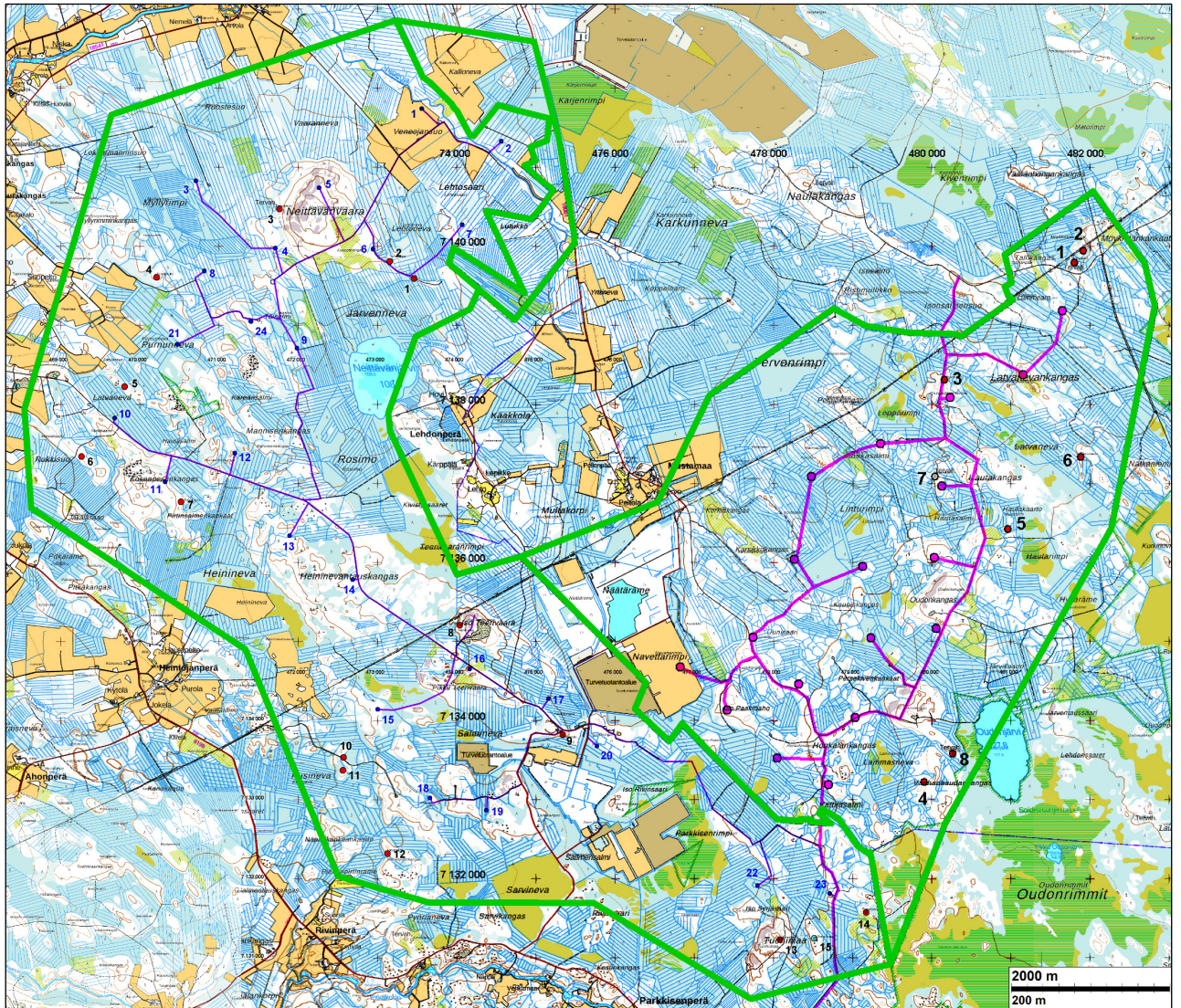
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Yleiskartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta v. 2023. Lidarvisualisoinnit on laadittu kesällä 2021 keilatusta Maanmittauslaitoksen laz -aineistosta. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 3-4/2024.

Kartat

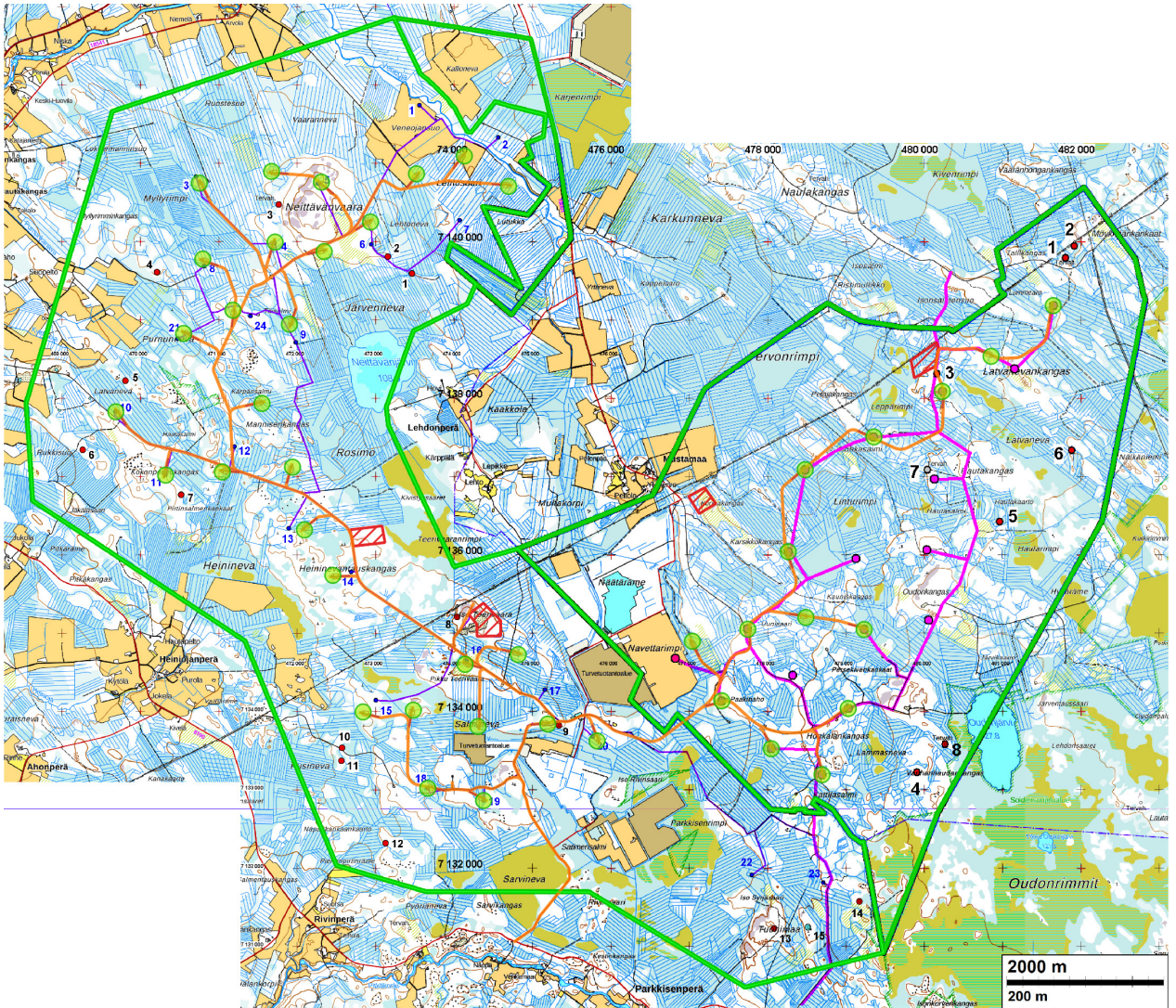

Nykyinen v. 2025 suunnitelma

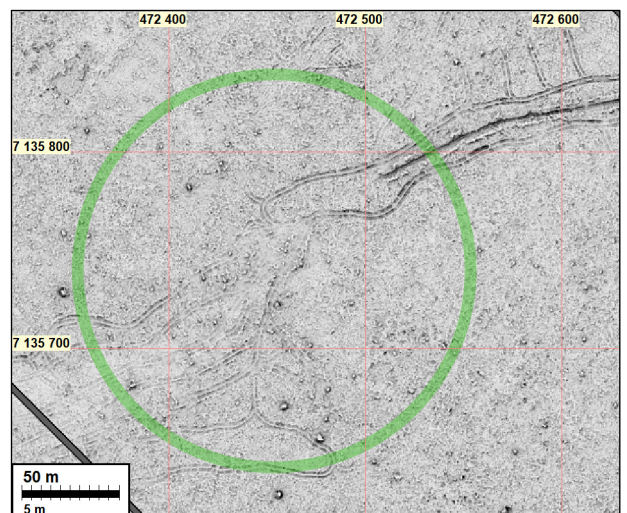
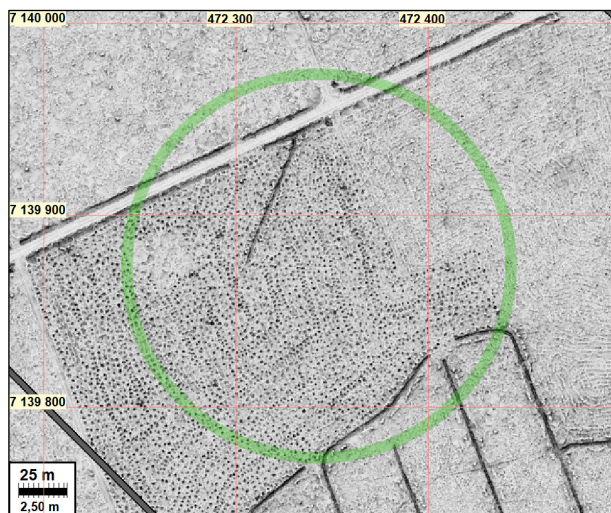
Muinaisjäännökset kirkkaan punaisin palloin ja v. 2022 ja 2023 raporttien kohdenumeroin. Honkalankangas sijaitsee Vaalan kunnan puolella Neittävänvaaran itäpuolella, raja tuulipuistojen välillä on kunnanrajan kohdalla. Ruskealla viivalla uudet huoltotiet. Voimalapaikat vihreillä palloilla, joiden halkaisija 200 m. Punaisella viivoituksella sähköasemien alueet.

Vanha, inventointien aikainen suunnittelutilanne. Yhdistelmä vuosien 2022 ja 2023 inventointien raporttien yleiskartoista, jossa voimalapaikat ja uudet tiet sinisellä ja sinipunaisella. Muinaisjäännökset punasin palloin ja raportin kohdenumeroin.

Muutokset: Yhdistelmä inventointien aikaisista suunnitelmista ja nykyisestä suunnitelmasta. Nykyiset voimalapaikat vihrein palloin ja uudet ja parannettavat tiet ruskealla.

Esimerkit lidaraineistosta laadituista sky view factor mallin ja rinnevarjosteen yhdistelmästä kahdesta kuivalle maalle sijoittuvasta voimalapaikasta (muut soissa tai ojitetuissa suometsissä). Vihreän ympyrän halkaisija on 200 m.

Voimalapaikka Neittävänvaaran eteläreunalla missä voimakas metsäpohjan laikutus tasaisella maalla ja Heininnevantauskankaan itäpuolella, missä kivikkoista maastoa.

Selvitys

Valorem Energies Finland Oy on suunnittelemassa tuulipuistoa Siikalatvan länsiosaan Kestilän länsipuolelle (Neittävänvaara). Hanke ulottuu Neittävänvaaran eteläosassa sen itäpuolelle, Vaalan kunnan puolelle, Honkalankangas nimisenä tuulipuistona.

Honkalankankaan kaava-alue inventoitiin vuonna 2022 (Bilund & al, Mikroliitti Oy, tilaaja Megatuuli Oy) ja Neittävänvaara vuonna 2023 (Bilund & al, tilaaja Enersense Wind Oy). Näiden tuulipuistojen yhteiset ulkoiset sähkönsiirtolinjat inventoitiin erikseen v. 2023 (Bilund & al.).

Näiden inventointien jälkeen, vuonna 2025, tehtiin muutoksia voimalasijoituksiin ja niiden uusiin huoltotielinjauksiin. Valorem Energies Finland Oy, jolle hanke nyt kuuluu, tilasi hankealueiden arkeologisen inventoinnin täydennysselvityksen Mikroliitti Oy:ltä, jossa on tarkoitus selvittää aiemmin maastossa tarkastamattomien uusien voimalapaikkojen ja tielinjojen arkeologinen potentiaali ja selvittää onko uusi maastotarkastus tarpeellinen. Vuoden 2022 Honkalankankaan inventoinnissa ei ollut käytettävissä maanmittauslaitoksen tarkkaa 5 p laserkeilausaineistoa. Se tuli yleisesti hankittavaksi vasta talvella 2023, vaikka keilaus oli tehty jo kesällä 2021. Vuonna 2022 aluetta tarkasteltiin silloisella 0,5 p/m² laserkeilausaineiston avulla. Laserkeilausaineiston tarkastelun tukena käytettiin maastokarttoja ja paikoin Mml:n ilmakuvia.

Nyt tarkastelin kumpaakin aluetta aluetta Mml:n 5p lidaraineistosta laadituista maastomalleista tehtyjen, erilaisten visualisointien avulla (rinnevarjosteita ja sky view factor -malli). Kävin läpi koko hankealueen ja erityisen tarkasti rakennettavat maastot. Alueelta löytyi yksi tervahauta, jota ei oltu havaittu aiemmissa inventoinneissa. Se sijaitsee Neittävänvaaran alueella, alueen poikki kulkevan voimajohtolinjan alla. Vuonna 2023 inventoija kulki n. 40 m etäisyydeltä sen ohi, sitä tiheän kasvillisuuden seasta havaitsematta. Sitä ei tuolloin havaittu epätarkemmasta lidarista.

Muutoin uudet ja tarkastamattomat tiet ja voimalapaikat sijoittuvat maastoihin, joissa ei ole minikäänlaista arkeologista mielenkiintoa, aiempien maastotöiden havaintojen (keskustelin asiasta aiemmat inventoinnit tehneen hra Bilundin kanssa) ja nyt tehdyn 5 p laserkeilausaineiston tarkastelun perusteella. Lähes kaikki tarkastamattomat voimalapaikat ja tiet sijoittuvat vanhaan suohon, nyt ojitettuun, tasaiseen suometsään. Se on koko alueen vallitseva maastotyyppi.

Aiemmissa inventoinneissa pyrittiin löytämään alueelta kivikauden kannalta mielenkiintoisia maastoja ja niitä tuolloin käytiinkin läpi (mm. hiekkakuoppien liepeet). Neittävänvaarasta löytyi tuolloin yksi kivikautinen asuinpaikka (kohde nro 1). Alueelle tyypilliset muinaisjäännökset – terva- ja hiilihaudat ja -miilut – erottuvat yleensä hyvin laserkeilausaineistosta, jos ei aina selkeästi niin kuitenkin epäilyjä herättävästi. Samoin eri visualisoinneilla voi melko hyvin arvioida kivikaudelle sopivia ja sopimattomia maastoja. Nyt lidaraineistosta ei siis havaittu hankealueella yhtä tervahautaa lukuun ottamatta mitään arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia rakenteita ja maastoja jo aiemmin havaittujen lisäksi.

Nyt havaittu tervahauta sijaitsee voimajohtolinjan alla 200 m suunnitellusta sähköasema-alueesta luoteeseen, vanhan hiekkakuopan kupeessa, Iso Teerivaaran luoteisreunalla. Tämä tervahauta on niin etäällä mahdollisesta sähköasema-alueesta, että tuulipuistohankkeesta ei ole sille uhkaa eikä muuta haitallista vaikutusta. Arkeologin maastossa tarkastamattomana tämä tervahauta on viralliselta statukseltaan ”mahdollinen muinaisjäännös”. Sen vaikutus maankäyttöön on kuitenkin aivan sama kuin on kiinteän muinaisjäännöksen, mikä se olisi, jos arkeologi sen olisi paikan päällä nähnyt. Nykyinen status ”mahdollinen muinaisjäännös” on hankala siinä tapauksessa, että tervahauta olisi uhanalainen ja se haluttaisiin poistaa arkeologisin tutkimuksin, koska kajoamislupaa ei voi hakea kuin kiinteille muinaisjäännöksille. Mutta koska tervahauta ei ole uhanalainen eikä sen poistamiselle ole tarvetta, on sen suojelun sekä hankkeen kannalta ny-

kyinen status riittävä. Mielestäni tervahautaa ei ole syytä erikseen tässä vaiheessa maastossa tarkastaa – vasta tarvittaessa. Se on kuitenkin nyt tiedossa ja voidaan ottaa maankäytössä huomioon.

Mainittakoon että tervahautakohteita tunnetaan Muinaisjäännösrekisterissä (10.8.2025) kaikkiaan lähes 36 000 (9 kohdetta neliökilometrillä, merialueet poisluettuna) joista 6115 kohdetta on arkeologin paikan päällä tarkastamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Yhdellä kohteella voi olla useita tervahautoja. Tervahauta on maamme yleisin arkeologinen kohdetyyppi, ja aivan ylivoimaisen yleinen, jos sen suhteuttaa tyyppin n. 500 vuoden käyttöaikaan (useimmat ovat halssillisia ja ajoittuvat 1800-luvulle). Voidaan siis perustellusti kysyä, mikä on halssillisen tervahaudan tutkimus- ja suojeluarvo sekä -tarve, kun vielä otetaan huomioon yksittäisen tervahaudan kansakunnalle aiheuttamat kulut, jotta se voidaan muinaisjäännökseksi todeta ja mitä sen suojelu sitten jatkossa aiheuttaa.

Tulos: Tuulivoimapuistojen kaava-alueilla on siis nyt kaikkiaan 23 muinaisjäännöstä (yksi kivikautinen asuinpaikka, muut halssillisia tervahautoja) ja näistä yksi on arkeologin tarkastamaton tervahauta mahdollisena muinaisjäännöksenä.

Tervahauta Honkalankangas nro 3 sijaitsee aivan suunnitellun uuden huoltotien kohdalla. Tervahauta Neittävänvaara 9 sijaitsee n. 50 m parannettavasta tiestö ja n. 140 m voimalapaikan keskipisteestä. Muut kohteet sijaitsevat niin etäällä rakennettavista maastoista, että hankkeesta ei aiheudu niille uhkaa.

10.8.2025

Timo Jussila

Lähteet

Bilund ja Hemminki 2022 / maaliskuu 2023: Vaala Honkalankangas tuulipuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2022. Versio 2, jossa huomioitu hankealueen rajauksen muutos vuonna 2023. Mikroliitti Oy.

Bilund ja Keskinen 2023: Siikalatva Neittävänvaara tuulipuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2023. Mikroliitti Oy

Bilund, Timo Jussila, Keskinen ja Sepänmaa: Honkalankankaan ja Neittävänvaaran tuulipuistojen voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi 2023. Mikroliitti Oy

Uusi kohde

Siikalatva Iso Teerivaara 2

Raporttia viimeistellessäni elokuussa 2025 huomasin, että tämä tervahauta on merkitty kesäkuussa 2025 muinaisjäännösrekisteriin havaintokohteena, jolla on nimi ja muinaisjäännöstunnus. Havaintokohteissa on kyseessä tekoälyn lidaraineistosta paikantama kohde, jota arkeologi ei ole maastossa nähnyt.

Mjtunnus: 1000083528

Status: mahdollinen muinaisjäännös / havaintokohde

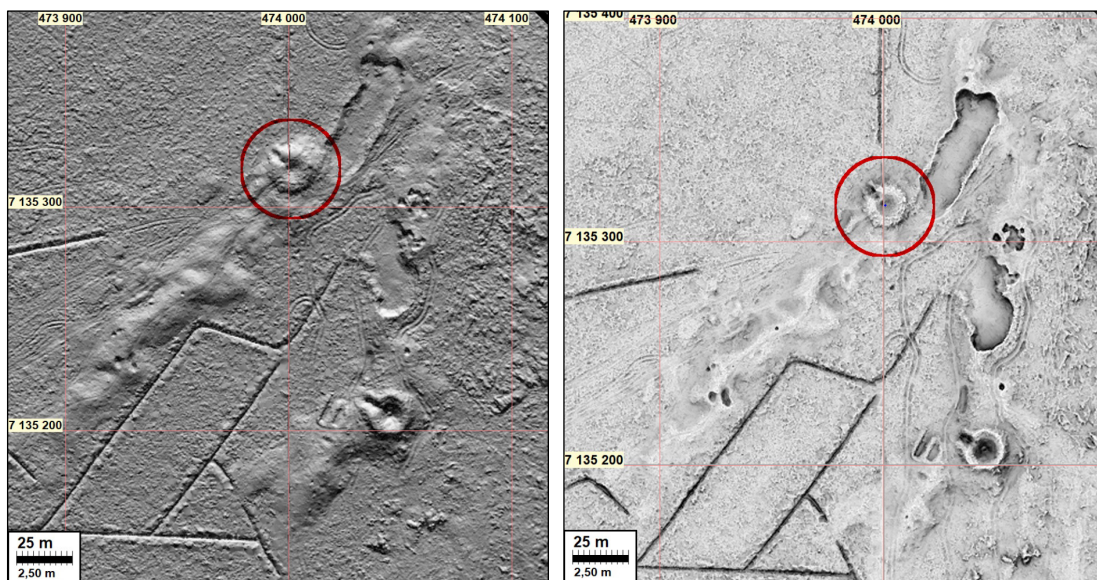
Ajoitus: historiallinen

Laji: tervahauta

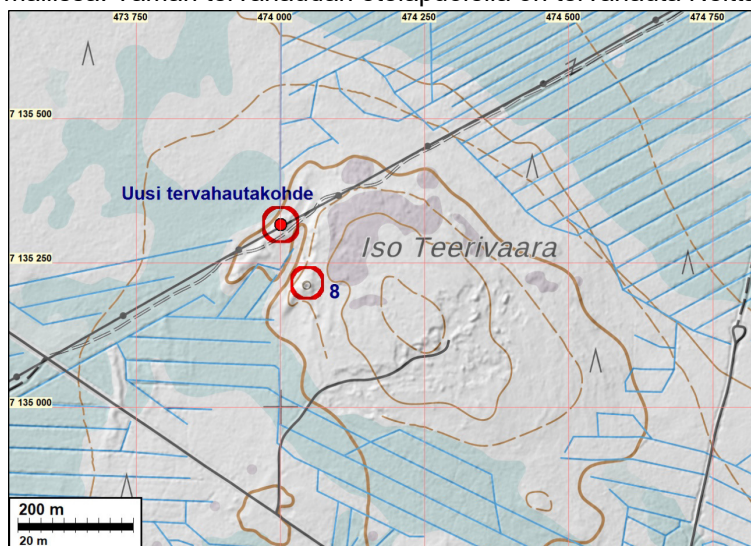
Koordin: N 7135316 E 474001.

Tutkijat: Jussila 2025, lidaraineiston tarkastelu. Ikäheimo & Kotkajärvi 2023, etätarkastus

Huomiot: Paikalla on tervahauta, halkaisija 20 m vallin ulkoreunoilta mitattuna, halssi kak-koon.

Tervahauta laserkeilausaineistosta laaditussa rinnevarjosteessa, jossa korkeuseroja korostettu ja sky view factor mallissa. Tämän tervahaudan eteläpuolella on tervahauta Neittävänvaara 8.

Vaala

Honkalankankaan ja Neittävänvaaran tuulipuistojen voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi 2023

**Antti Bilund
Timo Jussila
Jesse Keskinen
Timo Sepänmaa**

Tilaaaja: Enersense Wind Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Inventointi	4
Tulos	4
Kohdeluettelo	5
Lähteet	6
Muinaisjäännökset	7
1 Vaala Möykkäänkankaat 1	7
2 Vaala Möykkäänkankaat 2	8
3 Vaala Hautakangas 1	9
4 Vaala Vahtituvankangas	10
5 Vaala Siikajoen uittokanava	11
6 Vaala Järvenpää	13
7 Vaala Nuojua 2	14
8 Vaala Nuojua 3	15
9 Vaala Kanttura	15
10 Vaala Askolankangas	17
11 Vaala Nuojuankangas	19
12 Vaala Halmepuronsuo	20
13 Vaala Sirkkapuro	20
14 Vaala Sirkkapuro 3	21
15 Vaala Sirkkasuo 2	22
20 Vaala Sirkkakaarto 6	23
Mahdolliset muinaisjäännökset	24
21 Vaala Korkiakaarto	24
Löytöpaikat	25
16 Vaala Sirkkasuo	25
17 Vaala Sirkkasuo 3	26
18 Vaala Sirkkasuo 4	26
19 Vaala Nuojuankoski	26

Kansikuva: Inventoitavat voimalinjavaihtoehdot kulkevat vanhojen voimalinjojen maastokäytävissä. Kuvassa linjaa (VEB) tieltä numero 800 etelään Veneheiton kylässä. Maasto linjoilla on suurelta osin luonnontilaista suometsää tai viljelykseen raivattua suota. Kuvattu etelään.
 Kuva: Jesse Keskinen.

Perustiedot

Alue:	Honkalannevan ja Neittävänvaaran tuulivoimapuistojen voimajohtolinjat Nuojuan sähköasemalle.
Tarkoitus:	Selvittää kiinteät muinaisjäännökset ja muut arkeologiset suojelukohteet 200 m leveässä käytävässä suunniteltujen voimajohtolinjausten ympäristössä. Selvittää hankkeen vaikutus muinaisjäännöksiin.
Maastotyö:	Elo- ja syyskuun vaihde 2023.
Tilaaja:	Enersense Wind Oy.
Tekijät:	Mikroliitti Oy, Antti Bilund, Timo Jussila, Jesse Keskinen ja Timo Sepänmaa.
Tulokset	Ennen inventointia muinaisjäännösrekisteriin oli merkittynä 11 kiinteää muinaisjäännöstä, jotka ulottuvat 200 m leveään käytävään suunniteltujen voimajohtojen-

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta marraskuussa 2023. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 10/2023. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään koelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla, joissa myös raporttiedostot ja materiaali alkuperäisenä.

Inventointi

Enersense Wind Oy on suunnittelemassa tuulivoimalapuistoja Vaalan Honkalankankaalle ja Siikalatvan Neittävänvaaraan. Näiden sähkönsiirtoa varten suunnitellaan voimajohtolinjaa, joka alkaa Ison Teerivaaran koillispuolelta Neittävänvaaran tuulivoimapuiston hankealueelta, siirtyy muutaman sadan metrin päässä Vaalan puolelle Honkalankankaan tuulivoimapuiston hankealueelle ja kulkee siltä poistuttuaan Vaalan kunnan alueella Nuojuan sähköasemalle. Nuojuan puoleisessa päässä voimajohtolinjalla on kaksi vaihtoehtoista linjausta. Enersense Wind Oy tilasi voimajohtolinjausten arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Antti Bilund, Timo Jussila, Jesse Keskinen ja Timo Sepänmaa tekivät maastotyön elo- ja syyskuun vaihteessa 2023 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Suunnitellut voimajohtolinjaukset (kokonaispituus noin 62 km) ovat muutaman sadan metrin pituista Isossa Teerivaarassa olevaa osuutta lukuun ottamatta Vaalan kunnan alueella. Vaalan kunnasta on olemassa varsin tuore perusinventointi (Schulz & Itäpalo 2017). Suunnitellut linjaukset sijoittuvat kokonaisuudessaan samoihin maastokäytäviin nykyisin olemassa olevien voimajohtojen kanssa. Osuus Isosta Teerivaarasta Möykkäänkankaille (noin 9 km) on inventoitu Honkalankankaan ja Neittävänvaaran tuulivoimapuistojen inventoinnissa (Bilund & Hemminki 2022, Bilund & Keskinen 2023). Möykkäänkankailta Nuojuan sähköasemalle itäisen linjausvaihtoehdon (VE A) osuutta Möykkäänkankailta Painuaan (5,4 km) ei ole linjana inventoitu, mutta Painuan kanavan tuulivoimapuiston inventointi on ulottunut muutamissa kohdissa linjalle (Itäpalo 2021, s. 6). Linjausvaihtoehdon VE A osuus Painuasta Nuojuan sähköasemalle (20,6 km) on inventoitu vuonna 2020 (Jussila *et al* 2020). Läntisen linjausvaihtoehdon (VE B) osuutta Möykkäänkankailta Puutteenperälle (14,4 km) ei ole linjana inventoitu, mutta edellä mainittu Painuan kanavan tuulivoimapuiston inventointi on ulottunut sen eteläosaan (Itäpalo 2021, s. 6). Linjausvaihtoehdon VE B osuus Puutteenperältä Nuojuan sähköasemalle (12,2 km) on inventoitu vuonna 2022 (Sepänmaa *et al* 2022).

Maastotyössä inventoitiin aiemmin inventoimattomat linjaosuudet Möykkäänkankailta Painuaan (VE A) ja Möykkäänkankailta Puutteenperälle (VE B). Lisäksi tarkastettiin linjaosuudella Painuasta Nuojuan sähköasemalle (VE A) Nimisjärven länsipuolella paikkoja, joista vuoden 2020 inventoinnin jälkeen on löydetty metallinilmaisimella arkeologisia löytöjä. Muuten inventointikohteet on raportoitu aiempien inventointiraporttien perusteella.

Tulos

Ennen inventointia muinaisjäännösrekisteriin oli merkittynä 11 kiinteää muinaisjäännöstä, jotka ulottuvat 200 m leveään käytävään suunniteltujen voimajohtojenlinjojen ympäristössä (kohteet 3–13). Lisäksi tässä käytävässä oli neljä löytöpaikkaa (kohteet 15–19). Inventoinnissa löytyi kaksi kiinteää muinaisjäännöstä (kohteet 1 ja 2) ja yhden aiemmin tunnetun kiinteän muinaisjäännöksen (kohde 3) rajausta ehdotetaan hiukan laajennettavaksi. Muista aiemmin tunnetuista arkeologisista kohteista ei saatu uutta tietoa. Inventoinnin maastotöiden jälkeen muinaisjäännösrekisteriin on lisätty kolme inventoitaviin voimajohtokäytäviin ulottuvaa arkeologista kohdetta, jotka eivät olleet tiedossa maastotöiden aikana. Näistä kohteet 14 (lisätty muinaisjäännösrekisteriin syyskuussa 2023) ja 20 (lisätty joulukuussa 2023) ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Kohde

21 (lisätty marraskuussa 2023) on mahdollinen muinaisjäänös. Hankkeella voi olla vaikutusta useisiin kohteisiin (VEA: kohteet 13–18 ja 20, VEB: kohde 10 ja 21). On mahdollista, että hankkeen toteuttaminen vaatii lisätutkimuksia näissä kohteissa.

3.4.2024

Antti Bilund
Timo Jussila
Jesse Keskinen
Timo Sepänmaa

Kohdeluettelo

NR	N	E	NIMI	AJOITUS	LAJI	TUNNUS
KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET (sm)						
1	7139793	481805	Möykkäänkankaat 1	historiallinen	tervahauta	uusi kohde
2	7139946	481917	Möykkäänkankaat 2	historiallinen	tervahauta	uusi kohde
3	7142875	486152	Hautakangas 1	historiallinen	tervahauta, hiilimiilu	1000031766
4	7143386	486378	Vahtituvankangas	historiallinen	tervahauta	1000040268
5	7145108	482570	Siikajoen uittokanava	historiallinen	kanava	1000008027
6	7152924	484977	Järvenpää	historiallinen	tervahauta	1000031759
7	7161195	484240	Nuojua 2	historiallinen	tervahauta	1000031740
8	7161276	484243	Nuojua 3	historiallinen	tervahauta	1000031742
9	7161342	484535	Kanttura	kivikautinen	asuinpaikka	785010024
10	7161502	484635	Askolankangas	multi-periodinen	asuinpaikka, pyyntikuoppia	785010025
11	7161019	486548	Nuojuankangas	kivikautinen	asuinpaikka	1000029608
12	7157860	487552	Halmepuronsuo	ajottamaton	kuoppa	1000040258
13	7155694	487481	Sirkkapuro	esihistoriallinen	pyyntikuoppia	1000013432
14	7155560	487450	Sirkkapuro 3	esihistoriallinen, rautakautinen, viikinkiaika	kuoppia	1000048398
15	7156228	487530	Sirkkasuo 2	rautakautinen, ajoittamaton	löytöpaikka, asuinpaikka, liesikiveys	1000041105
20	7155380	487565	Sirkkakaarto 6	ajottamaton	kuoppa	1000049718
MAHDOLLISET MUINAISJÄÄNNÖKSET						
21	7155862	478983	Korkiakaarto	ajottamaton	tervahauta	1000049151
LÖYTÖPAIKAT (ei suojeltavia)						
16	7156043	487475	Sirkkasuo	kivikautinen	löytöpaikka	1000040269
17	7156390	487577	Sirkkasuo 3	rautakautinen, ajoittamaton	irtolöytöpaikka	1000041370
18	7156508	487651	Sirkkasuo 4	ajottamaton	irtolöytöpaikka	1000041371
19	7161171	486134	Nuojuankoski	kivikautinen	löytöpaikka	1000031300

Lähteet

- Bilund, A. & Hemminki, V. 2022. *Vaala. Honkalankangas, tuulivoimapuiston hankealueen arkeologinen inventointi 2022*. Mikroliitti Oy.
- Itäpalo, J. 2021. *Vaala. Painuan kanavan tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi 2021*. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu.
- Jussila, T. & Sepänmaa, T. & Soisalo, J. & Poutiainen, H & Rahtola, J. 2020. *Vaala – Joroinen voimajohtolinjan – Järvilinjan – arkeologinen inventointi 2020*. Mikroliitti Oy.
- Lavento, M. & Suominen, E. 2005. *Vaalan (Säräisniemen) Nimisjärven ympäristön arkeologinen inventointi*. Helsingin yliopisto/Kainuun Museo.
- Mustakallio, M & Tomanterä, L. 1969. *Vaalan kiinteät muinaisjäännökset. Inventointi*.
- Mustonen, R. 2015. *Paltamo, Vaala ja Sotkamon koillisosa. Valtion metsätalousalueiden kulttuuriperintöinventointi 2015*. Metsähallitus.
- Schulz, Hans-Peter & Itäpalo, Jaana 2017. *Vaala. Kunnan arkeologinen päivitysinventointi 2017. Osa 2*. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu.
- Sepänmaa, T. & Bilund, A. & Poutiainen, H. & Jussila, T. 2022. *Metsälinja II voimajohtolinjan arkeologinen inventointi välillä Vaala Nujuankangas - Haapajärvi Pysäysperä sekä eräiden linjaosuuksien tarkastus Kinnulassa ja Saarijärvellä 2022*. Mikroliitti Oy.

Muinaisjäännökset

1 Vaala Möykkäänkankaat 1

Mj tunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7139793 E 481805

Tutkijat: Bilund & Hemminki inventointi 2022

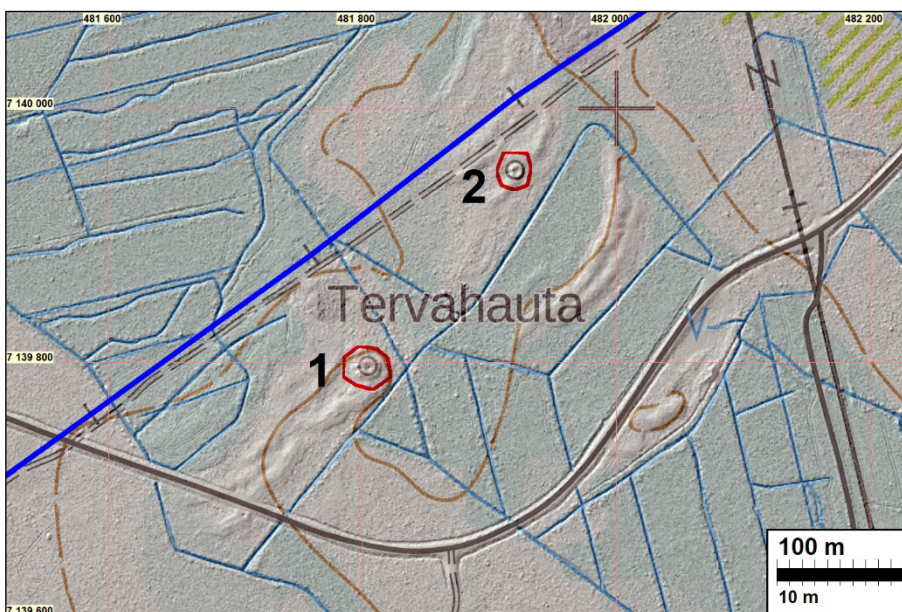
Huomiot: Bilund 2022: Tervahauta sijaitsee koilliseen suuntautuvan hiekkaharjanteen laella sen koillispäässä. Tervahaudan kuopan halkaisija on 9-10 m. Kuopan ulkoreunat ovat loivat, mutta keskellä on jyrkemmin suppilomainen osa. Kuopan syvyys on enimmillään 1,8 m, mutta länsilounaassa halssin puolella vain 1,2 m, koska halssin kohdalla on painanne, joka ulottuu jonkin verran vallin harjan sisäpuolelle. Kuoppaa ympäröivä valli on leveä ja kohoaa selvästi, vähimmilläänkin metrin verran harjanteen laen yläpuolelle. Kokonaisläpimitta vallin ulkoreunasta on 20-22 m. Tervanlaskukuoppa on rinteessä ja siten lyhyt. Se avautuu pohjan tasossa suoraan laskevaan rinteeseen. Laskukuopan kohdalla, noin 10 m päässä haudan ulkoreunasta, hiekkaharjanteiden välisessä suossa on noin 2 m x 2 m kokoinen ja puolisen metriä syvä neliömäinen kuoppa, joka on ehkä kaivettu veden ottoa varten.

Kohde dokumentoitiin Vaalan Honkalankankaan tuulivoimapuiston hankealueen inventoinnissa kesällä 2022, mutta ei ole vielä muinaisjäännösrekisterissä. Sitä ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Tervahauta sijaitsee suunnitellun voimajohtolinjauksen varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta 100 m kaakkoon. Ehdotettu muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään 80 m päähen nykyisestä voimajohtolinjasta.

Vasemmalla: Tervahaudan Möykkäänkangas 1 keski- ja itäosaa kuvattuna kaakkoisvallilta luoteeseen.

Oikealla: Tervahaudan keski- ja länsiosaa. Oikealla pensaikon alla on tervahaudan länteen avautuva halssi. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

Inventointikohteet Möykkäänkankaat 1 ja Möykkäänkankaat 2 ja niille ehdotetut muinaisjäännösrajaukset merkittynä peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja kulkee samassa käytävässä kuin nykyinen voimajohtolinja, joka on piirretty sinisellä.

2 Vaala Möykkäänkankaat 2

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7139946 E 481917

Tutkijat: Bilund & Hemminki inventointi 2022

Huomiot: Hemminki 2022: Kohde on tyypillinen keskikokoinen tervahauta laskukuoppineen. Haudan reunat ovat haudan pohjalta noin kahden metrin korkeudessa ja reunat ovat yli metrin paksuiset. Tervahauta on halkaisijaltaan ulkoreunoista noin 10 metriä. Kohde sijaitsee suon reunasta nousevalla pienellä kukkulalla maastokarttaan merkityssä paikassa. Kukkula tervahaudan ympärillä on tasalaatuista hiekkaa ja joka puolella kukkulaa haudan ympäristössä on hyvin vanhoja täysin sammaltuneita kantoja, jotka vaikuttavat tervahaudan käytön aikaisilta.

Kohde dokumentoitiin Vaalan Honkalankankaan tuulivoimapuiston hankealueen inventoinnissa kesällä 2022, mutta ei ole vielä muinaisjäännösrekisterissä. Sitä ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Tervahauta sijaitsee suunnitellun voimajohtolinjauksen varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta noin 50 m kaakkoon. Ehdotettu muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään 30 m päähän nykyisestä voimajohtolinjasta.

(Kohdekartta edellisen kohteen yhteydessä.)

Tervahauta Möykkäänkangas 2 kuvattuna koilliseen. Kuva: Ville Hemminki.

3 Vaala Hautakangas 1

Mjtunnus: 1000031766
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta, hiilimiilu

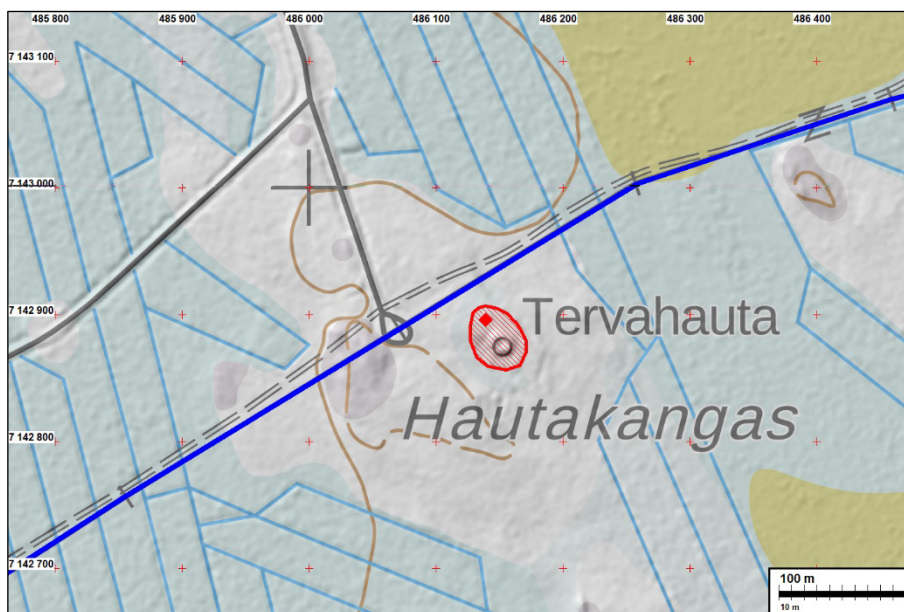
 Koordin: N 7142875 E 486152

 Tutkijat: Schulz & Itäpalo inventointi 2017
 Bilund et al. inventointi 2023

 Huomiot: Muinaisjäänösrekisteri: Halkaisija 20 m.

Keskinen 2023: Kohde on numerolla 154 Vaalan vuoden 2017 täydennysinventoinnin raportissa olevassa taulukkomuotoisessa tervahautojen luettelossa, josta ovat peräisin myös muinaisjäänösrekisterissä olevat koordinaatit ja tervahaudanläpimitta. (Schulz & Itäpalo 2017, s. 72) Muuta aikaisempaa dokumentaatiota kohde-
teesta ei ole, joten kohde tarkastettiin nyt inventoinnissa.

Tervahauta sijaitsee tasaisella koivua kasvavalla metsäkankaalla. Tervahaudan kuopan halkaisija on 11–12 m. Kuopan ulkoreunat ovat loivat, mutta keskellä on jyrkempi suppilomainen osa. Kuopan syvyys on noin 1 m. Kuoppaa ympäröi leveä valli, joka kohoaa noin metrin ympäröivän metsäkankaan yläpuolelle. Tervahaudan kokonaisläpimitta valleineen on 20–22 m. Tervahaudan lounaisvalliin on kaivettu halssioja, jonka leveys on 2 m ja pituus 4 m. Tervahaudasta 25 metriä koilliseen sijaitsee hiilimiilu. Miilu on 4x4 metriä leveä ja korkeudeltaan n. 0,5 m.

Inventointikohteen numero 3 Hautakangas 1 ehdotettu muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella rasteerilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Rajaus sisälsi aiemmin tervahaudan, joka näkyy peruskartalla. Inventoinnissa sen läheltä löytyi hiilimiilu, joka on merkitty kartalle punaisella vinoneliöllä (N 7142896 E 486139). Rajausta on laajennettu niin, että myös hiilimiilu sisältyy siihen. Suunniteltu voimajohtolinja kulkee samassa käytävässä kuin nykyinen voimajohtolinja, joka on piirretty sinisellä, mutta sen tarkka sijainti suhteessa nykyiseen linjaan ei ole tiedossa.

Vasemmalla: Tervahaudan Hautakangas 1 keski- ja pohjoisosaa kuvattuna pohjoisvallilta etelään. **Oikealla:** Tervahaudan Hautakangas 1 koillispuolella sijaitseva hiilimiilu, kuvan taka-alalla tervahaudan valli. Kuvattu etelään. Kuvat: Jesse Keskinen.

4 Vaala Vahtituvankangas

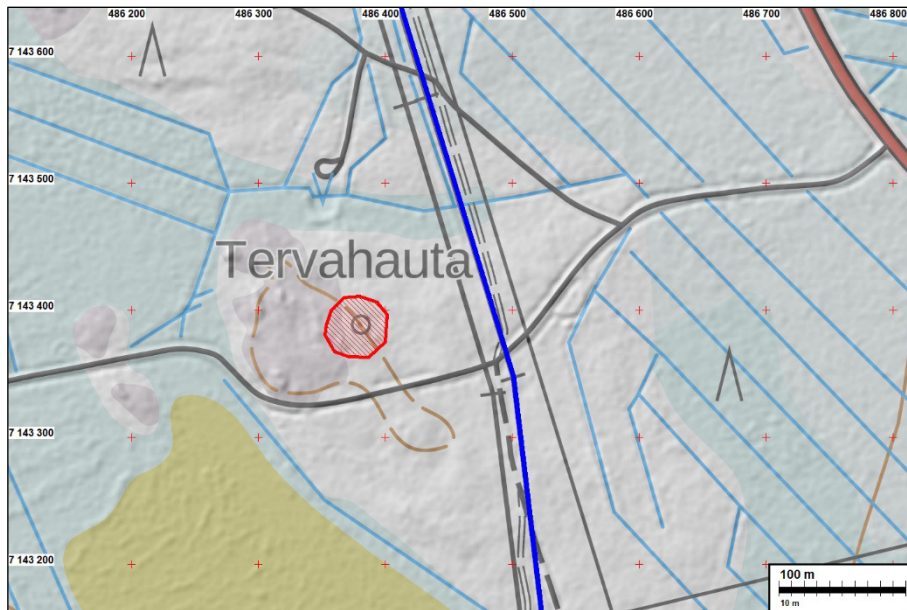
Mjtunnus: 1000040268
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7143386 E 486378

Tutkijat: Jussila et al. inventointi 2020

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Oulujärven länsipuolella, viitisen kilometriä Säräisniemen kirkosta lounaaseen Siikajoen uittokanavan etläpuolisella kankaalla olevan tervahaudan halkaisija on 9 m, syvyys 90 cm. Runsaasti hiiltä, ei huuhtoutumiskerrosta. Halssi on itään, alarinteen puolella. Maasto paikoin kallioista ja kivikkoista kangasta sekä nuorehkoa mäntymetsää.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2020. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Tervahauta sijaitsee linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta 85 metriä länteen. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään 60 m päähän nykyisestä voimajohtolinjasta.

Inventointikohteen numero 4 Vahtituvankangas muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyiset voimajohtolinjat, mutta sen sijainti suhteessa niihin ei ole tarkemmin tiedossa.

5 Vaala Siikajoen uittokanava

Mjtunnus: 1000008027
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: kanava

Koordin: N 7145108 E 482570

Tutkijat: Schulz & Itäpalo inventointi 2017
 Jussila et al. inventointi 2020
 Itäpalo inventointi 2021

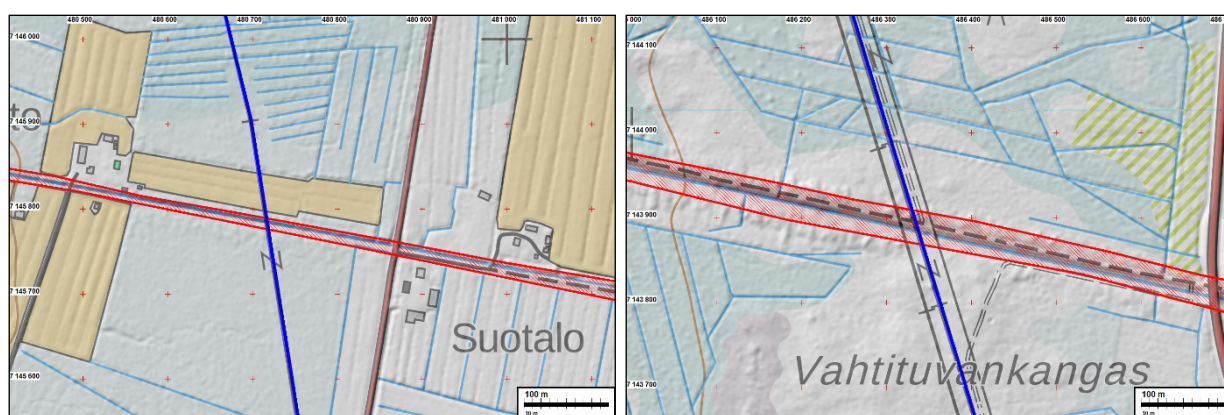
Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Oulujärven ja Siikajoen jokilatvan yhdistävän, noin 10 kilometrin pituisen kanavan rakennustyöt aloitettiin vuonna 1903, ja se valmistui vuonna 1907. Kanavaa käytettiin pääasiassa puun uittoon. Sen lähes ainoa käyttäjä oli Raahen Puutavaraosakeyhtiö. Kanavan Oulujärven puoleisessa päässä se on louhittu kallioon, mutta kulkee muilta osin enimmäkseen suoalueilla. Kanavan pohjassa on puolava ja reunat on vahvistettu. Pohjan leveys on noin 1,8 metriä, ja

veden syvyys oli alun perin 0,6-0,8 m. Oulujärven puoleisessa päässä oli pato. Viimeiset uitot tehtiin vuonna 1926. Vielä vuonna 1929 kanavaa kunnostettiin, mutta se jäi tarpeettomana rappeutumaan, ja Oulujärven puoleinen pää suljettiin maapadolla. Kanavan näyttävimmät jäännökset sijaitsevat sen Oulujärven puoleisessa, kalliioleikkauksia käsittävässä päässä. Kanavan sulku on jäänyt maantien alle. Puutavaraa uitettaessa, kanavan varrella oli miehiä keksineen ohjailemassa tukkeja. Uitto jatkui myös yöllä, jolloin kanavan varrelle sytytettiin öljylamppuja antamaan valoa uittomiehille.

Oulujärven ja Siikajoen yhdistämistä kanavalla suunniteltiin jo 1600-luvulla, mutta rakentaminen osoittautui silloin liian vaativaksi.

Inventointi 2017: Kanava on parhaiten säilynyt Oulujärven päässä. Osa hirsikehikoista on vielä jäljellä, samoin juoksutuspato ja tien länsipuolelle kallioon louhittu linjaus. Veneheitolla on säilynyt ainoastaan yhtymäkohta Neittävänjokeen, muuten peltoalueilla kanava on sortunut sekä täytetty ja vain ojana havaittavissa.

Siikajoen uittokanavan ja myös muinaisjäännöskohteen rajauksen pituus on noin kymmenen kilometriä. Nyt inventoitavat voimajohtolinjaukset risteävät kanavan kanssa kahdessa kohdassa, vaihtoehto VEA noin 800 m päässä sen itäpäästä (N 7143886 E 486326) ja vaihtoehto VEB runsaan kolmen kilometrin päässä länsipäästä (N 7145785 E 480716). Itäinen leikkauskohta on käsitelty voimajohtolinjan inventointiraportissa muutamia vuosia sitten (Jussila et al. inventointi 2020, s. 28–29). Paikkaa ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Läntisen leikkauskohdan tienoilla uittokanavan todettiin näkyvän suomaastossa syvänä ja leveänä ojana, jonka reunoilla ei ole näkyvissä mitään rakenteita. Tiheä pajukko peittää ojan reunat.

Inventointikohteen numero 5 Siikajoen uittokanava muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja on piirretty sinisellä. **Vasemmalla:** Vasemmalla linjausvaihtoehdon VEB ja kanavan leikkauskohta. **Oikealla:** Vasemmalla linjausvaihtoehdon VEA ja kanavan leikkauskohta.

Pajukon peittämää uittokanavaa kuvattuna sen ja linjausvaihtoehdon VEB leikkauskohdan lähellä. Kuvattu kanavan suunnassa länteen. Kuva: Antti Bilund.

6 Vaala Järvenpää

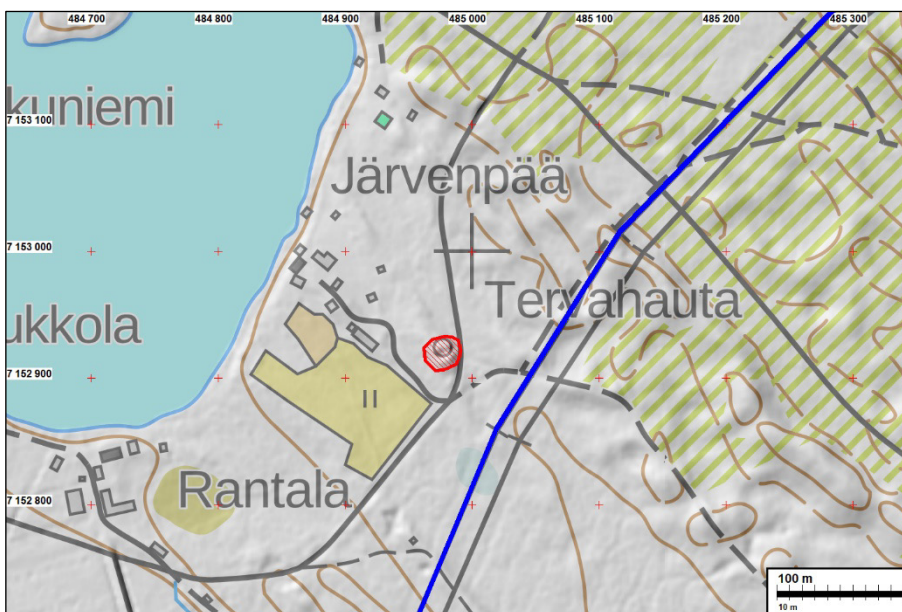
Mjtnnus: 1000031759
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

 Koordin: N 7152924 E 484977

 Tutkijat: Schulz & Itäpalo inventointi 2017
 Jussila et al. inventointi 2020

 Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Halkaisija 19 m.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2020. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Tervahauta sijaitsee linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta 60 metriä luoteeseen. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään noin 50 m päähän nykyisestä voimajohtolinjasta.

Inventointikohteen numero 6 Järvenpää muinaisjäännösrajaus merkittynä punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyiset voimajohtolinjat, mutta sen sijainti suhteessa niihin ei ole tarkemmin tiedossa.

7 Vaala Nuojua 2

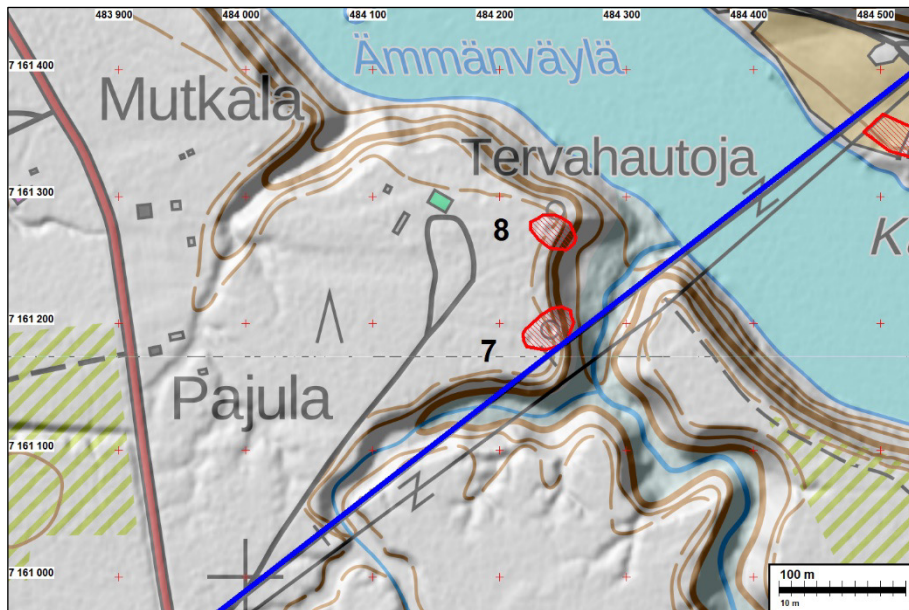
Mjtunnus: 1000031740
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7161195 E 484240

Tutkijat: Schulz & Itäpalo inventointi 2017
 Sepänmaa et al inventointi 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Halkaisija 14 m. Vuoden 2022 inventointihavaintojen mukaan kohteen päälle on kasattu hakkuutähteitä.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2022. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Tervahauta sijaitsee linjausvaihtoehdon VEB varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta noin kymmenen metriä luoteeseen. Muinaisjäännösalue ulottuu nykyiselle voimajohtolinjalle.

Inventointikohteiden numero 7 Nuojuja 2 ja numero 8 Nuojuja 3 muinaisjäännösrajaukset merkittynä punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEB) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyiset voimajohtolinjat, mutta sen sijainti suhteessa niihin ei ole tarkemmin tiedossa.

8 Vaala Nuojuja 3

Mjtnnus: 1000031742
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7161276 E 484243

Tutkijat: Schulz & Itäpalo inventointi 2017
 Sepänmaa et al inventointi 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Halkaisija 16 m. Hiekkamaalla, ympärillä kasvaa sekametsää. Melko hyvin säilynyt tervahauta törmän äärellä.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2022. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Tervahauta sijaitsee linjausvaihtoehdon VEB varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta noin 70 metriä luoteeseen. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään noin 50 m päähän nykyisestä voimajohtolinjasta.

(Kohdekartta edellisen kohteen yhteydessä.)

9 Vaala Kanttura

Mjtnnus: 785010024
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7161342 E 484535

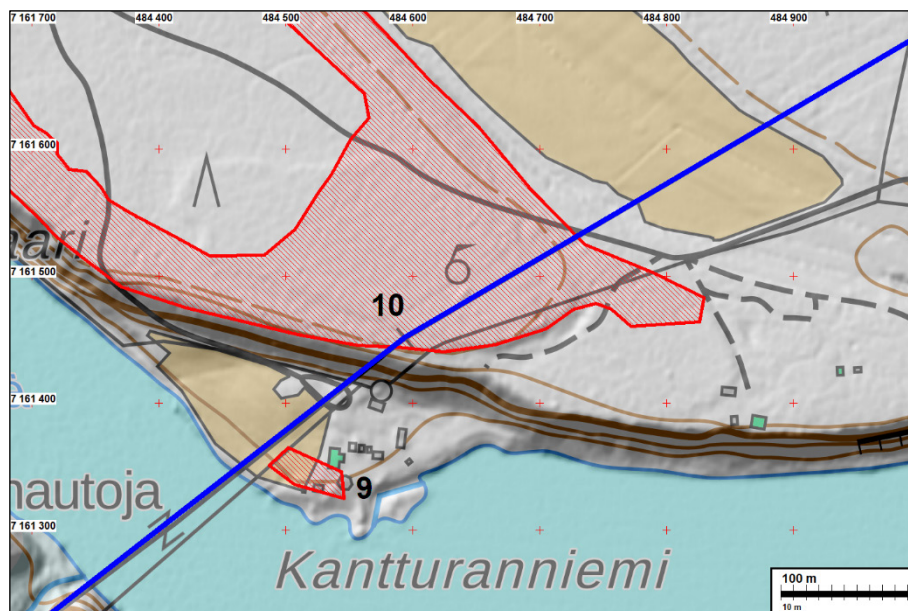
Tutkijat: Huurre inventointi 1954
Tomanterä & Mustakallio inventointi 1969
Suominen tarkastus 2004
Schulz & Itäpalo inventointi 2017
Sepänmaa et al inventointi 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Asuinpaikka sijaitsee Jylhämän voimalaitoksesta noin 7 km länsiluoteeseen, Oulujoen pohjoisrannalla, Nuojuanlamasta länteen olevassa Kantturanniemessä. Asuinpaikka-alue on peltoa ja pihamaata. Asuinpaikkalöydöt on poimittu perunapellosta sekä harjun päältä sähkölinjan kohdalta. Alueella lienee ollut pienialainen leiripaikka tai useampia, joista 2004 tarkastuksessa ei todettu jälkiä.

Inventointi 2017: Pelto oli heinällä ja talon piha nurmella, harjulla ei tehty havaintoja asuinpaikasta.

Vuoden 2022 inventointihaavintojen mukaan rakentamisesta huolimatta muinaisjäännöstä voi olla säilyneenä pihamaan kerroksissa.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2022. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännös sijaitsee linjausvaihtoehdon VEB varrella, nykyisen voimajohtolinjan kaakkoispuolella. Kohteella ei ole muinaisjäännösrekisterissä rajausta. Vuoden 2022 inventoinnissa ehdotettu rajausta ulottuu hyvin lähelle nykyistä voimajohtolinjaa.

Inventointikohteiden numero 9 Kanttura ja numero 10 Askolankangas muinaisjäännösrajaukset merkittynä punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Kohteen 9 rajausta on vuoden 2022 inventoinnissa ehdotettu. Sitä ei ole otettu muinaisjäännösrekisteriin. Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEB) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyiset voimajohtolinjat, mutta sen sijainti suhteessa niihin ei ole tarkemmin tiedossa.

10 Vaala Askolankangas

Mjtunnus: 785010025
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: multiperiodinen
 Laji: asuinpaikka, pyyntikuoppia

Koordin: N 7161502 E 484635

Tutkijat: Huurre inventointi 1954
 Tomanterä & Mustakallio inventointi 1969
 Suominen tarkastus 2004
 Vanhatalo koekaivaus 2005
 Vanhatalo kartoitus 2007
 Laulumaa inventointi 2017
 Sepänmaa et al inventointi 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kohde sijaitsee Jylhämän voimalaitoksesta noin 7 km län-siluoteeseen, Oulujoen pohjoisrannalla, Nuojuanlammeestä länteen olevan Kanttu-ranniemen pohjoispuolella korkean törmän päällä. Paikalla on kivikautinen asuin-paikka (a) ja pyyntikuoppakohde (b). Ks. erilliskohteet.

Asuinpaikka-alue on jyrkän harjun päällä, sähkölinjan kohdalla. Asuinpaikkalöydöt on poimittu sähkölinjan kohdalta. Paikalta on löytynyt kvartsiesineitä, -iskoksia ja palanutta luuta.

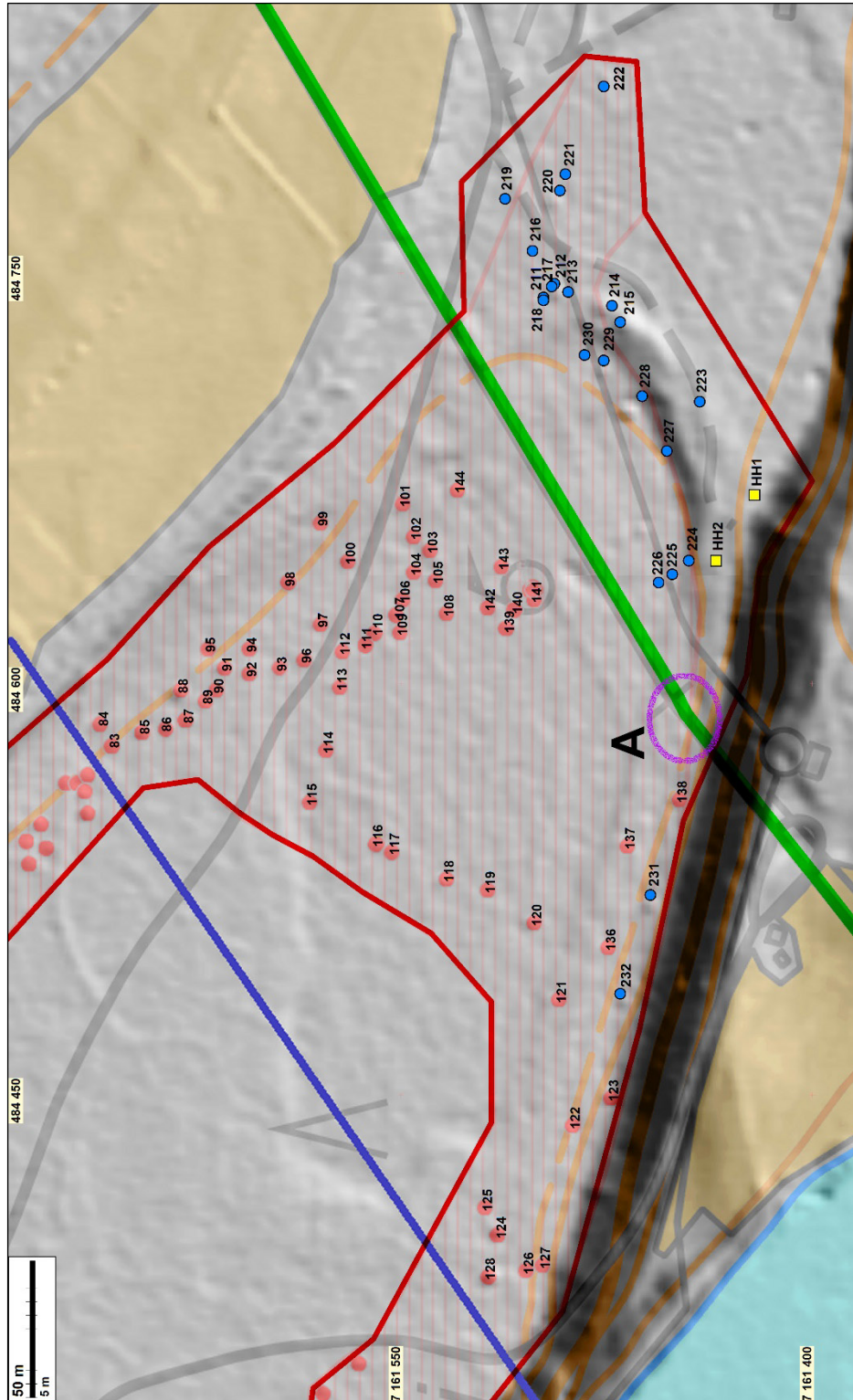
Noin kilometrin pituisella matkalla on ainakin 226 matalaa, pyöreää, halkaisijaltaan 3-4 m olevaa kuoppaa, jotka ovat kahdessa muodostumassa. Kuoppia on pidetty pyyntikuoppina, mutta osa kuopista saattaa olla tervahautoja tai hiilimiiluja. Vuoden 2007 kartoituksen yhteydessä kuopista voitiin erottaa neljä erilaista tyyppiä; pyöreä (155 kpl), soikea (69 kpl), suorakulmainen (2 kpl) ja kolmiomainen (1-2 kpl).

Eteläosassa kohde jatkuu todennäköisesti noin 100 metriä nykyistä rajausta pi-temmälle Askolanniemeä pitkin kaakkoon, sähkölinjan kaakkoispuolelle, missä Li-dar-aineiston perusteella on vielä kymmenkunta kuoppaa (havaittu VARK-hankeessa, 10/2020). Näistä kuopista ainakin osa on kartoitettu vuoden 1954 in-ventoinnissa.

Tarkemmin tuntemattomasta paikasta Askolankankaalta on löytynyt poikkiteräinen rautanuolenkärki (KM 42950:1).

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2022. Tällöin kartoitettiin muinaisjäännökset nykyisen voimajohtolinjan läheisyydessä. Kohdetta ei tar-kastettu maastossa tässä inventoinnissa. Linjausvaihtoehdon VEB leikkaa kohteen muinaisjään-nösaluetta noin 170 m matkalla. Laajalta muinaisjäännösalueelta on dokumentoitu yli kaksi sa-taa pyyntikuoppaa. Pyyntikuoppia ja muita muinaisjäännöksiä on myös suunnitellun linjauksen läheisyydessä.

(Kohdekartta edellisen kohteen yhteydessä.)

Vuonna 2022 voimalinjan inventoinnissa kartoitettiin Askolankankaan muinaisjäännöksiä 200 m etäisyydelle nykyisestä voimalinjasta (siniseen viivaan asti luoteessa). Kartalle (Sepänmaa et al 2022, s. 13) on merkitty punaisilla ympyröillä entuudestaan tunnetut alakohteet. Vuoden 2022 inventoinnissa havaitut uudet alakohteet on merkitty sinisillä ympyröillä (kuopat) sekä keltaisilla neliöillä (hiilihaudat). Alakohde a – kivikautinen asuinpaikka – on ympyröity violetilla ja merkitty kirjaimella A. Kartoituksen perusteella ehdotettu uusi muinaisjäännösrajaus on merkitty punaisella viivalla. Sitä ei syksyllä 2023 ole otettu muinaisjäännösrekisteriin, vaan siellä on edelleen vanha raja, joka on merkitty kartalle himmeällä punaisella viivoituksella. Nykyinen voimalinja on merkitty vaaleanvihreällä viivalla. Vuonna 2023 inventoitavan voimajohtolinjan linjausvaihtoehto VEB kulkee samassa maastokäytävässä kuin nykyinen linja, mutta sen tarkka sijoittuminen suhteessa nykyiseen linjaan ei ole tiedossa.

11 Vaala Nuojuankangas

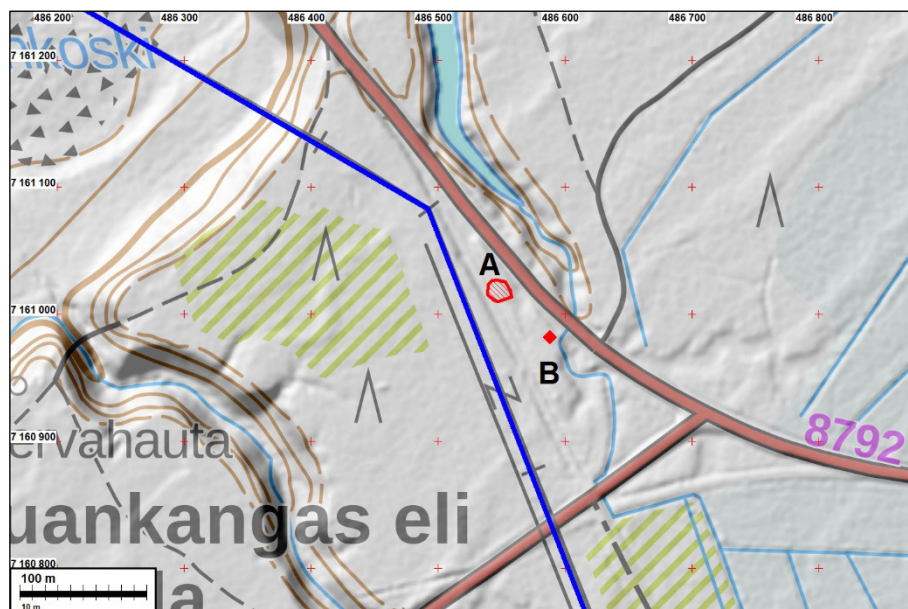
Mjtunnus: 1000029608
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: asuinpaikka

Koordin: N 7161019 E 486548

Tutkijat: Mustonen inventointi 2015
 Jussila et al. inventointi 2020

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kohde sijaitsee Vaalan Nuojuankankaan itäosassa, Oulujokeen yhteydessä olevan ojan länsirannalla. Nuojuankangas on hiekkaista, kivi-
 vahkoa kangasta. Maaperä on valtalajitteeltaan hiekkaa. Äestetyin alueen avoimis-
 ta maanpinnan kohdista löytyi vuonna 2015 kvartsikaavin ja kvartsi-iskoksia (6 kpl).
 Laikutetulla alueella edellisestä noin 50 metriä luoteeseen todettiin vuonna 2020
 runsaasti kvartsia noin 10 x 10 m alueella. Kummallakaan kerralla alueelta ei ole
 tavattu kvartsien lisäksi mitään muuta asuinpaikkaan viittaavaa. Lähinnä pesä-
 keellisiksi luonnehdittavat havainto-/löytökohdat viittavat lyhytaikaiseen oleskeluun
 alueella.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2020. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännös sijaitsee linjausvaihto-
 ehdon VEA varrella, sen koillispuolella. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään noin 15 m pää-
 hän nykyisestä voimajohtolinjasta. Rauhoitettuun kiinteään muinaisjäännökseen kuuluu muinais-
 jäännösrekisterin mukaan lisäksi muinaisjäännösrajaus ulkopuolella oleva erillinen löytöpaik-
 ka, jonka sijainti on ilmoitettu vain koordinaattipisteinä (N 7160982 E 486588).

Inventointikohteen numero 11 Nuojuankangas muinaisjäännösrajaus (A) on merkitty punaisella rasterilla ja kiinteään muinaisjäännökseen kuuluva erillinen, rajaamaton löytöpaikka (B) on merkitty punaisella vino-
 neliöllä peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu
 rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käy-
 tävässä kuin nykyinen voimajohtolinja, mutta sen sijainti suhteessa siihen ei ole tarkemmin tiedossa.

12 Vaala Halmepuronsuo

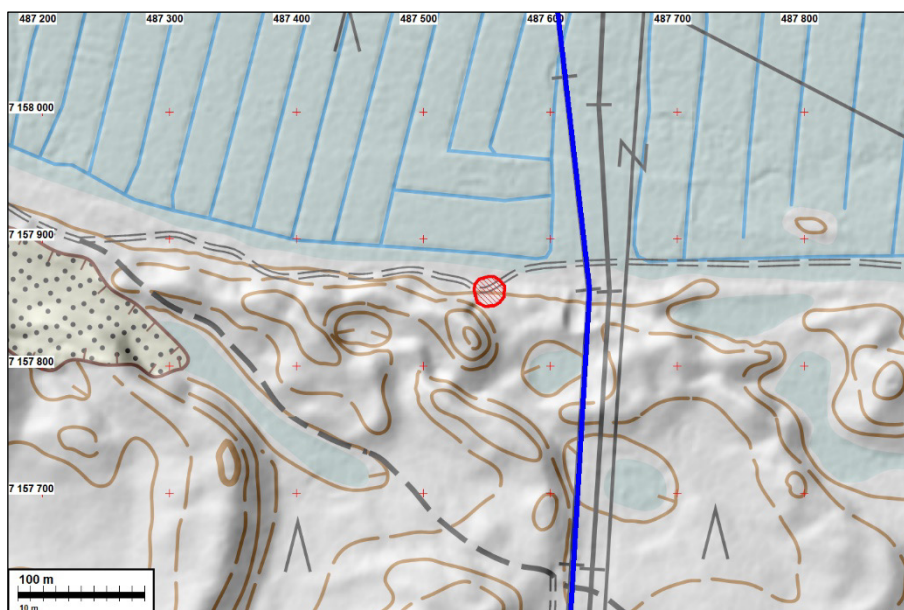
Mjtunnus: 1000040258
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton
 Laji: kuoppa

Koordin: N 7157860 E 487552

Tutkijat: Jussila et al. inventointi 2020

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Hautajärvenvaarojen pohjoispuolella, Halmepuronsuon eteläpuolella sijaitseva mahdollinen pyyntikuoppa. Kuopan laajuus on noin 5 x 3,5 m ja syvyys 50 – 100 cm, ympärillä matala valli. Kairanäytteessä oli huuhtoutumiskerrosta 3 -5 cm, sen alla 20 – 36 cm sekoittunutta kerrosta. Hiiltä ja nokea oli jonkin verran (pilkkuna kairanäytteessä), mutta ei selvänä kerroksena. Myös vallista otetuissa kairanäytteissä oli huuhtoutumiskerros mutta ei nokea eikä hiiltä.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2020. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännös sijaitsee linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta noin 80 metriä luoteeseen. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään noin 65 m päähän nykyisestä voimajohtolinjasta.

Inventointikohteen numero 12 Halmepuronsuo muinaisjäännösrajaus on merkitty punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyinen voimajohtolinja, mutta sen sijainti suhteessa siihen ei ole tarkemmin tiedossa.

13 Vaala Sirkkapuro

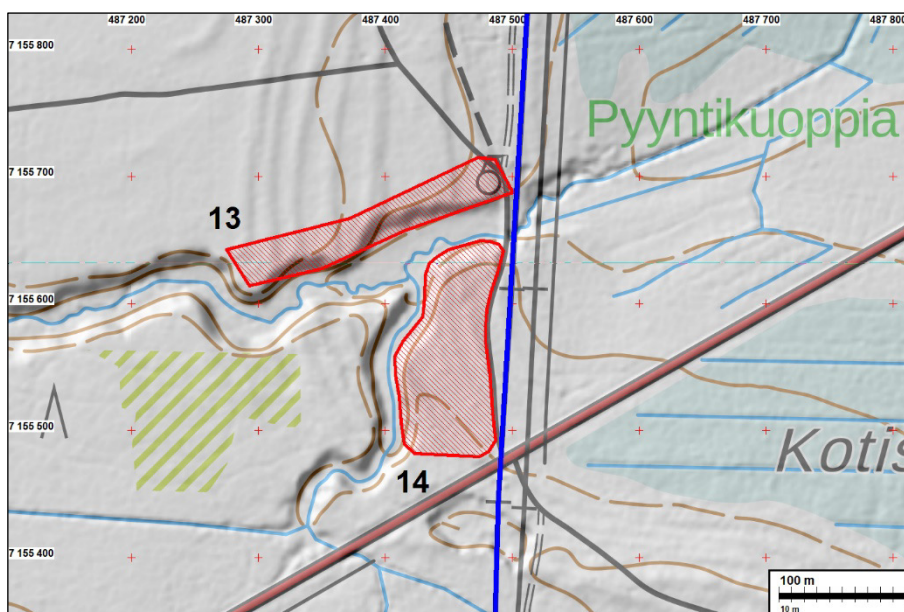
Mjtunnus: 1000013432
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: esihistoriallinen
 Laji: pyyntikuoppia

Koordin: N 7155694 E 487481 (kohteen itäpää)

Tutkijat: Lavento & Suominen inventointi 2005
Jussila et al. inventointi 2020

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Kohde sijaitsee Nimisjärven luoteispuolella, Loirasesta Nimisjärveen laskevan Sirkkapuron pohjoisrannalla. Sirkkapuron uoman pohjoispuoli on tasaista nuorehkoa mäntymetsää. Alueella on havaittu kuusi kuoppaa, joista ainakin osa vaikuttaa pyyntikuopilta. Kuoppa 1: ala 4 x 2 m, syvyys 0,5 m, turpeen alla selvä huuhtoutumiskerros. Kuoppa 2: Läpimitta 2 metriä, syvyys 0,5 m. Kuoppa 3: läpimitta 2 metriä, syvyys 0,5 m. Kuoppa 4: matala pyöreä painanne. Kuoppa 5: epämääräinen painanne. Kuoppa 6: matala ja hieman epämääräinen.

Kohde on tarkastettu maastossa ja dokumentoitu voimajohtolinjan inventoinnissa vuonna 2020. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännös sijaitsee linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisen voimajohtolinjan länsipuolella. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimillään aivan nykyisen voimajohtolinjan lähelle.

Inventointikohteiden numero 13 Sirkkapuro ja numero 14 Sirkkapuro 3 muinaisjäännösrajaukset merkittyinä punaisella rasterilla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehdo VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyiset voimajohtolinjat, mutta sen sijainti suhteessa niihin ei ole tarkemmin tiedossa.

14 Vaala Sirkkapuro 3

Mjtunnus: 1000048398
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: esihistoriallinen, rautakautinen, viikinkiaika
Laji: kuoppia

Koordin: N 7155560 E 487450 (alueen arvioitu keskipiste)

Tutkijat: Sarkkinen tarkastus 2023
Taipaleenmäki arkistotutkimus 2023

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Sirkkapuron ja Neittäväntien välissä heti voimalinjojen länsipuolella purouomien pohjoisessa ja lännessä rajaamalla kankaanosalla on neljä maakuoppaa ja paikalta on rautakauden lopulle/viikinkiaikaa(?) ajoittuvia löytöjä. Alueella on myös pieni tervahauta.

Muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan yksityishenkilö on ilmoittanut paikalta tehdyistä löydöistä kesällä 2023, ja arkeologi Mika Sarkkinen Pohjois-Pohjanmaan museosta on tarkastanut kohteen 23.8.2023. Kohde on lisätty muinaisjäännösrekisteriin 15.9.2023 eli tämän inventoinnin maastotöiden jälkeen. Tervahauta on lisätty alakohteeksi joulukuussa 2023. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännös sijaitsee linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisen voimajohtolinjan länsipuolella. Muinaisjäännösalue ulottuu lähimmillään aivan nykyisen voimajohtolinjan lähelle.

(Kohdekartta edellisen kohteen yhteydessä.)

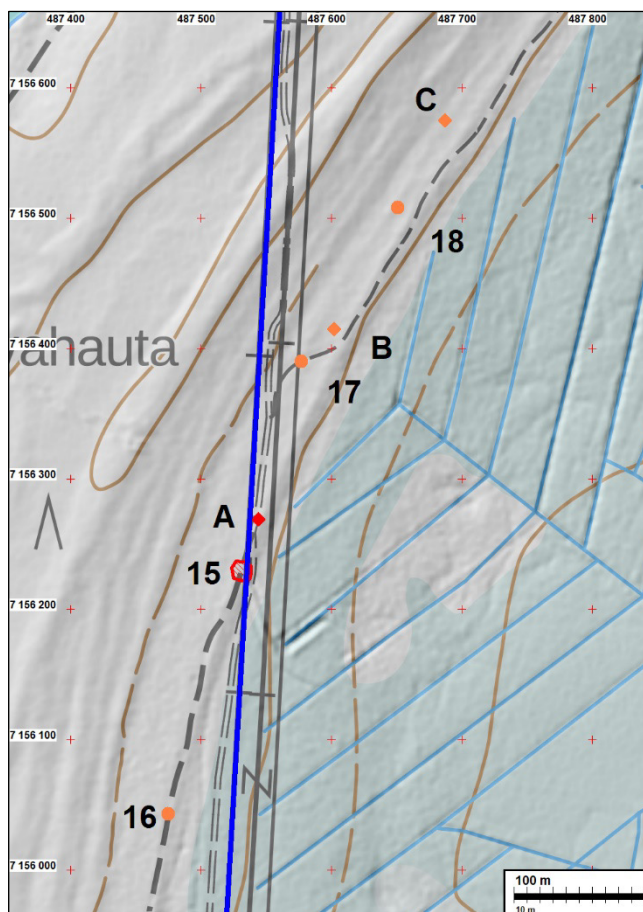
15 Vaala Sirkkasuo 2

Mjtunnus: 1000041105
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: rautakautinen, ajoittamaton
Laji: löytöpaikka, asuinpaikka, liesikiveys

Koordin: N 7156228 E 487530

Tutkijat: Sarkkinen tarkastus 2021

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Metallinetsinnässä on toukokuussa 2021 löytynyt Sirkkasuon länsipuolelta, noin 500 metriä pohjoiseen Sirkkasuon pyyntikuopista, tasateräinen nuolenkärki ja leikattu kuparipellin pala (alakohteet, ILM19103). Kummankin aivan tieuran viereltä tehdyn löydön löytösyvyys noin 8 cm hiekkamaassa. Kuparipelti on ominaista rautakauden lopun tai varhaisen historiallisen ajan kohteille. Jokseenkin kuparipellin löytökohdan vierellä tiellä todettiin tarkastuksessa palanutta kiveä noin kuuden metrin matkalla hieman moottorikelkkareitin merkin eteläpuolella. Kivien keskivaiheilla todettiin noin 20-25 cm syvyyteen ulottuvaa voimakkaasti hiilen sekaista hiekkaa varsin pienellä alueella. Ympäriä ei vastaavaa kerrosta voitu todeta. Tien pintakerros on tien käytön sotkemaan noin 5-10 cm paksuudelta. Vastaava palaneiden kivien aluetta ei ollut muualla, ei myöskään merkkejä muualta tuodusta aineksesta. Kohde on alustavasti tulkittavissa hajonneeksi kivetyksi lie-deksi, jonka yhteys lähilöytöihin on avoin, mutta mahdollinen. Kohteen luonteen selvittäminen edellyttää tarkempia tutkimuksia.

Inventointikohteet 15–18 peruskarttapohjalla, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste.

Kiinteän muinaisjäännöksen 15 Sirkkasuo 2 muinaisjäännösrajaus on merkitty punaisella rasterilla. Kiinteään muinaisjäännökseen alakohteena kuuluva erillinen, rajaamaton nuolenkärjen löytöpaikka (A) on merkitty punaisella vinoneliöllä.

Löytöpaikat 16 Sirkkasuo, 17 Sirkkasuo 3 ja 18 Sirkkasuo 4 on merkitty oranssilla pallolla. Kohteeseen Sirkkasuo 3 alakohteena kuuluva nuolenkärjen löytöpaikka (B) ja kohteeseen Sirkkasuo alakohteena kuuluva veitsen löytöpaikka (C) on merkitty oranssilla vinoneliöllä.

Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyiset voimajohtolinjat, mutta sen sijainti suhteessa niihin ei ole tarkemmin tiedossa.

20 Vaala Sirkkakaarto 6

Mjtunnus: 1000049718
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton
 Laji: kuoppa

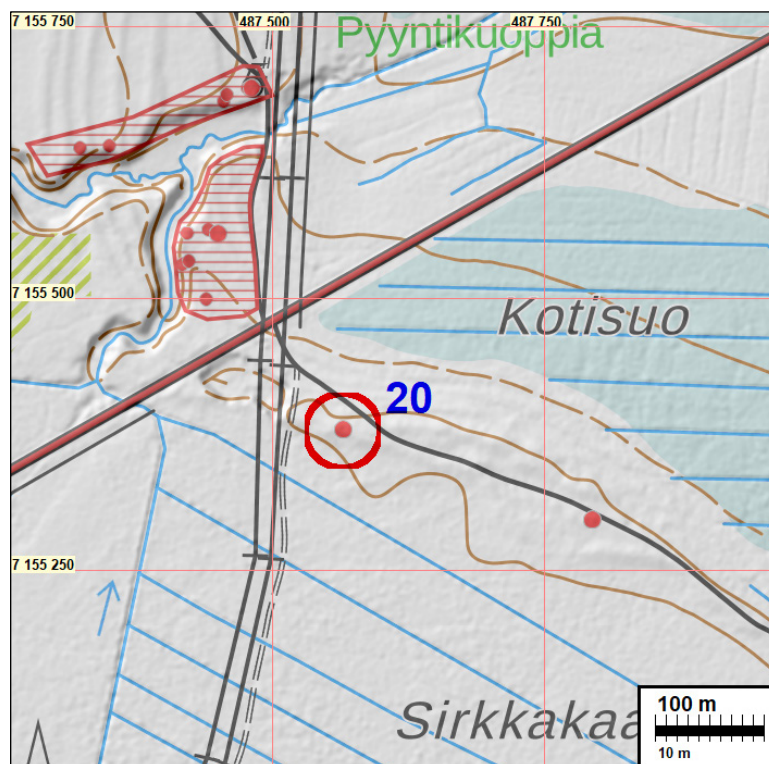
Koordin: N 7155380 E 487565

Tutkijat: Sarkkinen tarkastus 2023

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Paikalla on yksittäinen maakuoppa, jonka halkaisija on noin 4 metriä ja syvyys noin 50 cm. Matalan vallin ympäröimän kuopan yli on osin ajettu metsäkoneella, mutta kuoppa on jokseenkin ehjä.

Muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan arkeologi Mika Sarkkinen Pohjois-Pohjanmaan museosta on tarkastanut kohteen 23.8.2023. Kohde on lisätty mui-

naisjäännösrekisteriin 14.12.2023 eli tämän inventoinnin maastotöiden jälkeen. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännös sijaitsee linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisen voimajohtolinjan itäpuolella. Muinaisjäännöstä ei ole rajattu, joten ei ole varmaa tietoa siitä ulottuuko se suunnitellulle linjausvaihtoehdolle VEA. Se sijaitsee nykyisen voimajohtolinjan itäpuolella n. 50 m etäisyydellä siitä.

Mahdolliset muinaisjäännökset

21 Vaala Korkiakaarto

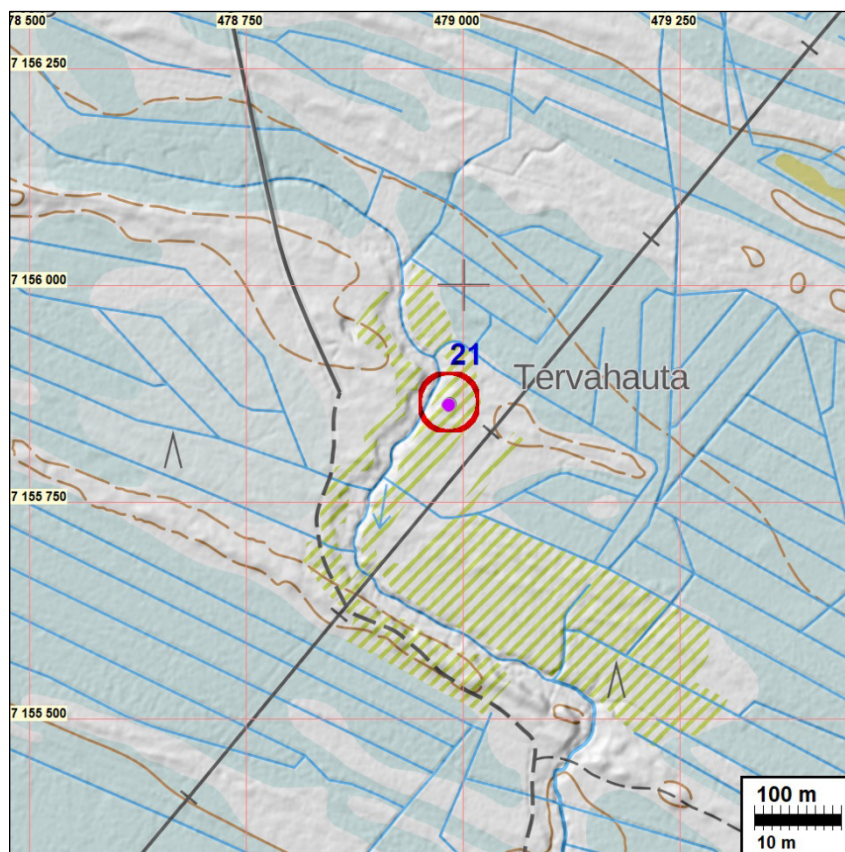
Mjtunnus: 1000049151
 Status: mahdollinen muinaisjäännös
 Ajoitus: ajoittamaton
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7155862 E 478983

Tutkijat: Riutankoski arkistotutkimus 2023

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Peruskartalle merkitty ja vinovalovarjosteessa erottuva tervahauta. Kohde on myös LIDARK-kohde. Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Kohde on lisätty muinaisjäännösrekisteriin 6.11.2023 eli tämän inventoinnin maastotöiden jälkeen mahdollisena muinaisjäännöksenä. Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa eikä muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan muutenkaan. Inventoinnissa ei ollut käytettävissä uutta tarkkaa lidaraineistoa ja käytettävissä olleessa epätarkemmassa hauta ei erotu. Kohde sijaitsee linjausvaihtoehdon VEB varrella, nykyisen voimajohtolinjan itäpuolella 30-40 m etäisyydellä siitä.

Löytöpaikat

16 Vaala Sirkkasuo

Mjtunnus: 1000040269
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: löytöpaikka

Koordin: N 7156043 E 487475

Tutkijat: Jussila et al. inventointi 2020, Sarkkinen tarkastus 2021

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Paikalla kulkee noin 130 metrin korkeudella muinainen rantatörmä, joka alkaa Hautajärvenvaarat -nimiseltä kankaalta ja kulkee sähkölinjan alitse kohti lounasta. Törmä on hyvin loiva ja nousee noin metrin korkeammalle kuin siihen rajautuva Sirkkasuo. Paikka on maalajiltaan kivetöntä ja hienoa hiekkaa, ja siinä kasvaa nuorta männikköä. Törmän päällä kulkee pituussuunnassa metsäautotie, jonka reunasta löytyi hyvälaatuinen ja selkeä kvartsikaavin. Löytöpaikan ympäristöön on tehty 15 koekuopaa, mutta niistä ei havaittu mitään kivikautteen liittyvää.

Jussila 2023: koekuoppia ei tehty. Aluetta, runsasta avointa maaperää, tarkasteltiin mutta mitään mainittavaa ei havaittu.

Kohdekartta kohteen 15 jälkeen sivulla 23

17 Vaala Sirkkasuo 3

Mjtunnus: 1000041370
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: ajoittamaton, rautakautinen
 Laji: irtolöytöpaikka

Koordin: N 7156390 E 487577

Tutkijat: Sarkkinen tarkastus 2021

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Ajouralta löydetty pahoin ruostunut puukon tai veitsen terä (ILM 19103). Pintalöytö tieuralta. Löytöpaikalla tai sen vierellä ei tarkastuksessa todettu kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Läheltä löytynyt myöhemmin nuolenkärki (ILM22138) 10 cm syvyydestä (ks. alakohteet).

Jussila 2023: koekuoppia ei tehty. Aluetta, runsasta avointa maaperää (tie kulunut tanner), tarkasteltiin mutta mitään mainittavaa ei havaittu

Kohdekartta kohteen 15 jälkeen sivulla 23

18 Vaala Sirkkasuo 4

Mjtunnus: 1000041371
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: ajoittamaton
 Laji: irtolöytöpaikka

Koordin: N 7156508 E 487651

Tutkijat: Sarkkinen tarkastus 2021

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Paikalta löydetty kaksi rautapuukkoa (toinen alakohde).

Jussila 2023: koekuoppia ei tehty. Aluetta, runsasta avointa maaperää (tie kulunut tanner), tarkasteltiin mutta mitään mainittavaa ei havaittu

Kohdekartta kohteen 15 jälkeen sivulla 23

19 Vaala Nuojuankoski

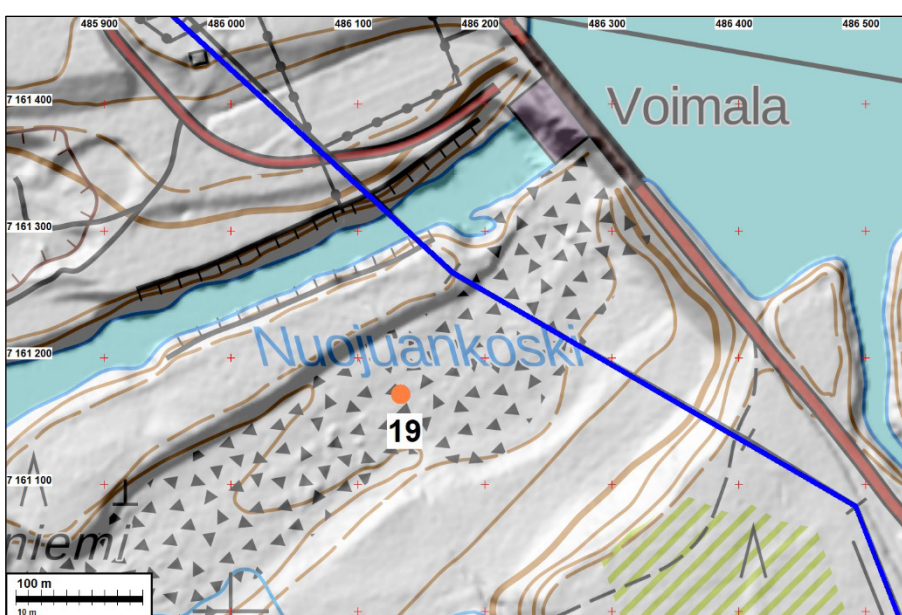
Mjtunnus: 1000031300
 Status: löytöpaikka
 Ajoitus: kivikautinen
 Laji: löytöpaikka

Koordin: N 7161171 E 486134

Tutkijat: Tomanterä & Mustakallio inventointi 1969, Jussila et al. inventointi 2020

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Nuojuan voimalaitoksen padon alapuolelta löydetty kiviesine (PPM 4684:9). Alue tuhoutunut.

Kohdetta ei tarkastettu maastossa tässä inventoinnissa. Muinaisjäännösrekisterin koordinaattiselitteen ("arvio 1969") mukaan kohteen sijainti on arvio, joka perustuu vuoden 1969 inventointiin. Sen mukaan kiviesine on löytynyt jostain Nuojuan voimalan padon alapuolelta, mutta tarkempi paikka ei ole tiedossa. Se voi olla kuiville jääneessä kosken pohjassa muinaisjäännösrekisteriin merkityn sijainnin tienoilla tai sata metriä pohjoisempana voimalan alakanavan kohdalla. (Tomanterä & Mustakallio 1969, Kohde 89) Muinaisjäännösrekisterin hyvin karkean arvion mukainen sijainti on linjausvaihtoehdon VEA varrella, nykyisestä voimajohtolinjasta noin 100 metriä lounaaseen. Ei ole syytä olettaa, että alueella olisi ainakaan enää jäljellä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia suojelukohteita.

Kiviesineen löytöpaikan 19 Nuojuankoski muinaisjäännösrekisterin mukainen sijainti on merkitty oranssilla pallolla peruskarttapohjalle, johon on lisätty maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta muodostettu rinnevarjoste. Suunniteltu voimajohtolinja (vaihtoehto VEA) on piirretty sinisellä. Se kulkee samassa käytävässä kuin nykyinen voimajohtolinja, mutta sen sijainti suhteessa siihen ei ole tarkemmin tiedossa.